

10—13 mars

Debatter m. m.

	Sid.
Tisdagen den 10 mars	
Svar på fråga av herr Isacson ang. riksskattenämndens anvisningar för år 1964 års taxering	3
Svar på interpellationer:	
av herr Jonasson ang. undantag från beskattningen för vedbränsle från egen skog	6
av herr Larsson, Nils Theodor, ang. priset å potatis	8
Svar på fråga av herr Svanström om åtgärder för att minska risken för olyckor vid korsning mellan väg och järnväg	13
Onsdagen den 11 mars	
Om en nordisk kärnvapenfri zon	17
Slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift	23
Förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning	53
Ändrade bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall	58
Om riktlinjer för lokaliseringsspolitiken	61
Om förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholm	66
Om förstatligande av läkemedelsindustrien	69
Utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten	69
Lagförslag om kommunal beredskap	70
Om ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård	84
Om förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse	87
Om ett enhetligt register för landets fastigheter	89
Interpellation av herr Källqvist om förbättrade studie- och arbetsbetingelser vid konsthögskolan, m. m.	91
Fredagen den 13 mars	
Interpellation av herr Isacson om vissa spörsmål rörande den nordsvenska hästrasen	94

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 11 mars	Sid.
Val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling	16
Utrikesutskottets utlåtande nr 2, om en nordisk kärnvapenfri zon	17
Statsutskottets utlåtande nr 32, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.	23
— nr 33, ang. överlåtelse av viss kronan tillhörig mark	23
Bevillningsutskottets betänkande nr 4, ang. ändring i lagen om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m.	23
— nr 10, ang. ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen, m. m.	23
— nr 12, ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning	53
— nr 14, om viss ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall	58
Bankoutskottets utlåtande nr 5, ang. medgivande för riksgäldskontoret att lämna dagslån, m. m.	61
— nr 6, om riktlinjer för lokaliseringpolitiken	61
— nr 7, om anordnande av statlig verkstadsindustri i Norrbotten	66
— nr 8, om förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholm	66
— nr 9, om en statlig marklånefond	69
— nr 10, om förstatligande av läkemedelsindustrien, m. m.	69
— nr 11, ang. utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten	69
Andra lagutskottets utlåtande nr 10, ang. förslag till lag om krigshjälp	70
— nr 11, ang. förslag till lag om kommunal beredskap m. m.	70
— nr 13, om ersättning för vissa resor enligt lagen om allmän försäkring	84
— nr 14, om ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård	84
— nr 15, om skyddsbestämmelser avseende kemiska preparat inom industrien	87
Tredje lagutskottets utlåtande nr 6, ang. byggnadsstadgans bestämmelser om avstånd mellan byggnad och tomtgräns, m. m.	87
— nr 7, om förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse	87
— nr 8, om befrielse från skyldigheten att underrätta grannar m. fl. om byggnadslov	89
— nr 9, ang. nedsättningen hos KB av expropriationsersättning	89
— nr 11, om ett enhetligt register för landets fastigheter	89

Tisdagen den 10 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00. **Ang. riksskattenämndens anvisningar för 1964 års taxering**

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare svensk kapitalinsats i Internationella utvecklingsfonden (IDA).

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om införande av brottsbalken m. m.;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 mars 1952 (nr 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål så ock angående ändring i samma lag; samt

nr 81, i anledning av väckt motion om utredning rörande barnavårdsmaninstitutionen.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÄNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Isacsons fråga angående riksskattenämndens anvisningar för 1964 års taxering, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 29 januari, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Isacson har frågat mig, om jag anser att riksskattenämndens anvisningar till 1964 års taxering rörande avdrag för resor till och från arbetsplatsen står i överensstämmelse med kommunalskattelagens stadgande om avdrag för »skälig kostnad». Jag vill svara följande.

Jag förmodar att herr Isacson med sin fråga avser anvisningarna rörande avdrag vid resor med egen bil. Såvitt jag kunnat finna har det inte framkommit något som tyder på att anvisningarna, som för övrigt beslutats av en enhällig riksskattenämnd, inte skulle överensstämma med kommunalskattelagens stadgande om avdrag för »skälig kostnad».

Herr **ISACSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr finansministern för det korta svaret — en kort fråga kräver ett kort och enkelt svar.

Herr Sträng finner ingenting anmärkningsvärt i de förändrade bestämmelserna i riksskattenämndens anvisningar. Förändringens innebörd är, att den som bor på visst avstånd från arbetsplatsen och som tidigare haft möjlighet att göra avdrag med 1 krona

Ang. riksskattenämndens anvisningar för 1964 års taxering

80 öre för mil, från och med i år har möjlighet att göra detta avdrag bara intill 1 000 mil per år, men för körsträckor däröver med endast 1 krona för mil. Såvitt jag förstår, måste detta innebära en stor försämring. För en person, som bor 2 mil utanför arbetsplatsen och reser fram och tillbaka varje arbetsdag, alltså 4 mil om dagen, blir resesträckan med 250 arbetsdagar 1 000 mil. Jag kan inte förstå annat än att detta måste vara en förändring av begreppet »skälig kostnad». Det har helt enkelt gjorts en ny tolkning av begreppet.

Bilkostnaderna har beräknats av motororganisationerna. Kostnaderna för den, som kör bil t. ex. 2 000 mil per år, har beräknats till drygt 3 kronor per mil och för den som kör 3 000 mil till omkring 2 kronor 80 öre per mil, om man håller sig till den billigaste bilen med ett inköpspris av ca 8 000 kronor. Enbart reparationer, gummi, olja och bränsle kostar för denna billiga bil 1 krona 70 öre per mil i dessa fall.

Jag har velat ta upp denna fråga därför att jag tycker att den är intressant ur en annan synpunkt. Det förhåller sig ju så, att boendefrågorna i dag är aktuella. Storstädernas bostadsköer växer, vi ser detta dagligdags i tidningarna. I en sådan situation kan man tycka att myndigheterna borde hjälpa till att underlätta för dem som vill söka sig bostad på annan ort. Det kan också anföras lokaliseringspolitiska synpunkter på detta problem — jag skall emellertid inte göra det här.

Av detta korta svar finner jag bara, att regeringen tydligen är ointresserad av att det blir ekonomiskt ogynnsammare att söka sig bort från bostadsköerna. Jag hade trott att regeringen skulle ha velat handla precis tvärtom i dagens brydsamma bostadssituation.

Jag ber ännu en gång att få tacka för ett svar som jag dock icke finner tillfredsställande.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Riksskattenämnden har gjort vissa ändringar i sin tolkning av begreppet »skälig kostnad». Dessa förändringar har emellertid gått i båda riktningarna och jag tycker nog att herr Isacsons inlägg därför var ofullständigt.

Det har ju genomförts vissa förbättringar så till vida att man numera godtar avdragsrätt med avseende på kostnaden för resa med egen bil redan vid ett avstånd av en halv mil från arbetsplatsen. Tidigare bestämmelser innebär ju, att vederbörande måste bo en mil från arbetsplatsen, innan han över huvud taget fick beräkna något avdrag i detta avseende. Här har således från och med årets taxering skett en klar förbättring till de bilåkandes favör.

Vidare har man också vid årets taxering rekommenderat vissa utökade avdragsmöjligheter för handikappade, som genom detta fortskaffningsmedel tar sig in till arbetsplatsen. Slutligen har man rekommenderat vissa utökade avdragsmöjligheter för den, som använder bilen inte bara för resor mellan bostad och arbetsplats utan även i tjänsten i övrigt.

Dessa plusfaktorer bör väl vägas mot den minusfaktor, som herr Isacson tog upp, nämligen att man har begränsat möjligheten att utnyttja avdraget med 1 krona 80 öre för mil till en körsträcka intill 1 000 mil per år. Jag är således inte beredd att säga att det här skett några försämringar, utan jag tror snarare att saldoposten visar en förbättring, om jag ser det ur kollektivets synpunkt.

Jag tror inte att man utan vidare kan ta motororganisationernas beräkningar som utgångspunkt för vad det kostar att hålla en bil under ett år. Det är ju inte på det sättet, att den som skaffar sig en bil för att åka till och från sin arbetsplats disponerar bilen uteslutande för det ändamålet. Har han en fri lördag åker han omkring i sin bil, föreställer jag mig, och har han en fri söndag åker han i stor utsträckning om-

Ang. riksskattenämndens anvisningar för 1961 års taxering

kring i sin bil då också. Numera är bilen mer och mer var mans egendom, och det ligger väl något av ett värde i att ha en bil och använda den under sin fritid. Det får man ju betala något för, och det är från den utgångspunkten som jag inte så där utan vidare vill betrakta motororganisationernas kostnadskalkyler såsom avgörande skäl för avdragsrätten i samband med taxeringen.

Jag skulle kanske inte heller utan vidare vara med på herr Isacsons synpunkt när han säger, att man med en sådan här »snäv beräkning» — den är inte så snäv, den är hygglig och skälig, tycker jag — skulle så att säga tvinga in människorna i tätorterna och i bostadskoerna och förhindra dem att bo en eller två eller tre mil utanför staden.

I allmänhet är det väl så, att man tar arbete där arbetsmöjligheter föreligger. Har man reguljära trafikmedel tar man sig till arbetsplatsen med dem. Är man särskilt road av att åka bil — och det är de flesta svenskar som har bil — åker man gärna parallellt med de reguljära kollektiva trafikmedlen, bussar eller tåg. Jag tillhör själv dem som har bil, men jag har inte tid att använda bilen för att ta mig från Spånga in till Stockholm och tillbaka morgon och kväll. Men mina grannar, som anser sig ha tid, använder bilen och uraktlåter att använda de kollektiva trafikmedlen. Den valmöjligheten skall väl en bilist ha, men om man skall bedöma denna sak skattemässigt bör man kanske lägga in litet grand av dessa synpunkter i bedömningarna också.

Jag skall inte utveckla detta vidare, men det gäller att göra en skälig bedömning, där alla sådana här avvägningar och synpunkter kommer in i bilden. Det har riksskattenämnden gjort.

Det finns bilister som inte varit nöjda med denna skälighetsbedömning utan överklagat i regeringsrätten, och i de fall där regeringsrätten provat ärendet — och det har den gjort när

klagomålen förts fram — har regeringsrätten ställt sig på riksskattenämndens linje och haft samma bedömning som riksskattenämnden.

De ändringar som skett 1964 innebär, om jag ser dem totalt, inga försämringar utan endast vissa omläggningar, och det skulle förvåna mig om regeringsrätten skulle göra en annan bedömning mot bakgrunden av årets förändringar än tidigare bedömningar på grundval av de gamla förhållandena och premisserna. Är det emellertid någon bilist, som är missnöjd med årets förändring och anser att det nya systemet är så mycket sämre än det gamla, att det inte representerar ett skäligt hänsynstagande, finns ju självfallet överklagningsmöjligheten vid regeringsrätten nu på samma sätt som tidigare.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Det förvånade mig att herr Sträng använde uttrycket »ur kollektivets synpunkt» i detta sammanhang. Har man gjort en förbättring för dem, som bor nära sin arbetsplats, bör man inte göra det på bekostnad av dem som bor längre bort. Jag kan inte finna att ett sådant resonemang är rimligt. Det är ganska många som tvingas bo långt från sin arbetsplats i dag, och för dem innebär riksskattenämndens anvisningar betydande försämring. Jag tror inte att någon — inte ens herr Sträng — kan köra bil för en krona milen. Det är också bevisat genom motororganisationernas kostnadskalkyler. Jämför också med det statliga resereglementet där man avser kostnader som ligger på en annan nivå.

Jag har inte använt ordet »tvinga» i detta sammanhang, men jag har sagt att regeringen verkar vara totalt ointresserad av att det blir ekonomiskt ogynnsammare för de människor, som söker sig bort från bostadskoerna, och det tycker jag är en väsentlig sak i detta sammanhang. Det skulle vara intressant att veta hur många människor i

Ang. undantag från beskattningen för vedbränsle från egen skog

dag med arbete i storstäderna — låt oss bara ta Göteborg och Stockholm — som för att över huvud taget kunna bo människovärdigt tvingas åka betydligt över två mil två gånger om dagen. Jag tror det är betydligt fler än man föreställer sig. En sådan undersökning skulle vara mycket intressant i detta sammanhang.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. undantag från beskattningen för vedbränsle från egen skog

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRANG, som meddelat att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Jonassons den 7 februari framställda interpellation angående undantag från beskattningen för vedbränsle från egen skog, och nu yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Jonasson frågat om jag överväger sådana ändringar av beskattningsbestämmelserna, att naturaförmån i form av vedbränsle från egen skog undantages från beskattning, när värdet av förmånen representerat ringa belopp. Jag vill svara följande.

Beskattningen av jordbrukarnas naturaförmåner är inte direkt jämförbar med beskattningen av motsvarande förmåner för löntagare. För jordbrukarnas del tillämpas nämligen principerna för företagarbeskattningen som bl. a. innebär att alla uttag av nyttigheter ur driften är att betrakta som inkomst samtidigt som alla omkostnader för framställandet av nyttigheterna är avdragsgilla. Avdrag medges sålunda — för att nu hålla oss till veden — för utgifter för avverkning, upphuggning och hemtransport. Det torde inte vara lämpligt eller praktiskt genomförbart att bryta ut en speciell vara ur de allmänna regler, som gäller för jordbruksbeskattningen. Jag har därför inte för

närvarande för avsikt att föreslå någon ändring av kommunalskattelagen i den av herr Jonasson antydda riktningen.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på interpellationen.

Vad som är väsentligt framgår av finansministerns svar när han säger, att beskattningen av jordbrukarnas naturaförmåner inte är direkt jämförbar med motsvarande förmåner för löntagare. Sedan nämner han, att för jordbrukarnas del tillämpas företagsbeskattningens principer som bl. a. innebär att alla uttag av nyttigheter ur driften är att betrakta som inkomst samtidigt som alla omkostnader är avdragsgilla.

Det är just detta som gör att vårt nuvarande system haltar. Man måste säga, att det råder brist på enhetlighet just på detta område. För jordbruket gäller ju att alla naturaförmåner beskattas, hur små de än är. Råkar man ha en fastighet, som är taxerad som annan fastighet, eller kan man hyra en fastighet, då slipper man ifrån beskattningen av dylika smärre förmåner. Det finns enligt vad jag kan förstå ingen logik i resonemanget. Har man en stor tomt till ett bostadshus, så kan man odla potatis till husbehov skattefritt, man kan vidare fiska och jaga skattefritt och man kan också hugga ved, om man fått sådan på rot av en granne, skattefritt. Nu menar inte jag, att man skall beskatta innehavare av annan fastighet för detta. Jag har endast nämnt dessa förhållanden för att bevisa att det inte finns logik i det gällande systemet.

Utgår man från den nuvarande skattelagstiftningen är det givetvis svårt, som finansministern också säger, att bryta ut vissa förmåner, såsom exempelvis av fritt bränsle. Men utvecklingen går numera fort på alla områden.

Ang. undantag från beskattningen för vedbränsle från egen skog

Så är det också här, och man måste enligt mitt förmenande anpassa också skattelagarna därefter.

Det vedbränsle vi för närvarande använder är i regel rena avfallet. Tillvaratas inte detta ruttnar det bort och blir inte till någon som helst nytta. Vill man se hela Sverige som en enda familj och ett enda hushåll, är det givetvis ett gemensamt intresse att tillvarata resurserna så långt som möjligt. Vill man således stimulera avfallsvirkets tillvaratagande genom att fritaga det från beskattningen så skulle det innebära en nationalinkomst för landet; man skulle få en ökad användning av detta virke och därmed mindre import av olja. Många skulle också kunna använda en del av fritiden för att utföra vedhuggning till husbehov, vilket skulle vara en fin avkoppling för många.

Det talas också så mycket i våra dagar om en bättre skogsvård. Det är en mycket angelägen fråga, och vi vet att vi om några år kanske får dubbelt så stort behov av virke som för närvarande. Att frisläppa husbehovsbränsle från beskattningen skulle innebära en väsentlig förbättring även för skogsvården.

Jag menar med detta, att man skattevägen faktiskt kan stimulera fram en önskvärd åtgärd. Det har man också gjort inom andra områden med gott resultat — jag tänker på avdragsrätten för privata försäkringspremier och liknande.

Genom en generösare tillämpning beträffande beskattningen av husbehovsbränsle skulle man vinna för det första likhet mellan olika kategorier av människor, för det andra vinna en nationalekonomisk fördel och för det tredje stimulera till en förbättrad skogsvård.

Man får inte se frågan enbart ur skattesynpunkt. Indirekt inverkar den på andra förhållanden, och då måste den beaktas även ur sådana synpunkter.

Jag är tacksam för att finansministern inte helt kategoriskt avvisat min

tankegång. Han säger ju ändå i slutet av svaret, att han »för närvarande» inte har för avsikt att föreslå någon ändring av kommunalskattelagen i den riktning som jag för min del har tänkt mig. Jag har den uppfattningen att finansministern är en praktisk karl och mycket uppfinningsrik när det gäller skatteområdet och jag hoppas därför att han i denna fråga, när han hunnit tänka över problemet och också tänkt ut en förnuftig lagändring, kan komma med ett positivt besked även på denna punkt.

Jag lovar för min del att hålla grytan kokande i denna fråga och avvaktar en bättre förståelse för saken. I den förhoppningen tackar jag än en gång för svaret.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! För att vara riktigt ärlig kanske jag får säga, att jag är rädd för att det kommer att gå åt för mycket ved för att hålla grytan kokande om jag skall ändra på själva skattelagstiftningen i den riktning som herr Jonasson önskar. Jag betraktar det som principiellt mycket betänkligt att ur en rörelse, som taxeras som rörelse med de föreskrifter som där föreligger, bryta ut en speciell detalj och säga, att man för den detaljen skall ha specifika beskattningsregler.

Jag kan säga att jag delar bevillningsutskottets funderingar så som de har tagit sig uttryck i varje fall i ett preliminärt utlåtande innevarande år i anledning av motioner på detta område. I detta utlåtande säger bevillningsutskottet, där man för övrigt avstyrker motionen, följande: »Det nu anförda tyder på att en viss försiktighet kan vara motiverad vid fastställande av normer för bränslevården. Den modifiering av gällande beräkningsnormer som således kan te sig i viss mån önskvärd bör emellertid enligt utskottets mening ske genom tillämpningsföreskrifter och inom ramen för nu gällande lagstift-

Ang. priset å potatis

ning. Motionärernas uppfattning att man för jordbrukarnas del skulle införa specialregler för värdering av naturaförmåner kan utskottet inte dela.»

Detta är ett preliminärt utkast från bevillningsutskottet, som jag har i min hand. Jag utgår från att men enar sig om den skrivningen. Om det nu kan ha något värde för interpellanten kan jag säga, att jag på den punkten har ungefär samma uppfattning som bevillningsutskottet.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det är ju intressant att man får svar så snabbt och det är också intressant att få veta vad bevillningsutskottet tycker så här långt i förväg — innan kammaren har behandlat frågan.

Finansministern säger att det kommer att bli drygt att hålla grytan kokande tills det blir något gjort på detta område, men finansministern får väl trösta sig med att det sker med beskatat bränsle.

Vidare vill jag säga, att när det gäller dylika smärre förmåner så har man även beträffande inkomst av tjänst rätt till sådana; man har här gått in för en generösare tillämpning. Man vill alltså inte vara med och peta på småsaker. Det utgör väl också ett bevis för att även denna fråga rätt snart kan bli föremål för en ändring, ty jag tror att när vi alla har tänkt över saken närmare skall vi inse, att det är nödvändigt med en ändring på denna punkt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. priset å potatis

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST**, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Nils Theodor Larssons den 12 februari framställda inter-

pellation angående priset å potatis, fick nu ordet och anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Nils Theodor Larsson har frågat mig vilka åtgärder som i rådande marknads- och prisleförhållanden på potatismarknaden planeras för att stödja potatispriset.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Den 21 februari 1964 bemyndigande Kungl. Maj:t statens jordbruksnämnd att ta i anspråk 1 250 000 kronor av införselavgiftsmedel för att täcka lagringskostnader m. m. i samband med avsättning av omkring 20 000 ton matpotatis för tillverkning av fyra miljoner liter råsprit utöver en redan tidigare ornormal stor produktion.

Förenta Nationernas livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) har samtidigt tillfrågats om möjligheter föreligger att avsätta matpotatis till hjälpbehövande länder.

Slutligen har Kungl. Maj:t, i enlighet med gällande bestämmelser i sexårsavtalet, beslutat införa kvantitativ reglering av införseln av matpotatis.

Några åtgärder utöver de nu nämnda planeras inte från min sida.

Herr **LARSSON, NILS THEODOR**, (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framför mitt tack för det lämnade svaret. Det var inte långt och jag vill därför knyta några reflexioner till det svar som har lämnats.

Situationen på matpotatismarknaden har ju denna säsong varit synnerligen ogynnsam för odlarna och då den undan för undan försämrats kan den i dagens läge med fog kallas katastrofal. Detta belyses bl. a. av att till den av herr statsrådet i interpellationssvaret hänvisade utökade brännvinstillverkningen i Sydsverige av 20 000 ton matpotatis hembjudits ett överskott av nära 60 000 ton som fördelar sig sålunda:

Ang. priset å potatis

Malmöhus län har erbjudit sig att leverera 19 000 ton, Kristianstads län 10 400 ton, Blekinge län 2 800 ton, Kronobergs län 2 100 ton, Kalmar län 15 900 ton, Jönköpings län 2 000 ton och Hallands län 7 500 ton. Detta gör sammanlagt 59 700 ton. Också utanför de nu nämnda länen finns betydande överskott, exempelvis i Västergötlands och Östergötlands län. Inte minst i Norrland och där särskilt i Jämtlands, Västernorrlands och Västerbottens län finns det betydande överskottskvantiteter som man inte vet var man skall göra av.

Årets mycket låga producentpriser borde, tycker man, ha kommit till uttryck i detaljhandelspriserna. Så har emellertid icke i nämnvärd grad varit fallet förän under de allra senaste veckorna. Under större delen av säsongen har detaljhandelspriset ganska obetydligt legat under de priser som konsumenterna fick betala för potatisen i fjol. Det må sålunda konstateras att varken producenter eller konsumenter haft någon som helst glädje av det låga producentprisläget denna säsong.

Att årets låga producentpriser sammanhänger med alltför stora och oreglerade utbud från odlarhåll är för alla uppenbart. Väderleksbetingelserna var i somras gynnsamma för potatisodlingen och skörden blev mycket stor, sannolikt större än det statistiken utvisar. Arealanvändningen för potatisodlingen var som känt är tämligen oförändrat föregående år. En tillförlitlig skördestatistik är emellertid en förutsättning för att matpotatismarknaden skall kunna handhas rätt. Jag tror att det finns anledning att göra en översyn av de nuvarande metoder som användes i skördestatistiskt hänseende för att bedöma potatisskördens storlek. Möjligheter borde också finnas att åtminstone en gång under säsongen göra en obligatorisk inventering av potatistillgångarna inom landet. Finns ett någorlunda säkert underlag för bedömning

av potatisskördens storlek bör det också vara möjligt att i tid vidtaga behövliga och möjliga åtgärder.

Den faktiska situationen är den, att prisläget alltsedan i höstas legat väsentligt under den nedre prisgränsen. En i höstas av jordbruksnämnden tillstyrkt framställning från odlarhåll om importstopp har först under de senaste dagarna lett till att Kungl. Maj:t fram till den 1 maj beviljat jordbruksnämnden att införa kvantitativ importreglering. Enligt min mening kommer det sannolikt att bli nödvändigt att utsträcka importregleringen till att omfatta även maj månad, d. v. s. också den tid då den utländska färskpotatisen börjar bli relativt prisbillig.

I detta sammanhang vill jag beröra den framställning som styrelsen för Svensk matpotatiskontroll gjorde under början av föregående år om sådan ändring av den s. k. potatislagen, att kvalitetsbeteckning alltid skulle anges vid försäljning av matpotatis till konsument.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t, som visserligen funnit att åtskilliga skäl talade för SMAK:s förslag, förklarat sig icke beredd att nu biträda detsamma och som skäl härför bl. a. anført, att det ansågs önskvärt att en utvidgning av kvalitetsbeteckningarna skedde i samförstånd med samtliga intressenter på området. Vissa kritiska synpunkter på förslaget hade nämligen framkommit vid remissbehandlingen av detsamma. De pris- och kvalitetsundersökningar, som under hösten företagits av pris- och kartellnämnden och SMAK, har visat att även under innevarande säsong — med dess mycket goda tillgång på potatis i såväl kvantitativt som kvalitativt avseende — någon nämnvärd förbättring icke inträffat i fråga om förhållandena på matpotatismarknaden. En ganska betydande del av den vid undersökningstillfällena saluförda matpotatisen har således inte ens uppfyllt fordringarna för kvalitetsklass Ordinär. Inte heller har prisbild-

Ang. priset å potatis

ningen i detaljhandelsledet blivit mer differentierad än tidigare.

Samma säregna förhållande som tidigare föreligger således allttjämt på matpotatismarknaden, nämligen att en väsentlig del av den marknadsförda potatisen salubjudes på sådant sätt att varken handel eller konsument äger vetskap om vilken kvalitet man verkligen köper.

Enligt mitt förmenande har förhållandena under innevarande säsong gett ytterligare belegg för nödvändigheten att genomföra SMAK:s förslag, och jag vill vädja till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att på nytt välvilligt överväga ärendet. Jag skulle tro att om den föreslagna ändringen av potatislagen hade varit genomförd redan i år, så skulle detta ha varit till god hjälp i en sådan potatis-situation som den i vilken vi nu befinner oss. En strängare sortering av den sämre delen av den saluförda matpotatisen hade då blivit nödvändig att genomföra. Härigenom hade en icke oväsentlig del av skörden stannat kvar hemma hos odlarna och där använts som foder, samtidigt som ökat avsättningsutrymme hade erhållits för den fullgoda potatis som vi alla unnar konsumenterna.

För framtiden synes det mig vidare angeläget att ökade möjligheter ställs till förfogande för att i överskottssituationer medelst anlitanade av regleringsmedel kunna avlasta marknaden vissa partier, exempelvis genom bidrag för export, kokning och ensilering till foder, industriell förädling av olika slag, m. m. Sådana åtgärder för att stödja den nedre prisgränsen måste enligt mitt förmenande kunna vidtagas redan tidigt under säsongen, då så visar sig vara av behovet påkallat. Dylika åtgärder bör inte endast vidtas mot slutet av säsongen, då den största delen av potatiskonsumtionen under året redan ägt rum.

I början av mitt anförande omnämnde jag, att överskottet i Sydsverige i dag synes vara betydligt större än de 20 000

ton som den utökade brännvinsbränningen avser. Jag ställer mig tveksam till att någon avsättning av större betydelse genom FAO kan vara möjlig, hur behjärtansvärt syftet än må vara. I de länder, som hjälpen skulle avse, torde nämligen potatis som regel inte ingå i kostvanorna, varjämte transportförhållanden och annat torde försvåra leveranser av en sådan färskvara som potatis.

Men även om en avlastning genom FAO skulle visa sig möjlig, för vilken jag förutsätter att medel i så fall ställs till förfogande över budgeten, anser jag den rådande situationen vara sådan att den beslutade tilläggsbränningen bör fortsättas i tidigare planerad omfattning. Skulle någon undanförsel genom FAO inte komma till stånd, finner jag ytterligare åtgärder i avsättningsfrämjande syfte påkallade.

Då den nu pågående brännvinsproduktionen beräknas vara avslutad i mitten av maj månad vill jag avslutningsvis fråga herr statsrådet, om han är beredd att lämna sin medverkan till att denna tillverkning får fortgå även efter mitten av maj månad, om förhållandena skulle så påkalla.

Med dessa ord, herr talman, ber jag än en gång att få tacka herr statsrådet.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Herr talman! Jag har då i varje fall inte lagt märke till att herr Larsson i sitt anförande kommit med mer än detta sista tack. Däremot har jag fäst mig vid att herr Larsson påstår, att jag har svarat kort. Han har inte, vilket jag tycker borde ha varit på sin plats, givit uttryck för sin uppskattning av att svaret var innehållsrikt. I svaret omtalade jag nämligen att vissa åtgärder vidtagits, som jag tycker man borde ha anledning att notera med en viss tillfredsställelse.

Jag vill erinra herr Larsson om att det inte föreligger någon skyldighet att vidtaga andra åtgärder än de som är

Ang. priset å potatis

möjliga enligt avtalet för att försöka garantera den nedre prisgränsen. Det bör också erinras om att de införselavgifter, som inflyter på potatis, icke utan vidare kan användas på samma sätt som andra införselavgifter, vilket herr Larsson säkerligen är medveten om. Här har vi nu föreslagit att vi skall disponera 1 250 000 kronor. Vi har därvid inte tagit ställning till om dessa pengar i slutomgången så att säga skall tillföras potatisproducenterna eller konsumenterna av potatis, men faktum är att vi ämnar använda dessa pengar för att i rådande situation ge ett stöd åt potatisodlarna.

Vi har dessutom vänt oss till FAO och frågat, om det finns behov av potatis. Det har vi naturligtvis inte gjort utan avsikt att försöka tillgodose sådana önskemål, om de framkommer.

Herr Larsson nämnde att han var ganska pessimistisk beträffande möjligheterna att få avsättning genom FAO. Jag är inte lika pessimistisk som han. Vissa besked som vi har fått — och som förresten har bekräftats så sent som i dag — visar att det föreligger intresse av att ta emot ett parti potatis från vårt land. Det blir naturligtvis en fråga om hur vi på den korta tid som återstår skall hinna få potatisen ut till andra länder innan en ny skörd kommer där. Här befinner vi oss onekligen i ett visst bryderi. Det gäller att handla snabbt, om någonting skall kunna ske.

Sedan säger herr Larsson att det är behov av ett bättre statistiskt grepp om skörden av potatis och de förefintliga tillgångarna i ett visst läge. Just frånvaron av sådana uppgifter gör att man faktiskt handlar utifrån den föreställningen, att de bedömningar som odlarna gör är riktiga. Vårt handlande grundar sig faktiskt på de mera allmänna förmodanden som görs om situationen. I och för sig kunde man kanske ha sagt att det finns anledning till en viss försiktighet, eftersom vi inte har något besked om den verkliga situationen. Vi har emellertid inte gjort

det, utan menar att det mot bakgrunden av de bedömningar som har gjorts finns anledning att vidta extraordinära åtgärder.

Det är riktigt att jordbruksnämnden för flera månader sedan gjorde en framställning om en kvantitativ importreglering, men eftersom det inte har förts in en enda potatis till landet under den här tiden, har vi inte ansett det finnas anledning att vi i otid skulle göra någonting som alltid är litet besvärande i internationella sammanhang, nämligen att stänga gränserna och införa olika regleringar. Vi har avsiktligt väntat. Vi visste att det i detta läge fanns vissa risker för att det skulle komma in potatis, men vi var beredda att i så fall fatta beslut om en kvantitativ reglering.

Jag är inte beredd att i dag ge något besked i frågan, om man skall tillämpa ett förbud mot import eller i varje fall tillämpa en kvantitativ reglering efter april månads utgång — när den tiden kommer, får vi se om det finns behov av någonting sådant. Det är alldeles uppenbart att vi inte har anledning att avstänga tillförseln av färskpotatis. Jag föreställer mig att det skulle bli ett rätt stort missnöje om inte folk hade möjlighet att skaffa sig primörer i form av färskpotatis, och eftersom priset är högt tror jag att efterfrågan blir så begränsad, att den inte spelar nämnvärd roll för avsättningen av den gamla potatisen.

Jag tycker alltså att herr Larsson inte har rätt uppskattat de åtgärder som ändå har vidtagits för att bereda avsättning för potatis, och jag är inte beredd att i dag ge besked om vad som skall hända efter april månads utgång.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Jag känner mig givetvis besvärad, herr talman, över att herr statsrådet inte är nöjd med min tacksamhet. Jag

Ang. priset å potatis

är tacksam för vad som har gjorts, men å egna och tusentals kommittenters vägnar kan jag inte vara nöjd med att det inte har gjorts mer. Tusentals odlare står där med väldiga kvantiteter över-skottspotatis av god kvalitet och vet sig inte någon råd, och likaså har handeln stora svårigheter. I denna situation, som har rått så länge och alltjämt råder, där så mycket pressat på bakom mig får jag väl ta med jämnmot att min tacksamhet inte ansetts vara tillräcklig. Jag är dock tacksam för vad statsrådet har gjort.

Det vore ju glädjande om det skulle visa sig möjligt att få ytterligare avsättning genom FAO. Det behövs väl, eftersom det som avses gå till sprittillverkning ju är en relativt liten kvantitet i jämförelse med det stora över-skottet.

Jag skall inte gå in på de detaljspörsmål som herr statsrådet tog upp — våra uppfattningar där är i mycket sammanfallande. Jag skall emellertid verkligen visa tacksamhet i fortsättningen, om det som statsmakterna gör under april och maj månader ger befogad anledning därtill.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Herr talman! Jag skall inte begära mer tacksamhet än som här har kommit till uttryck.

Jag förbigick kanske en sak, som jag hade antecknat, nämligen vårt ställningstagande till förslaget om ytterligare en kvalitetsklass av potatis. Jag nämnde inte skälen till att vi har avstått från att göra någonting i anslutning till förslaget om att vi utöver SMAK, som vi nu har haft några år, skulle införa ytterligare ett par kvalitetsklasser. Detta förslag har varit mycket omdiskuterat. Jordbruksnämnden har inte varit enig om förslaget, och det har även underkänts av flera andra remissinstanser. Jag har för min del ansett att det inte

utan vidare gick att föra fram ett förslag efter de anvisningar som har givits i detta avseende. Det råder alltså delade meningar om förslaget; på några håll anser man det vara behäftat med vissa svagheter. Eftersom denna fråga inte har tagits upp i interpellationen, avstår jag från att i övrigt gå in på frågan, men jag har ändå velat ge denna upplysning.

Jag kanske ändå måste erinra herr Larsson om att staten aldrig någonsin i detta land har åtagit sig att svara för avsättningen av potatis. Det är alldeles uppenbart att en potatisodlare måste stå samma risker som andra företagare. Varje annan företagare i landet får ju se till att han får avsättning för sina produkter. Vi har inte gjort några åtaganden som innebär att staten skall se till att odlarna får avsättning för sin matpotatis. Det finns ju ett avtal med odlarna när det gäller bränneripotatis. Jag vet inte om herr Ericsson i Kinna är i kammaren just nu, men jag vet att det varje år är rätt segslitna förhandlingar om hur stora mängder av potatisen som skall kunna gå till brännerierna, och det är en diskussion som jag föreställer mig kommer att fortgå även i framtiden. Jag har för min del den föreställningen att Vin- & Spritcentralen kanske inte är så intresserad av att bränna så mycket potatis, medan däremot odlarna har ett intresse av att på den vägen få avsättning för sina produkter. När vi har tagit den extra bränningen av matpotatis har det naturligtvis inte kunnat ske utan kontakter med både odlare och andra som är intressenter i detta sammanhang. Det går ingalunda att klara dessa frågor så lätt.

Jag vet inte vad herr Larsson egentligen avsåg skulle göras för att kunna bereda avsättning för den myckna potatis som vi nu har i landet — och som man också har i andra länder; detta är nämligen icke något unikt svenskt problem.

Om åtgärder för att minska risken för olyckor vid korsning mellan väg och järnväg

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Jag skall ta upp det sista avsnittet i herr statsrådets anförande.

Jag ville mot bakgrunden av den situation som vi nu har exemplifiera värdet av att ha en beredskap genomförd vid ett annat tillfälle då vi kan vara i samma läge. Vi ser i dag att vi hade behövt alla möjliga instrument för att hjälpa till att reglera potatismarknaden.

Herr statsrådet påpekade att statmakterna inte hade någon skyldighet att ta vara på potatisöverskottet. Om vi accepterar det resonemanget, kanske jag i stället får fråga, hur vi i detta sammanhang skall tolka den i avtalet uttalade meningen att den undre prisgränsen skall stödja »med alla till buds stående medel».

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Med »till buds stående medel» bör avses — jag har haft anledning säga det förut — sådana åtgärder som enligt avtal skall utlösas i visst läge. Det kan vara fråga om att stoppa import, så att inte varor utifrån trycker ned prisnivån ytterligare; när det gäller andra produkter kan också åtgärder av annat slag komma i fråga. Däremot finns inte, såvitt jag har mig bekant, i detta sammanhang någon utfästelse att vi skall exportera potatis.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om åtgärder för att minska risken för olyckor vid korsning mellan väg och järnväg

Ordet gavs härefter till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet SKOGLUND, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Svanströms fråga om åtgärder för att minska

risken för olyckor vid korsning mellan väg och järnväg, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 22 januari, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Svanström har frågat mig om jag är i tillfälle meddela kammaren vilka åtgärder jag anser nödvändigt vidtaga för att minska riskerna för olyckor vid korsningarna mellan väg och järnväg.

Olyckorna vid plankorsningar, som tyvärr ofta leder till personskador av allvarligaste art är ett ständigt aktuellt problem. Antalet olyckor vid korsning mellan väg och järnväg har — trots den starkt expanderande motortrafiken — under den senaste tioårsperioden inte ökat, detta mycket tack vare de åtgärder som från myndigheternas sida vidtagits för att eliminera olycksfallsriskerna. Situationen är dock långt ifrån tillfredsställande och arbetet med att öka säkerheten måste fortgå och kommer att intensifieras. Det sträcker sig över ett brett register — byggande av planskilda korsningar, avstängning av trafikfarliga plankorsningar i kombination med trafikomläggning till trafiksäkrare korsningar, förbättring av befintliga säkerhetsanordningar och uppsättande av ytterligare sådana samt propaganda, upplysning och undervisning, för att nu ge en liten katalog på de åtgärder som måste vidtagas och fullföljas.

Som exempel på vad som åtgjorts kan jag nämna att säkerhetsanordningar i någon form numera finns vid alla plankorsningar mellan järnväg och allmän väg och allmämligen befaren enskild väg i de fall då fri sikt saknas. Även de korsningar vid allmänna vägar där fri sikt finns men där säkerhetsanordningar saknas kommer att inom de närmaste åren förses med sådana anordningar.

Särskilt intresse ägnas f. n. plankorsningarna vid enskilda ej allmämligen befarna vägar, vilka i stort sett saknar säkerhetsanordningar. Bl. a. införes be- träffande en del sådana korsningar ob-

Om åtgärder för att minska risken för olyckor vid korsning mellan väg och järnväg ligatorisk stoppskyldighet. Kryssmärken uppsattes i samband härmed och i många fall förbättras sikt-, plan- och profilförhållandena.

Förhållandena vid de skyddade plankorsningarna ställer likväl stora krav på vägtrafikanternas vaksamhet. I syfte att erinra härom har SJ och NTF gemensamt utgivit och distribuerat broschyren »Se! Lyssna!». Vidare har SJ och NTF låtit spela in två filmer om passage vid järnvägs korsningar, vilka i dagarna visas i TV.

Avslutningsvis vill jag nämna att i årets statsverksproposition framlagts förslag innebärande dels en utvidgning av möjligheterna att erhålla statsbidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar, dels enhetliga bestämmelser för bidrag till sådana anordningar och till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder, dels en förenklad handläggning av bidragsärendena.

Med det anförda anser jag mig, herr talman, ha besvarat den av herr Svanström ställda frågan.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Eftersom hela sammanträdet har råkat ut för en liten »tågförsening» skall jag inte utsätta kammaren för risken av ytterligare försening genom att underlåta att inledningsvis uttrycka min tacksamhet till herr statsrådet! Jag ber alltså att få tacka för svaret.

Det framgår att statsrådet tar mycket allvarligt på detta problem, och jag är glad att statsrådet visar ett sådant intresse. Varje år måste ju ett antal människor släppa livet till, enligt mångas mening i onödan, därför att det saknas tillfredsställande anordningar som varnar för riskerna vid dessa korsningar. Antalet dödade vid sådana järnvägsövergångar som tidigare kallades obevakade — i allmänhet är det, såsom framgick av statsrådets svar, korsningar mellan enskild väg och järnväg — var 36 år 1961, 35 år 1962 och 41 år

1963. Någon nedgång är det alltså inte fråga om. Statsrådet finner det glädjande att någon försämring inte ägt rum i samband med att trafiken ökat. Givetvis har motorfordonstrafiken ökat, men vi skall också komma ihåg att en del järnvägar lagts ned, i många fall sådana där säkerhetsanordningarna vid vägkorsningar varit bristfälliga.

I vart fall kan man konstatera att det finns ett stort antal korsningar som saknar varje form av säkerhetsanordningar — inte mindre än 24 602, enligt de senaste uppgifterna som jag fått genom riksdagens upplysningstjänst. Antalet passerande vid sådana korsningar varierar naturligtvis starkt, men det är också uppenbart att man i många fall måste räkna med ett stigande antal fritidsbilister som inte känner till de lokala förhållandena, tågtider etc., och som blir utsatta för större risker än den bofasta befolkningen; genom att fritidstrafiken i hög grad förlägges till enskilda vägar, som är mer eller mindre okända för trafikanterna, ökar riskerna inte minst i de trakter som särskilt frekventeras av friluftsmänniskor. Självklart kan inte den personliga vaksamheten ersättas av ens de avancerade säkerhetsanordningar, och därför gläder det mig mycket att man nu kommer att öka propagandan och upplysningsverksamheten på detta område. Det är säkert angeläget och betydelsefullt.

Jag skulle också finna det tacknämligt, om man kunde intressera tekniker och forskare för att konstruera någon enkel och prisbillig säkerhetsanordning utöver de anordningar vi nu har tillgång till. En sådan anordning skulle snabbt kunna placeras vid ett stort antal korsningar, och jag tror att det vore lämpligt om statsrådet och departementet ville stimulera intresserade personer att göra försök i detta syfte.

Till sist skulle jag också vilja tacka för att statsrådet har tagit upp frågan om statsbidragen till dessa anordningar. I de senaste årens statsverksproposi-

Om åtgärder för att minska risken för olyckor vid korsning mellan väg och järnvägar har vi ju kunnat konstatera att järnvägsstyrelsen i många fall inte förbrukat de medel som anvisats för ändamålet. Det är väl nödvändigt att man sätter in en propagandaverksamhet för att få anordningar av denna sort till stånd, och de ökade bidragsmöjligheterna är i det sammanhanget mycket välkomna.

Jag vill också med dessa ord uttrycka tacksamhet för det positiva svar, som herr statsrådet har velat ge, och uttala den förhoppningen att de åtgärder som ytterligare aviserats kommer att genomföras utan dröjsmål.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 47, angående förstatligande av Venskapsakademiens forskningsinstitut för experimentell fysik m. m.;

nr 57, angående inrättande av institut för verkstadsteknisk forskning; samt

nr 62, angående utökning av kulturfondens för Sverige och Finland kapital.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 2, statsutskottets utlåtanden nr 32 och 33, bevillningsutskottets betänkanden nr 4, 10, 12 och 14, bankoutskottets utlåtanden nr 5—11, andra lagutskottets utlåtanden nr 10, 11 och 13—15 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 6—9 och 11.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 52, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.;

nr 59, med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.;

nr 60, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt, m. m.;

nr 61, angående nybyggnad av kaserneetablissemang m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente;

nr 63, angående lån till vissa ombyggnadsarbeten vid Norrbackainstitutet m. m.;

nr 64, angående vissa anslag till civilförsvaret m. m.; och

nr 75, med förslag till stämpelskatteförordning, m. m.

Anmäldes och bordlades en av herr Nilsson, Ferdinand, under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 664, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 49, angående anvisande av medel till jordfonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.04.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 11 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Företogs val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dessa ombud.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! För detta val ber jag att få avlämna en gemensam lista med för-

slag till ombud i Europarådets rådgivande församling jämte suppleanter för dessa. Listan är godkänd av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen.

Herr förste vice talmannen avlämnade därefter en lista av följande utseende och med rubriken »Den gemensamma listan»:

Elmgren, B. F., ledamot av första kammaren	Geijer, J. L., ledamot av första kammaren
Hagnell, H., ledamot av andra kammaren	Sjövall, E., fru, ledamot av andra kammaren
Heckscher, G. E., ledamot av andra kammaren	Bohman, B. G., ledamot av andra kammaren

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades hava blivit utsedda till ombud i Europarådets rådgivande församling herrar Elmgren, Hagnell och Heckscher samt till suppleanter för dem respektive herr Lennart Geijer, fru Sjövall och herr Bohman.

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättats om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Herr **TALMANNEN** anförde:

Jag ber att få meddela att Operan inbjudit riksdagen till ett besök torsdagen den 9 april kl. 19.00. Anteckningslista har utlagts hos vaktmästarna i tamburen. Den indrages fredagen den 3 april kl. 18.00.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 52, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 59, med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 60, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 31 maj 1957 (nr 262) om allmän energiskatt, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 61, angående nybyggnad av kaserneetablisement m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente;

nr 63, angående lån till vissa ombyggnadsarbeten vid Norrbackainstitutet m. m.; och

nr 64, angående vissa anslag till civilt försvaret m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag till stämpelskatteförordning, m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåge de i densamma under 1), 2) och 3) upptagna förordningsförslagen, till bevillningsutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet motionen nr 664.

Om en nordisk kärnvapenfri zon

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av motioner om en nordisk kärnvapenfri zon.

Uti en i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* väckt motion, nr 1, samt en i andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* väckt likalydande motion, nr 1, vilka hänvisats till utrikesutskottet, hade föreslagits, att riksdagen, i enlighet med Undénplanen och med Kekkonenplanens konkretisering, skulle understryka värdet av att en nordisk kärnvapenfri zon tillskapades som ett första steg till att begränsa utrymmet för kärnvapens användning och att jämna vägen till avspänning och avrustning samt i skrivelse till regeringen hemställa om åtgärder, för att i första hand genom nordiska överläggningar förbereda en samlad nordisk front, i syfte att skydda nordiskt område för användning av kärnvapen och befordra strävanden till internationell avspänning, avrustning och fred.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 1 och II: 1 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om en nordisk kärnvapenfri zon

Herr *LAGER* (k):

Herr talman! Frågan om kärnvapens existens och användning är så pass allvarlig att det är befogat att ägna den några minuter av eftertanke. Vårt förslag i motion nr 1 i denna kammare går ut på att de nordiska länderna skulle proklamera sig som en atomvapenfri zon och begära av de kärnvapenägande makterna att denna kärnvapenfria zon skulle respekteras.

Förslagen i motionen är emellertid inte och får inte fattas som passiva. De är aktiva i den meningen att en sådan samlad aktion från de visserligen små men inte alls betydelselösa nordiska staterna och folken skulle kunna medverka till en mera allmän avspänning och inleda nedrustningsförhandlingar på riktigt.

Utrikesutskottet avstyrker emellertid vår motion. Tillåt mig bara att ägna utskottets motivering för sitt avslagsyrkande en mycket kort granskning. Utskottet anför att Norden är en kärnvapenfri zon — det är fritt från kärnvapen. Därför skulle ett beslut i den riktning som vår motion innebär inte vara nödvändigt.

Det är riktigt att de nordiska länderna är kärnvapenfria i den meningen att de inte tillverkar kärnvapen. Men Norge och Danmark är anslutna till NATO och som medlemmar i denna organisation förpliktade att ta emot och lagra kärnvapen när NATO-kommandot så bestämmer, vid tidpunkt då vederbörande generaler och amiraler anser att fara för krig föreligger. Sverige forskar på området, som det heter, d. v. s. förbereder sig på att börja tillverkning av kärnvapen i egen regi. Hur Finland står är väl klart. Kekkonenplanen kommer ju just från det landet.

Ett beslut i Sveriges riksdag att avstå från kärnvapen och uppmana de nordiska grannländerna att göra det samma kan endast ha en effekt: att bidra till att andra länder följer exempel. Jag vill inte hävda att så kommer

Om en nordisk kärnvapenfri zon

att ske, men en motsatt effekt — nämligen att animera till anskaffning av kärnvapen och ökning av rustningarna — kan ett sådant beslut inte gärna få.

Utrikesutskottet motsätter sig att Sverige skall — som det heter — binda sig vid en förpliktelse att inte införa kärnvapen i sin vapenarsenal. Jag måste fråga: varför det? Är det inte varje fredsälskande nations självklara plikt att ta initiativ för att stilla oron i världen? Om stormakterna och supermakterna har svårt att komma överens om maktbalansens intimaste frågor, så är detta inte något motiv för att småstaterna skall vara passiva i sin strävan att hindra krig och söka få en allmän nedrustning och en allmän avrustning till stånd. Stormakternas dårskap är inte till för att efterföljas av småstaterna.

De svenska statsmakternas hållning i denna väsentliga, livsavgörande fråga är ganska egendomlig. När Undénplanen kom till hette det — jag citerar utskottet — att »ett väsentligt villkor angavs vara att kärnvapenmakterna å sin sida överenskom om stopp för alla kärnvapenprov». Ett sådant avtal underskrevs förra året i Moskva. Undantaget var de underjordiska proven, men enligt vad man kan läsa sig till i tidningar och tidskrifter har detta undantag ringa eller ingen betydelse. De underjordiska proven kan kontrolleras nästan lika bra som proven över jord och i vatten.

De villkor som vår regering ställer är således tillgodosedda. Men regeringen — och utskottet med den — backar ut och söker finna en utväg för att komma ifrån sina tidigare uttalanden. De ivriga hänvisningarna till vad Norges och Danmarks regeringar anfört, bland annat under den senaste sessionen med Nordiska rådet, gör att man gärna drar slutsatsen att dessa våra båda nordiska grannländer inte är så fria från bindningar i kärnvapenfrågan som man skulle önska och som svensk opinion gärna vill tro.

Ur vårt lands synpunkt kan det emel-

lertid inte vara väsentligt att i denna sak gå i flock med Norges och Danmarks regeringar och parlamentsmajoriteter. Vi borde väl snarare hjälpa våra nordiska grannar att frigöra sig från inflytandet från den av supermakterna som anser att kärnvapenbaser i Danmark och Norge är väsentliga för dess militära system.

Ett bifall till vår motion i denna fråga, d. v. s. ett bifall till Undénplanen och Kekkonenplanen, vore ett stöd för både den danska och den norska opinionen. Ett sådant bifall skulle också föra tanken framåt att avskaffa de folkfientliga kärnvapnen.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till vår motion.

Herr SANDLER (s):

Herr talman! Med hänsyn till det allmänna intresse som förefinns för denna fråga har utrikesutskottet med större utförlighet än som plägar ifrågakomma ifrån detta utskotts sida behandlat denna angelägenhet.

I utrikesutskottets utlåtande konstateras till en början att motionärerna själva genom sitt dubbla yrkande har klargjort att detta icke är en enbart nordisk angelägenhet som kan lösas genom en samnordisk utfästelse, utan att det är en fråga som bör tas upp på ett vidare internationellt plan. Utskottet polemiserar icke mot denna uppfattning. Tvärtom; utskottet är också av den uppfattningen att det är på det internationella planet som frågan måste tas upp.

Utskottet konstaterar vidare att Sverige har visat ett speciellt intresse för att få denna angelägenhet närmare undersökt och få förutsättningarna för denna methods tillämplighet preciserade. I det svar som den svenska regeringen efter utrikesnämndens hörande har avgett till generalsekreteraren i Förenta Nationerna har uppställts vissa förutsättningar för att Sverige skulle delta i en överenskommelse om en sådan

atomfri zon i Norden och vissa länder därutöver. Såsom utskottet konstaterar föreligger dessa förutsättningar för närvarande icke. Utskottet anför också att både utrikesministern och statsministern här i landet har förklarat att ingen ändring inträtt i den svenska regeringens inställning.

Därutöver redogör utskottet för de andra nordiska regeringarnas ställning, såsom den har kommit till uttryck i deras svar till generalsekreterare U Thant, och därjämte för vad som förekommit under Nordiska rådets senaste session. Det framgår av allt detta alldeles oförtydligt att förutsättningar för närvarande saknas för ett sådant gemensamt nordiskt initiativ.

Det säges slutligen i utlåtandet, att hela denna fråga är upptagen på dagordningen för den nedrustningskonferens som pågår i Genève och att, för den händelse där skulle framkomma något uppslag som kunde föranleda Sverige att frångå sin nuvarande avvaktande hållning, utskottet som självfallet utgår ifrån att riksdagens vederbörliga organ då kommer att höras.

Med hänsyn till allt detta har utskottet funnit sig inte kunna tillstyrka bifall till motionen. Jag yrkar bifall till utskottets framställning.

Herr UNDEN (s):

Herr talman! I de motioner, som behandlas i utrikesutskottets föreliggande utlåtande, säges på ett ställe, att en svensk aktivitet för en nordisk kärnvapenfri zon skulle ha utsikter att vinna ett starkt understöd, som kunde bryta motståndet mot en dylik zon. Enligt det resonemang i motionen, som föregår detta uttalande, skulle USA:s regering vara motståndare till den antydda nordiska zonen — detta har för övrigt uttalats officiellt — medan den brittiska regeringen enligt motionärerna »måhända» inte delar amerikansk skepsis mot tanken och Sovjetregeringen uttalat sig positivt för

Om en nordisk kärnvapenfri zon

Kekkonenplanen. Detta är gott och väl, men det är ju viktigare att veta hur de stater ställer sig, som avses ingå som ursprungliga parter i det avtal, som skulle konstituera den nordiska zonen. Därom lämnas vissa upplysningar i motionerna. Danmarks och Norges bindning vid NATO har bundit deras utrikespolitik så att de inte utan svårighet kan inträda i zonen. Finland är genom fredsfördraget förhindrat att inneha och bruka kärnvapen och intar alltså en ställning för sig. Om Sveriges hållning meddelas vad som från Sveriges sida sagts i svaret på generalsekreterarens rundfråga. Därav framgår bl. a., att Sverige är anhängare av tanken på en större zon än den nordiska. Däri skiljer sig den svenska planen från Kekkonenplanen.

Det är svårt att dela motionärernas mening, att denna inställning från Danmarks, Norges och Sveriges sida skulle vara ett lämpligt utgångsläge för en svensk inbjudan till de andra nordiska regeringarna att ta upp överläggningar om en samlad nordisk front i denna fråga. Varje land har att pröva sin egen kärnvapenpolitik. Jag har för min del vid flerfaldiga tillfällen uttalat mig *mot* ett svenskt kärnvapen. Jag anser inte att Sverige bör leka stormakt genom att lägga sig till med kärnvapen. Men det kan inte gärna vara Sveriges uppgift att, såsom motionärerna tänkt sig, »bryta motståndet» mot den form för atomvapnens bekämpande som avses med uttrycket kärnvapenfria zoner. Hur skulle det för övrigt gå till?

Som kompletterande upplysning om de nordiska staternas hållning må nämnas, att utrikesutskottet, under hänvisning till representativa uttalanden under Nordiska rådets senaste session, har konstaterat att förutsättningar för en samnordisk utfästelse tills vidare icke föreligger. Dessutom har frågan om kärnvapenfria zoner uppförts på dagordningen för nedrustningskonferensen i Genève. Sveriges delegat, ambassadör Myrdal, har under diskussio-

Om en nordisk kärnvapenfri zon

nen fäst uppmärksamheten vid denna metod för hindrande av spridning av kärnvapen. Hon har framhållit att medan bl. a. frågan om vilka stater som kan ifrågakomma såsom deltagare i ett avtal om en kärnvapenfri zon blir en uppgift att lösa för de särskilda staterna, kan nedrustningskommittén ta upp till prövning mer allmänna aspekter på problemet och överväga regler, gemensamma för ett flertal zoner.

När frågan om inrättande av kärnvapenfria zoner upptagits till diskussion såsom ett led i nedrustningsproblemet, har tankegången varit den att partiella lösningar på detta område kan vara en genväg till målet. Orsaken till att partiella lösningar inte bör avvisas är framför allt, att mer radikala lösningar erbjuder större svårigheter, både politiska och tekniska. Under debatterna i FN och dess organ har krav rests på totalförbud mot tillverkning och bruk av kärnvapen och även på förstörelse av befintliga lager. Under 1963 års session i församlingen påminnte Sovjetunionens delegat om denna målsättning. Men ett totalt, internationellt förbud mot kärnvapen förutsätter som bekant möjligheten av tillfredsställande kontroll över förbudets upprätthållande. Redan ur teknisk synpunkt skulle förbudet kräva ytterst omfattande tekniska kontrollanordningar och kanske skulle de ändå förefalla otillförlitliga. Från politisk synpunkt sett skulle omfattande kontrollåtgärder vara vanskliga att få accepterade.

Av dessa skäl har det alltså befunnits nödvändigt, om resultat skulle uppnås inom någorlunda rimlig tid, att sätta målet lägre. Man har sagt sig att det vore värdefullt, om åtminstone ett stopp för spridningen av kärnvapen till hittills kärnvapenfria länder kunde åstadkommas. Kärnvapenmakterna finge tills vidare förbli i besittning av sina vapen, men porten skulle vara stängd för andra. Målsättningen har alltså blivit det mer anspråkslösa men betydelsefulla spridningsförbudet.

Om hinder mot spridning eftersträvas, kan man förfara efter olika metoder. Det är särskilt tre metoder som hittills har uppmärksamats. Dessa utsluter icke med nödvändighet varandra utan kan delvis komma till användning samtidigt.

En av dessa tre metoder går ut på att hindra prov med kärnvapen. På denna väg har en partiell framgång som bekant vunnits med tillkomsten av Moskvafördraget den 5 augusti 1963 mellan USA och Sovjetunionen. Jag har vid behandlingen i kammaren av avtalet givit uttryck åt tillfredsställelse över detta första steg, vars betydelse icke bör förringas. Till avtalet har ett stort antal stater anslutit sig, bland dem Sverige. Idén med ett provstopp är tvåfaldig. Dels vill man förhindra förgiftning genom radioaktivt spill, dels vill man förebygga att hittills kärnvapenfria stater sätter i gång en tillverkning. Provstoppet blir alltså ett faktiskt hinder mot produktion. Förbudet sådant det föreligger i Moskvafördraget har inte krävt några kontrollåtgärder. Orsaken är lätt att finna. De prov som företas i atmosfären, i yttre rymden och under vattnet kan inte döljas. De kan iakttas i andra länder än experimentlandet, om dessa länder har erfordrerlig teknisk utrustning. Endast prov under jordytan kan inte med säkerhet identifieras med nu tillgängliga instrument eller utan att parterna enas om ett omfattande kontrollsystem. De underjordiska proven är därför inte förbjudna i Moskvafördraget. De ligger utanför fördraget. Det är givetvis en lucka. I ett annat avseende är fördraget också ofullständigt. Somliga, i detta sammanhang betydelsefulla, stater, bland dem Frankrike och Kina, har inte anslutit sig.

Den andra metoden att hindra spridning av kärnvapen är att staterna sluter ett avtal, som direkt förbjuder spridning av sådana vapen. De stater, som är i besittning av tillverkningsmetoderna, skulle förplikta sig att inte ställa till kärnvapenfria staters förfo-

Om en nordisk kärnvapenfri zon

gande upplysningar om tillverkningen och inte heller lämna ifrån sig rådigheten över kärnvapen, som de t. ex. har stationerade i annat land än det egna. De kärnvapenfria länderna skulle förpliktas sig att inte tillverka eller annorledes skaffa sig rådighet över kärnvapen. Förslaget har framställts av irländska regeringen och har enhälligt tillstyrkts av FN:s generalförsamling. Det är utan tvivel av stort intresse men har också flera luckor. Ett kontrollsystem förutsattes som nödvändigt men har inte närmare utformats. Förslaget förbjuder inte kärnvapenmakter att utveckla konstruktionerna av egna kärnvapen och inte heller att behålla kärnvapenbaser i främmande länder.

Den tredje metoden att hindra spridning av kärnvapen är den som åsyftas när man talar om kärnvapenfria zoner. Det är en metod nära besläktad med den nyssnämnda och liksom denna väl värd att prövas. Förslag om utredning av planen väcktes av mig på svenska regeringens vägnar vid 1961 års församling. Det tidigare polska förslaget, den s. k. Rapackiplanen, som till strukturen liknar den svenska planen, var föranledd av en önskan att lösa ett visst politiskt problem, nämligen att förebygga Tysklands beväpning med kärnvapen. Rapackiplanen avsåg alltså en kontinentaleuropeisk zon med deltagande av de båda tyska länderna samt Polen och Tjeckoslovakien. Den svenska planen var en generalisering av tankegången i den polska och avsedd som ett led i nedrustningen.

President Kekkonen framkastade förra året tanken på en nordisk kärnvapenfri zon, tillkommen genom ömsesidiga utfästelser från de nordiska staternas sida. Även i andra delar av världen har tanken på kärnvapenfria zoner vunnit anklag, t. ex. i Afrika, i Latinamerika, i Asien, på Balkan.

En kärnvapenfri zon tänkes bildad genom ett internationellt avtal mellan en grupp stater, som utgör ett sammanhängande geografiskt område. Därav

följer att det måste råda en enstämmig mening inom gruppen om önskvärdheten av ett avtal. Varje stat bedömer självfallet fritt sitt eget ståndpunktstagande. Beträffande avtalens innehåll kan tills vidare ingenting annat sägas än att något dylikt avtal ännu inte existerar. Det polska förslaget anger dock hur polska regeringen tänker sig Rapackiplanen utförd. Denna har undergått flera ändringar under årens lopp. En utförlig version föreligger i ett memorandum, som den polska delegationen vid nedrustningskonferensen i Genève ingivit den 28 mars 1962. En ny bearbetning har dock skett sedan dess och innefattas i ett polskt memorandum, som torde ha delgivits vissa regeringar helt nyligen. Den polska planen har hela tiden lagt stor vikt vid kontrollsystemet.

Svensk opinion har med intresse och sympati omfattat alla de tre metoder som jag nu omnämnt. Sverige har på ett tidigt stadium anslutit sig till tanken på ett provstopp och har med tillfredsställelse anslutit sig till Moskvafördraget om partiellt provstopp. Det irländska förslaget har alltid fått Sveriges röst vid voteringar om den resolution, som flera gånger framlagts av den irländska delegationen i FN:s församling. Uppslaget angående kärnvapenfria zoner har på svenska regeringens initiativ gjorts till föremål för en förberedande rundfråga i FN. När denna rundfråga ställts även till svenska regeringen har den helt naturligt besvarats i positiv anda. Därvid har regeringen begagnat tillfället att — efter samråd med utrikesnämnden — angiva vissa önskemål angående utformningen av och förutsättningarna för svensk anslutning till en dylik zon. Det faller av sig självt att vårt svar till FN:s generalsekreterare inte bör uppfattas som ett ultimatum utan som önskemål, vilka vid ett preliminärt ställningstagande till själva principen från svensk sida förefallit värda att övervägas. Om och när det framträder en önskan hos en

Om en nordisk kärnvapenfri zon

grupp av stater att gemensamt bilda en kärnvapenfri zon, blir nästa stadium rimligen förhandlingar mellan dessa stater. Om sådana förhandlingar utvecklar sig gynnsamt, återstår förhandlingar också med kärnvapenmakterna, som skall förbinda sig att respektera zonen status.

Det är en lång väg mellan framställandet av ett uppslag och upptagande av regelrätta förhandlingar. Den polska planen skisserades första gången redan år 1957 men har ännu inte fört fram till något resultat, tydligen främst därför att den ej vunnit resonans i förbundsrepubliken Tyskland.

Det faktum att utskottet avstyrkt de kommunistiska motionerna betyder alltså intet avståndstagande från den ena eller andra metoden att hindra spridning av kärnvapen. Utskottets redogörelse ger tvärtom vid handen att Sverige ställt sig positivt till bland annat idén om kärnvapenfria zoner. Huruvida detta uppslag har större utsikter att vinna anslutning än andra likartade metoder kan inte med säkerhet bedömas. Klart är att det i vårt land råder en utbredd önskan att stödja alla rimliga åtgärder, ägnade att effektivt hindra ytterligare spridning av kärnvapen.

De svårigheter som tornar upp sig när det gäller att åstadkomma ett allmänt nedrustningsavtal bör inte hindra att ansträngningarna inriktas på att vinna partiella resultat på någon eller några av de vägar som förefaller lättast framkomliga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Jag hade inte haft för avsikt att delta i debatten, eftersom jag deltagit i utrikesutskottets handläggning av frågan och utrikesutskottet är fullt enigt. Det var bara ett uttryck, som herr Undén fällde, som jag bestämt vill bemöta. Herr Undén sade att Sverige inte rimligen kan leka stormakt

genom att anskaffa atomvapen. Jag vill opponera mig emot detta. Vi, som kan vara mera tveksamma inför frågan om kärnvapenanskaffning och som kan tänka oss starka skäl för en sådan anskaffning, om utvecklingen går i en sådan riktning att kärnvapnen icke kommer under kontroll, undanber oss beskyllningen, att vi skulle ha för avsikt att leka stormakt. Detta är verkligen icke meningen. Vi leds i vårt handlande utslutande av svenska försvarsintressen.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att förlänga diskussionen, men efter att ha hört herr Virgin vill jag ändå göra en liten kommentar till hans uttalande.

Tillåt mig ändå, när jag har ordet, att tacka utrikesutskottet för den utförliga motivering som det har givit till sitt yrkande om avslag på vår motion. Enskilda riksdagsmän är inte precis bortskämda med utförlig argumentering vare sig från det ena eller det andra utskottet. Jag är också tacksam för de deklamationer som har gjorts både av herr Sandler och av herr Undén om det intresse som finns för att verka i den anda, i vilken vår motion är skriven.

Herr Virgin gör emellertid här en reservation till sitt eget ståndpunktstagande i utrikesutskottet. Jag tror nog att både herr Sandler och herr Undén har tolkat utskottets skrivning på ett riktigt sätt, och jag kan inte förstå herr Virgin på annat sätt än att han helt enkelt av taktiska skäl har underlåtit att reservera sig mot den skrivningen.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Jag vill bara deklarerat att jag står oreserverat och utan varje slags taktisk beräkning bakom utrikesutskottets utlåtande nr 2.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu före-

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

dragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 1; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 3 januari 1964 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 18, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; samt

3) förordning om ändrad lydelse av 4 § 1 mom. uppborðsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

I propositionen hade — i anslutning till finansplanen för budgetåret 1964/65 — föreslagits, att avdrag vid inkomsttaxeringen icke vidare skulle medgivas för folkpensionsavgift. Avdragsrätten hade föreslagits upphävd från och med den 1 juli 1964. Vid 1965 års taxering, som avsåge inkomståret 1964, skulle avdrag därför övergångsvis medgivas med hälften av folkpensionsavgiften. Avdragsrättens upphävande skulle beaktas även i källskatthänseende. Nya tabeller för beräkning av preliminär A-skatt skulle fastställas och tillämpas under andra halvåret 1964.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 369, av herrar *Adolfsson* och *Lager*, samt II: 447, av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 18, samt att riksdagen i detta sammanhang måtte uttala sig för att nödvändiga förstärkningar av statens inkomster i första hand borde ske genom ökad beskattning på de stora förmögenheterna samt genom skatteuttag på värdeökningen på aktier;

2) de likalydande motionerna I: 551, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 686, av herr *Hedlund m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 18 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om slopande av rätten till avdrag vid inkomsttaxeringen för folkpensionsavgift;

3) de likalydande motionerna I: 559, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 694, av herr *Ohlin m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

förslag i propositionen nr 18 om slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift;

4) de likalydande motionerna I: 572, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 682, av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 18 angående slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgiften; ävensom

5) motionen I: 426, av herr *Ferdinand Nilsson*, vari yrkats, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag om provisoriskt avskaffande av rätt till avdrag vid statlig och kommunal beskattning av erlagda folkpensionsavgifter.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen, med avslag å följande motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 369, av herrar *Adolfsson* och *Lager*, samt II: 447, av herr *Hermansson m. fl.*, såvitt avsåge yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts förslag,

b) de likalydande motionerna I: 551, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 686, av herr *Hedlund m. fl.*,

c) de likalydande motionerna I: 559, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 694, av herr *Ohlin m. fl.*,

d) de likalydande motionerna I: 572, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 682, av herr *Heckscher m. fl.*, ävensom

e) motionen I: 426, av herr *Ferdinand Nilsson*,

mätte med bifall till förevarande proposition nr 18 antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; samt

3) förordning om ändrad lydelse av 4 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

B) att de likalydande motionerna I: 369, av herrar *Adolfsson* och *Lager*, samt II: 447, av herr *Hermansson m. fl.*, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Stefanson*, *Yngve Nilsson*, *Lundström*, *Gösta Jacobsson*, *Sundin*, *Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo*, *Christenson* i Malmö och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — med bifall till motionerna I: 369, av herrar *Adolfsson* och *Lager*, samt II: 447, av herr *Hermansson m. fl.*, i vad motionerna avsåge förevarande del, motionerna I: 551, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 686, av herr *Hedlund m. fl.*, motionerna I: 559, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 694, av herr *Ohlin m. fl.*, samt motionerna I: 572 av herr *Virgin m. fl.*, och II: 682, av herr *Heckscher m. fl.*, ävensom motionen I: 426, av herr *Ferdinand Nilsson*, — måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 18.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Finansministerns förslag, att avdragsrätten för folkpensionsavgifterna skall försvinna, har väckt en reaktion av mindre vanlig intensitet ute bland folket. Den som gör sig besväret att läsa igenom de motioner som väckts i anslutning till propositionen, finner en sådan uppsjö av sakliga argument emot förslaget, att jag för min del inte kan beteckna det som annat än ytterligt märkligt, att bevillningsutskottets socialdemokratiska hälft, som svarat för bevillningsutskottets betänkande, praktiskt taget underlåter att gå in på ett närmare bemötande av de många moti-

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

veringar för avslagsyrkandet som anförts i motionerna.

Utskottet anser att motionärernas yrkande till väsentlig del grundas på principiella invändningar mot regeringsförslaget. Något egentligt argument häremot anför inte utskottet, utan hänvisar till att departementschefen har »visat», att folkpensionsavgifterna förlorat sin karaktär av försäkringsavgift. Därför, säger utskottet, sammanhänger ett slopande av avdragsrätten för avgifterna inte direkt med frågan om skattskyldigheten för utfallande förmån. Men det är ju just vad som är fallet och vad man har visat i de motioner som väckts. Det föreligger ett samband. Därför hade man väntat sig en utförligare argumentation på denna punkt. I den mån det har skett någon förändring — och förändringar i pensionssystemet har ju förekommit under årens lopp — ligger dessa förändringar i väsentlig del ganska långt tillbaka i tiden. Hade man på grund av dem velat företa några ändringar i avdragsrätten, hade detta varit möjligt redan för ett par tiotal år sedan.

Finansministern själv erinrar om att det skett väsentliga förändringar redan så tidigt som 1935. Det var nämligen då som premiereservsystemet övergavs. Härifrån har nu systemet vidare utvecklats vid olika tider och i olika etapper. Avgifterna är numera individuella och pensionen lika för alla, men det innebär — som också 1960 års remissvar till den då företagna utredningen påpekade — bara att den bestämda avgiften justerats för vissa grupper med hänsyn till inkomstförhållandena.

Jag vill i det sammanhanget hänvisa till vad länsstyrelsen i Stockholms län anförde i sitt remissvar 1960, som intagits i reservationen till utskottsutlåtandet. Man konstaterar att pensionen rent principiellt kan jämföras med lön, eftersom den har samma ändamål, och att pensionen därför i princip bör utgöra skattepliktig inkomst. Folkpensionsavgiften får närmast, säger länsstyrelsen,

anses utgöra kostnaden för denna pensionsintäkts förvärvande, och sådana kostnader är avdragsgilla i vårt skattesystem. Ett borttagande av avdragsrätten skulle alltså bryta systemet.

Finansministerns och bevillningsutskottets uppfattning, att vad som skett skulle förvandla folkpensionsavgiften till en skatt, bemöts av flera av 1960 års remissinstanser. Jag vill i förbigående säga att jag finner det märkligt, att varken propositionen eller utskottsbetänkandet har närmare sysselsatt sig med de remissvar som förekom på det ursprungliga utredningsförslaget 1960. Vid det tillfället avstyrktes ju den princip, som nu framförs i propositionen, av de allra flesta remissinstanserna, och den tillstyrktes reservationslöst endast av tre.

Om folkpensionsavgiftens förvandling till skatt finns det alltså flera remissorgan som har yttrat sig och kommit till samma resultat. Frågan berörs också i samband med remissytranden om det resonemang, som nu förs även av finansministern, rörande avdragsrättens regressivitet. Regressiviteten innebär, som alla vet, att den som har större inkomster får större reellt avdrag, och att därför den betalade avgiftens nettobelopp blir mindre än om han haft en lägre inkomst. Vår högsta skattemyndighet, riksskattenämnden, som verkligen inte kan beskyllas för att inte begripa vad den talar om, säger bland annat om den saken: »Regressiviteten är endast en oundviklig spegelbild av progressiviteten i beskattningen och gäller därför för alla former av avdrag, såsom ortsavdrag, schablonavdrag, avdrag för särskilda förvärvskällor och de sociala avdragen för försäkringspremier. Grunden till att en skatteskala görs progressiv är att söka i skatteförmågeprincipen, men en logisk följd av denna princip är att vid skatteförmågans bestämmande samtliga nu nämnda avdrag bör beaktas.»

Sveriges lantbruksförbund har ytterligare utvecklat den saken i sitt remiss-

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

svar och säger bl. a.: »De regressiva verkningarna av den nuvarande avdragsrätten kan ej heller åberopas som skäl för avdragsrättens slopande, eftersom denna följdverkan gäller för alla avdrag som medges vid beskattningen av fysiska personer. Avvägningen av de progressiva skatteskalorna har ju bl. a. gjorts med hänsyn till att folkpensionsavgiften är avdragsgill. Ett slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgiften medför därför ett ingrepp i den hittills tillämpade skattefördelningen av sådant slag, att en allsidig omprövning av skatteskalorna skulle bli nödvändig. Material för en sådan omprövning föreligger icke.»

Mot bakgrunden av dessa argument står man frågande inför bevillningsutskottets förklaring, att avdragsrätten för avgifterna inte direkt sammanhänger med frågan om skattskyldigheten för utfallande förmåner. I dessa remissvar, som ju avgivits av folk som vet vad de talar om och som kan skattesystemet, visas tydligt, att de nuvarande skatteskalorna är uppbyggda just med hänsyn till värdet av olika avdrag i olika inkomstlägen. Jag kan inte tänka mig att detta förhållande skulle vara främmande heller för bevillningsutskottet. Det är därför som jag frågar, hur man kan säga att avdragsrätten icke på något sätt sammanhänger med skattskyldigheten för utfallande förmåner.

I folkpartiets motion i den här frågan har man också tagit upp det teoretiska resonemanget om avdragsrättens regressivitet. Man påvisar där, att visserligen får den som har en större inkomst ett större avdrag på sin avgift, men å andra sidan får han också, på grund av systemets utformning, behålla mindre av den utfallande förmånen, d. v. s. av folkpensionen, när den en dag kommer. Om man väger dessa två saker mot varandra, så finner man att det faktiskt icke föreligger någon regressivitet, utan att folkpensionsavgiften är tämligen proportionell. Samma

sak understryks i vissa remissyttrandena.

När bevillningsutskottet har talat om principiella invändningar, så förmodar jag att man också har beaktat den invändningen att här framläggs ett förslag, som bryter den nuvarande principen. Det sker som ett provisorium endast något eller ett par år innan skatteberedningens förslag kommer att föreläggas riksdagen och avgöras. Praktiskt taget alla remissyttrandena 1960 innehöll betänkligheter i fråga om ett sådant förfaringssätt, och flera av dem som inte ville yttra sig bestämt var mycket reserverade mot att förslaget skulle framläggas, just med hänsyn till de invändningar som jag här har berört. Tydligt påverkade det också finansministern, eftersom han har låtit förslaget från 1960 ligga i bordslådan till nu. Då kunde man dock vänta att det skulle dröja åtskilliga år innan en skattekommitté skulle framlägga ett förslag som kunde antas av riksdagen. Nu vet man att det endast dröjer några månader innan ett sådant förslag framläggs, och ändå framför finansministern sitt förslag. Om en sådan här tanke skulle ha framförts från oppositionen, föreställer jag mig att förslaget skulle ha avslagits med dunder och brak av den socialdemokratiska majoriteten med motivering att det vore en fullständig orimlighet att föra fram en sådan här betydelsefull fråga strax innan det nya utredningsförslaget framläggs. På grund av de uppgifter som varit synliga i tidningarna är det allmänt känt att skatteberedningen väntas komma att förordna fortsatt avdragsrätt för folkpensionsavgifterna, som — om förslaget antas — alltjämt skall förbli avgift, icke skatt.

Emellertid är det inte bara dessa principiella betänkligheter som har föranlett yrkandena om avslag på propositionen, utan givetvis också den kraftigt ökade skattebelastning som förslaget medför för enskilda skattebetalare. Pro-

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

positionen utgör i det avseendet ett ganska märkligt dokument. Finansministern behöver alltså 250—300 miljoner för ökade folkpensionsutgifter. Då finner han nt en plan att skaffa dessa pengar, men en plan som inte bara ger honom de 280 miljonerna, eller vad det nu kan röra sig om, som han behöver, utan dessutom ytterligare 200 miljoner, som på grund av avdragssystemets natur tillfaller kommunerna.

Hur detta skatteuttag på närmare en halv miljard verkligen påverkar skattebetalarna redovisas icke ordentligt i propositionen. Där visas bara vad skattehöjningen till *staten* betyder för skattebetalare i olika inkomstklasser, men någon tabell som visar de *verkliga* skattehöjningarna, alltså inkluderande kommunernas andel, finns inte.

Lika försiktigt är bevillningsutskottet, som gör var det kan för att trolia bort den här känsliga skattehöjningen. Utskottet förklarar att någon avgörande betydelse inte behöver tillmätas motionärernas invändning att förslaget skulle leda till en skärpt inkomstbeskattning, ty — menar utskottet — vid lägre inkomst medför avdragsrättens slopande bara obetydliga förändringar i skattebelastningen, och folkpensionärerna berörs ju inte av reformen.

Vad är nu detta för slags argument? Trots att de verkliga siffrorna inte finns med, lär väl i alla fall bevillningsutskottets ledamöter och de flesta andra här ha klart för sig att man måste räkna även med den skattehöjning som faller på den kommunala sidan. Då visar det sig — det framgår av den tabell som finns fogad till reservationen — att folk med 6 000 kronors inkomst får skatten höjd, inte med 27—28 kronor, som finansministern vill inbilla folk, utan med 57—58 kronor vid oförändrad kommunalskatt; detta gäller både för gifta och för ogifta. Den som tjänar 8 000 kronor får en skattehöjning med 78 kronor, om han är gift, och med 74 kronor, om han är ensamstående. På det sättet stiger skattetrycket

undan för undan. Den som tjänar 30 000 kronor får en skattehöjning som rör sig om ett par hundra kronor — ja ungefär 300 kronor, om han är ensamstående.

Detta tycker jag inte är några obetydliga förändringar, vare sig för den som tjänar 6 000 eller för den som tjänar 8 000 kronor. Det är för dem säkert ganska väsentliga förändringar. Men även om den socialdemokratiska bevillningsutskottsgruppen anser att dessa skattehöjningar är obetydliga och dessutom hänvisar till att folkpensionärerna inte drabbas av denna skattehöjning, så skall väl utskottet inte ta hänsyn bara till dessa grupper utan även till dem som tjänar 12 000 eller 20 000 eller 30 000 kronor och över huvud taget undersöka hur skattesystemet verkar för *alla* skattebetalare. Därför har jag svårt att förstå de uttalanden som utskottet gör.

Finansministerns resonemang, att den manna som nu skall regna över kommunerna får anses onödiggöra en kommunal skattehöjning med genomsnittligt 40 öre eller möjliggöra en sänkning med motsvarande belopp, är teoretiska spekulationer, som inte heller finansministern själv tycks vilja utveckla. Men även om man roar sig med denna sorts tankeövningar, så finner man att finansministerns förslag i nyssnämnda fall innebär skattehöjningar av sådan storleksgrad, att det måste betraktas som högeligen önskvärt att försöka finna för skattebetalarna mindre betungande sätt att skaffa de pengar som behövs i statskassan.

Att det finns sådana sätt har ju visats i motionerna och även i den offentliga debatten. Finansministern själv är också medveten om att riksdagen genom praktiska beslut har accepterat principen, att den i allmänna pensionsberedningens plan ingående folkpensionshöjningen bör betalas med en höjning av pensionsavgiften, om det erfordras något tillskott. Han för emellertid ett stort resonemang om förde-

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

larna av det förslag han nu framlägger och nackdelarna av att höja folkpensionsavgiften, och han kommer till den slutsatsen, att hans förslag är bättre på grund av folkpensionsavgiftens regressivitet. Men om man framlägger de skattebelopp, som jag har nämnt för skattebetalarna i olika inkomstlägen, och frågar dem, om de vill betala mellan 20 och upp till några hundra kronor om året *mer* för att 200 000-kronorsmannen skall få betala *ännu mer*, så kommer nog inte svaret att på något sätt överraska. Och vad regressiviteten beträffar har den, såsom jag nämnt, bevisats både i motionerna och av remissmyndigheterna.

Jag vill erinra om att det mellan folkpartiet och finansministern icke råder några delade meningar om att den genom folkpensionshöjningen förorsakade utgiftsökningen, sådant som konjunkturläget är, bör föranleda en budgetförstärkning av i stort sett motsvarande belopp. Det är alltså bara om sätet för att skaffa detta belopp som vi har delade meningar. Där anser vi att finansministerns förslag är olämpligt, ologiskt och för skattebetalarna obefogat hårt. Den budgetmässiga bedömning vi gjorde vid årets början har icke förändrats av konjunkturutvecklingen därefter — snarare har utvecklingen underbyggt vår uppfattning om behovet av en inkomstförstärkning. Skulle regeringsförslaget avslås — vilket jag givetvis hoppas — får vi därför senare ta en debatt om andra vägar att nå inkomstförstärkningen, således även om den höjning av folkpensionsavgiften, som folkpartiet har föreslagit.

För dagen vill jag alltså, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen, vilket innebär att jag yrkar avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Då det gällt för oss inom högerpartiet att ta ställning till

Kungl. Maj:ts proposition nr 18 och den skattehöjning som den innebär genom att avdragsrätten för folkpensionsavgiften slopas, så har vi sett frågan mot bakgrunden av det höga skattetryck som redan nu råder.

Under budgetåret 1954/55 t. o. m. budgetåret 1964/65 har den direkta skatten ökat från 4 600 miljoner kronor till 9 461 miljoner kronor och den indirekta skatten under samma tid från 3 331 miljoner kronor till 10 449 miljoner kronor. Det blir en sammanlagd ökning från 7 931 miljoner kronor till 19 910 miljoner kronor. Tar man hänsyn till penningvärdeförsämringen under denna tioårsperiod, så har den direkta skatten ökat med ca 51 procent och den indirekta skatten med ungefär 130 procent. Detta skatteläge innebär att Sverige intar en ledande ställning beträffande skatternas höjd inom de till OECD anslutna länderna. För år 1961 var skattetrycket gällande direkt och indirekt skatt för Sveriges del 17,6 procent respektive 11,7 procent eller tillsammans 29,3 procent av bruttonationalinkomsten. Sverige leder alltså före de övriga länderna inom OECD, före Österrike, Norge, England, Västtyskland, Frankrike, Förenta staterna, Kanada, Danmark och Holland.

Den direkta skattens höjning beror ju till en del på att skattesatsen ökat för vissa inkomstskikt. Det är emellertid troligt, att den av inflationen förorsakade automatiska skatteskärpningen betytt allra mest. Jag vill också i detta sammanhang påpeka, att oberoende av inflation eller ändring av bestämmelserna om skatteuttaget skulle en skatteskärpning inträffa vid en ökad inkomst, beroende på skatteskalornas konstruktion. I detta läge tycker vi det är märkligt att regeringen velat avskaffa avdragsrätten för folkpensionsavgiften, vilket innebär en ytterligare skärpning av progressiviteten för mellangrupperna bland inkomsttagarna.

Redan år 1960 förelåg ett förslag om borttagande av avdragsrätten, och

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

Ärendet sändes ut på remiss. Om svaren på denna remiss skriver finansministern bl. a., att det förekom uttalanden såväl för som emot förslaget. Ja, så kan man kanske uttrycka sig. I verkligheten förhåller det sig så att 25 remissinstanser av 32 sade nej till förslaget och några var tveksamma. Riksskattenämnden och Lantbruksförbundet talar om en obefogad dubbelbeskattning och TCO om en uppseendeväckande brist på logik. Det är också uppenbart att detta förslag bryter konsekvensen i beskattningen, ty det är väl ändå fel att först beskatta folkpensionsavgiften och sedan också själva pensionen, då den så småningom betalas ut. Man får lov att bestämma sig för endera metoden. Varför skall den nuvarande ordningen med skatt på pension och skattefrihet för avgiften ändras? Över huvud taget finns det inget skäl att ändra någonting i detta avseende, innan allmänna skatteberedningens betänkande offentliggjorts och proposition därom förelagts riksdagen.

Efter att i många år ha tillämpat avdragsrätt för folkpensionsavgiften så förklaras nu i propositionen, att detta medför regressiva verkningar. Detta kan inte vara riktigt. Man bör nämligen komma ihåg, att den som har hög marginalskatt vid avgiftens erläggande i allmänhet också har det när pensionen faller ut. Därigenom blir en stor del av den utgående folkpensionen återförd till statskassan genom den regressiva beskattningen.

Vidare görs gällande att ett borttagande av avdragsrätten inte skulle få så stor betydelse för den mindre inkomsttagaren. Det kan inte heller vara riktigt, anser vi. Genom att avdragsrätten tas bort vid såväl den statliga som den kommunala beskattningen, blir verkningarna mest kännbara för mindre och medelstora inkomsttagare. Man måste nämligen ta hänsyn till att skatteunderlaget ökar för kommunerna på grund av den borttagna avdragsrätten. Detta medför att uttagsprocenten kan

sänkas i kommunerna eller en höjning undvikas. Resultatet blir att den som har det största antalet skattekronor vinner på den ändringen.

Vad slutligen gäller finansministerns redovisning av skattehöjningens storlek i olika inkomstlägen till följd av förslagen har redovisning endast lämnats för den statliga delen, trots att även den kommunala delen kommer att beröras av skattehöjningen. Utdebiteringen är redan fastställd för detta år, och därför blir skattehöjningen ofrånkomlig även vad gäller den kommunala beskattningen under det första året. Sålunda ökar totala skatten vid nuvarande kommunala utdebitering och vid en årsinkomst av t. ex. 15 000 kronor för gift skattskyldig i statlig skatt med 70 kronor och i kommunal skatt med 71 kronor, tillsammans 141 kronor. När det gäller ogift skattskyldig blir den statliga ökningen 142 kronor och den kommunala ökningen 58 kronor, eller tillsammans 200 kronor. Det innebär alltså avsevärda skattehöjningar, som blir ytterst kännbara för skattebetalarna.

Herr talman! Jag ber slutligen att få framhålla att regeringen här har lagt ett förslag, som avstyrks av de flesta remissinstanserna, att en helt ny princip införes i vår skattelagstiftning, som resulterar i en dubbelbeskattning och som utmynnar i en ökad skattebelastning med nära 500 miljoner kronor ovanpå vårt redan höga skattetryck.

Med hänsyn härtill ber jag att få yrka bifall till den vid detta betänkande fogade reservationen, som innebär avslag på propositionen.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! När man läser motiveringen för folkpensionsavgiftens avdragsmässiga slopande såväl i propositionen nr 18 som i bevillningsutskottets betänkande nr 10, kan man konstatera att både finansministern och bevillningsutskottets ena hälft i sin motive-

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

ringsfattigdom når gränsen till självuppgivelse. Ser man på den sakliga bakgrunden, förstår man att ordknappheten kan utgöra ett camouflage för någonting som man själv varken vill eller tror på. Av den år 1960 särskilt tillsatte utredningsmannens förslag samt därpå baserade remissvar framgår med all tydlighet att avdragsrättens behållande inte bara härleder sig från gängse skattepraxis utan även är sakligt motiverad; detta senare på grund av att utfallande pension är skattepliktig inkomst, och då bör också försäkringsmässiga kostnader härför vara avdragsgilla.

Efter detta konstaterande frågar man sig, varför finansministern begagnar sig av till synes icke reella inkomstförstärkningar. Om man ser på det framlagda förslaget rent kommunalskattepolitiskt kommer man dessutom fram till — det är inte redovisat vare sig i propositionen eller i bevillningsutskottets betänkande — att genom denna åtgärd de mindre inkomsttagarna blir hårdast drabbade.

Herr Lundström har redan redogjort för den tabell som är intagen i reservationen och talat om vad den sammanlagda effekten blir. Jag skall därför, herr talman, nöja mig med att ange bara några få siffror, som visar hur det kommunalskattepolitiskt kommer att verka för de mindre inkomsttagarna.

Om herr Sträng får genomföra sitt förslag och kommunerna, som det heter, skall ställa till rätta genom att sänka utdebiteringen med 40 öre — man får nämligen dessa öretal, om man i detta sammanhang utgår från den utdebitering som det talas om i propositionen, nämligen 16:51 — skulle resultatet — jag upprepar än en gång: rent kommunalskattepolitiskt — bli följande för olika inkomsttagare.

Låt oss börja i det lägsta skiktet med en inkomsttagare som har en taxerad inkomst av 5 000 kronor. Han skulle få tillbaka 3 kronor av herr Strängs höjning på 33 kronor. Flyttar vi bilden till den som har 8 000 kronor i taxerings-

bar inkomst, får han tillbaka 15 kronor av herr Strängs höjning på 49 kronor. Låt oss, herr talman, gå upp i de högre inkomstskikten och stanna vid en person som har en taxeringsbar inkomst av 30 000 kronor. Han skulle enligt herr Strängs förslag få tillbaka 104 kronor av höjningen på 99 kronor. Får jag ta bara ett enda exempel till för att klargöra och bevisa hur det slår för de mindre inkomsttagarna? En person med 100 000 kronor i taxeringsbar inkomst får genom herr Strängs åtgärd tillbaka 384 kronor mot den höjning som herr Sträng föreslår och som motsvarar 99 kronor. Av detta framgår — om man ser det isolerat kommunalskattepolitiskt — att vad som föreslås i propositionen och av bevillningsutskottet när det gäller de kommunalpolitiska åtagandena i främsta rummet drabbar de mindre inkomsttagarna.

Av finansplanen framgår att en inkomstförstärkning av den storlek som sloandet av pensionsavdraget ger i kronor men icke i princip är välmotiverad. Man kan väl säga, att det konjunkturläge som avspeglas i finansplanen och den föreslagna budgetpolitiken på intet sätt ger belägg för finansministerns finanspolitiska hållfasthet. Det nuvarande konjunkturläget enligt herr Strängs tidigare version skulle finansmässigt nödvändiggöra en balanserad eller en överbalanserad budget. Socialdemokraterna ger avkall på denna troslära och köper reträtten för cirka en miljard kronor. För att göra bilden såsom den presenteras i finansplanen ännu mera verklighetsfrämmande förtjänar att påpekas, att herr Sträng i en annan proposition i samma situation rekommenderar en extra avdragsrätt för investeringar i maskiner. I samråd, som jag förmodar, med finansministern beslutar riksbanken en höjning av diskontot med en halv procent och till efterrättelse rekommenderas bankerna kreditåtstramning.

Denna ekvation, herr talman, går över huvud taget inte att lösa.

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

Att staten behöver pengar för nödiga utgifter är odiskutabelt. Det borde också vara riktigt att en budget på 22 miljarder kronor omfattande mer än en femtedel av nationalprodukten, finanspolitiskt skall göra sig gällande i styrande riktning. Det synes mig i ett sådant läge vara riktigt av finansministern att använda sig av redbara inkomstförstärkningar. Detta har inte skett. Budgetpolitikens medel får varken bli entydiga eller ensidiga. Den gamla uppfattningen om ränta och penningpolitik såsom varande ensamma heliga instrument har under senare år kompletterats med statsbudgetens roll i skeenden av såväl inflatorisk som deflatorisk art. Även om herr Sträng tillfälligt har övergivit budgetpolitiken som finanspolitiskt instrument får man hoppas, att här namngivna komponenter förenas med andra effektiva medel. Jag tänker närmast på hur variationer i omsättningsskatten eller en kommande mervärdesskatt i vissa situationer snabbt skulle påverka konsumtionen. Utan att inkräkta på den fria förhandlingsrätten bör en viss kontroll av denna löneutveckling vara ett givet instrument i stabiliserande syfte.

Herr talman! Centerpartiet har på annat sätt föreslagit inkomsttäckning för den del av statsinkomsterna som vi nu vid detta tillfälle behandlar. Utan att kommentera förslaget närmare — den frågan kommer ju upp till behandling vid ett senare tillfälle — vill jag, när jag yrkar avslag på bevillningsutskottets hemställan, peka på det principvidriga i det som finansministern föreslår, nämligen att taga ut skatt på skatt.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! I statsverkspropositionen i år signaleras vissa nya favörer för bolagen utöver dem som bolagen redan har. Bland annat skall ju energibeskattningen minskas, och särskilda

investeringsavdrag föreslås för maskinköp och liknande nyförvärv. Det jag nu sist nämnde motiveras med att sådana maskinköp bör stimuleras i nuvarande konjunkturläge — finansministern kallar de föreslagna åtgärderna för »investeringsstimulerande» skattelättnader. Herr Åsbrink och riksbanksledningen har visst råkat hoppa över denna motivering av finansministern, ty i varje fall grundade de den senaste räntehöjningen bl. a. på behovet att motverka ett alltför flitigt maskinköpande, raka motsatsen sålunda.

Jag skall här inte filosofera över dessa motsatsers förekomst i den högre politiken eller över behovet av att argumenten synkroniseras litet bättre när man höjer räntor eller ökar skatter. Jag vill dock konstatera att den skattepolitiska generositet som utvecklas mot bolagen och som i detta fall reducerar statsinkomsterna med minst 100 miljoner kronor, saknar all motsvarighet när det gäller de s. k. vanliga människorna. För dem blir resultatet enligt det nu föreliggande förslaget om slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgifterna en skatteökning, som i mera normala inkomstlägen uppgår till ett par hundra kronor eller mera, vilket inom parentes sagt i propositionen kallas en »blott obetydlig förändring». Särskilt om riksdagen skulle komma att godkänna även det förslag, som automatiskt leder till mycket stora hyreshöjningar, blir förändringen i de lönearbetande människornas ekonomiska situation verkligen allt annat än obetydlig.

Avgifterna för enskilda pensionsförsäkringar avses däremot tydligen förbli avdragsgilla även i fortsättningen. Där har avdragsrätten vanligen en särskilt stor betydelse för den enskilda människan, eftersom det mestadels är större inkomsttagare det gäller. Effekten blir då att avdragsrätten kapar av den inkomststopp, där progressiviteten i beskattningen verkar som allra starkast. Däri ligger betydelsen.

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

Vår riksdagsgrupp, den kommunistiska, har inte kunnat acceptera vare sig den ökade generositeten mot bolagen eller den ökade skattebördan för de s. k. fysiska personerna. Vi har heller inte godtagit nu gällande ordning för själva avgiftsuttaget för folkpensionskostnaderna, och vi har i vår motion påvisat att denna metod är ogynnsam för de små inkomsttagarna och sålunda gynnsam för de stora inkomsttagarna.

Vår kritik drabbar naturligtvis i minst samma grad förslaget att avgiften hädanefter inte skulle få dras av vid beskattningen. Jag avstår nu avsiktligt från att fördjupa mig i det föreslagna förfarandets detaljer eller i principfrågan om sambandet mellan avdragsgill avgift och beskattad förmån, den fråga som i synnerhet herr Lundström ägnade så stort intresse i sitt anförande här nyss.

Att vårt motionsförslag i viktiga avseenden skiljer sig från de borgerligas motioner och reservation bör däremot allvarligt noteras. Om nu en inkomstförstärkning för statskassan verkligen skulle befinnas nödvändig, vilket ju högerpartiet icke anser, men en social utbyggnad måste under alla förhållanden garanteras, enligt vår uppfattning, så kan vi inte acceptera de anvisningar om tillvägagångssättet som förekommer i centerpartiets och i folkpartiets motioner. Folkpartiet föreslår ju en avgiftshöjning för pensionen från 4 till 5 procent. Av skäl som jag alldeles nyss anförde kan vi under inga förhållanden acceptera ett sådant förslag. Det betyder ju också en ännu högre kostnad för i vart fall vissa enskilda människor än vad regeringsförslaget innebär och är till fördel för de stora inkomsttagarna — vilket herr Lundström inte behagade uppmärksamma i sitt anförande — eftersom denna uttagsform ju inte är, som han påstod, väsentligen proportionell.

Herr Sundin frågade nyss, om inte finansministern borde tänka sig möj-

ligheten av att använda sig av en »redbar budgetförstärkningsmetod». Så långt det gäller folkpartiet så förefaller inte heller detta partis förslag representera en redbar budgetförstärkningsmetod i den fråga som det här gäller, eftersom dess förslag om en höjning av avgiften från 4 till 5 procent ovillkorligen måste leda till att de mindre och de medelstora inkomsttagarna får en ännu högre skattetunga än den som innefattas i regeringens förslag, medan däremot de stora inkomsttagarna slipper lindrigare undan. Det går lätt att bevisa genom att räkna ut verkningarna av det förslag som folkpartiet har framlagt. Jag tycker därför att folkpartiet bör tala litet tystare beträffande sin omsorg om de små inkomsttagarna, eftersom det uppenbarligen är motsatsen som förestavar dess förslag.

Inte heller kan vi från vår riksdagsgrupps sida stödja centerpartiets förslag om ytterligare straffbeskattning för den del av befolkningen, som är kund hos det som förr i världen kallades brännvinsbolaget, eller för dem av oss som av och till tar sig ett bloss. Sådant innebär att man lägger skattebördan på denna del av befolkningen för hela samhällets utgifter. Det finner vi vara en helt oriktig princip, och följaktligen kan vi inte heller godta detta förslag.

Ja, ärade kammarledamöter, skenbart ser det ju ut som om en samlad front skulle föreligga mot regeringsförslaget, eftersom reservanterna faktiskt under punkten A yrkar i visst avseende bifall till vår motion, nämligen så långt det gäller frågan om avslag på propositionen. Det torde icke finnas stora möjligheter att partipropagandistiskt utnyttja den omständigheten, försåvitt man vill observera att reservanterna ansluter sig till utskottsmajoriteten under punkten B, vilket innebär avslag på vår motions anvisningar om var pengarna lämpligen kunde tas. Över den dörrtröskeln vill alltså de borgerliga inte gå, inte ens fram till den. Med tanke på deras po-

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

litiska utgångspunkter är vi helt redo att förstå den saken. Vi har talat för att favorerna till bolagen skulle inhi-beras, varigenom staten vid det här till-fället skulle spara drygt hundra miljo-ner kronor. Militärutgifterna kunde en-ligt vår uppfattning utan våda mins-kas i relativt betydande grad, och lika-så utan våda kunde något hårdare be-skattning av de största förmögenheter-na genomföras i stället för den lätnad för dem, som tydligen nu är på väg.

Slutligen — jag tror att jag hellre vill säga framför allt — har vi förordat skatteuttag på den väldiga värdeök-ningen beträffande de börsnoterade akti-erna. Stockholms-Tidningen hade väl rätt, när den häromdagen noterade i en ledare, att de rika blir allt rikare och att en alltför stor del av nationens samlade produktionsresultat går till att förmera förmögenheterna för ett litet få-tal, ty förra året steg värdet av de börs-noterade aktierna med 25 procent. Det innebär en värdeökning av drygt 4 miljarder kronor, en förmögenhetsök-ning som uppstått utan arbetsinsats av dem som har fått förmögenheten och som säkrar en fortsatt förmögenhetsök-ning i accelererat tempo genom utdel-ningar. Därtill verkar en så enorm för-mögenhetsökning på så kort tid infla-tionsdrivande i skilda avseenden. Där tycker vi alltså att någonting kunde gö-ras.

Mot regeringsförslaget om pensions-avgifterna har bl. a. från talarstolen nyss riktats den kritiken, att denna rubbning i skattesystemet inte bör ge-nomföras så nära inpå skattebered-ningens förslag. Kritiken framföres ock-så i reservationen och har förekommit i den offentliga debatten.

Finansministern bemötte denna kri-tik redan innan den uppkommit genom förklaringen att förändringen är »tids-mässigt begränsad», och utskottet för-söker klara sig undan med att det dock bara är frågan om en »tillfällig åtgärd».

Nu frågar jag i all blygsamhet: Kun-

de inte bevillningsutskottet i så fall tän-ka sig andra tillfälliga åtgärder, exem-pelvis den som vi har föreslagit beträf-fande aktievärdena? En 10-procentig beskattning av dessa gratis erhållna 4 000 miljoner kronor under ett år skulle ge 400 miljoner kronor till statskassan i ett enda nafs. Vi anser visserligen inte, att en sådan åtgärd ovillkorligen bör vara tillfällig, men låt gå för det — vi har ju talat om eventualiteten av en en-gångsbeskattning av de ökade aktievär-dena. De 400 miljoner, som inflyter ge-nom en sådan »tillfällig åtgärd», repre-senterar 120 miljoner kronor mer än vad staten får in på den slojade av-dragsrätten för folkpensionsavgifterna och bra nära lika mycket som staten och kommunerna får in tillsammans.

Till allt annat slapp vi då också att störa skatteberedningen i dess långva-riga och omfattande värv. Det kan väl inte vara så roligt för beredningen att se sina ritningar överkorsade på detta sätt i själva sluttempot.

Låt mig tillägga, herr talman, att nu praktiserade förfaringsätt — att före-komma en beredning i sista ögonblicket — väl också måste leda till att respek-ten för riksdagsutskottens hänvisning-ar vid motionsbehandling till pågående utredningar måste allvarligt äventyras på grund av detta. Man hänvisar oav-brutet till pågående utredningar och fö-reslår på grund därav avslag på motio-ner — man får inte störa beredningarna och utredningarna. Hur många ut-skottsuttalanden förekommer t. ex. vid detta riksdagsplenium, där motioner av-styrkes under hänvisning till att pågå-ende utredningars resultat eller rege-ringens initiativ måste avvaktas? Kan-ske kammarens ledamöter har räknat dem på fingrarna. Jag har gjort det och funnit elva sådana. Egentligen är det tolv, eftersom man även i det tolfte fal-let hänvisar till pågående utredning men också till andra omständigheter. I något fall hänvisar man till att den på-gående utredningen kan förväntas bli

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

avslutad inom kort, kanske lika snabbt som skatteberedningens förslag kan förväntas.

Med en travestering på ramsan från herredagstiden kan man i detta fall alltså säga: »I herredagsmän, resen inte så fort, ty allt som bör göras skall strax bli gjort». — För såvitt det inte redan är gjort, skulle man kunna tillägga.

Herr talman! Av vad jag sagt framgår att vi inte kan ansluta oss till det förslag som de borgerliga lagt fram i sin reservation. Vi ansluter oss till reservationens yrkande om avslag på propositionen, men godtar inte reservanternas ståndpunkter beträffande sättet för finansieringen av det bortfall av beräknade inkomster som ett bifall till reservationen skulle medföra.

Jag ber då alltså att få under punkten A yrka bifall till reservationens hemställan med uteslutande av dess motiveringar. För det — som man kan tycka otänkbara — fall att majoritet här i kammaren vinnes för avslag på propositionens förslag yrkar jag vidare — under punkten B — bifall till vårt motionspar I: 369 och II: 477.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Först några anmärkningar som kanske är av ordningskaraktär.

Hittills har bara partiernas representanter talat. Att jag över huvud taget ger mig upp som talare i denna fråga innebär inte, att jag skulle tycka att de inte har ryktat sitt värv väl. Det är bara det, att jag råkar ha väckt en motion. Jag har en ursäkt för detta, och det är att jag när motionen väcktes bedömde det tvivelaktigt om det skulle bli några partimotioner eller inte. Det framgår av numreringen att min motion väcktes före partiernas motioner. Min motion har nr 426, medan partimotionerna i första kammaren har nr 551, 559 och 572.

Sedan jag konstaterat detta ber jag att få en smula apostrofera ett annat förhållande.

Rätten att beskatta svenska folket hör till riksdagens primära rättigheter. Den är grundläggande för vår konstitution och är också av vital betydelse för regeringens förande här i landet. Jag ber er vara vänliga att observera statsrådsbänkarna här. De har varit tomma under hela dagen! För en stund sedan var jag i andra kammaren och tittade. Där hittade jag *ett* statsråd. Det var allt! Jag måste säga att detta är uppseendeväckande.

Själva sakfrågorna har redan behandlats ganska ingående från olika håll, och i den mån jag kommer att begå upprepningar tar jag det med jämnomod. En och annan synpunkt som finns i min motion har också råkat bli upprepade i de andras, så det kan väl anses vara kvittat.

Jag konstaterar, att vi här inte kan tala om någon stark budget i år. Om tanken om budgeten och möjligheten av dess balans åvilar framför allt regeringen. Likväl är det överdrift att säga att denna budget skulle stå och falla med de kanske 200 miljoner kronor, som det under närmast förestående budgetår skulle gälla.

När konjunkturerna har varit lämpliga och när utgiftsbalanseringen medgivit det, så har man haft råd att vara försiktig vid upptagande av inkomstposter. Tidigare har det förts föga upplyftande debatter i riksdagen om de gräsliga felräkningar, som finansministern skulle ha gjort sig skyldig till. Ja, det är väl inte värre än vad som händer i var kommun där man har möjlighet till relativt rikliga inkomster men där man ändå tar upp inkomstbeloppen försiktigt. Klart är att det i en situation, där utgifterna sväller så mycket som nu, förefaller att vara rimligt att det budgetprövande utskottet också tittar på hur det brukar gå med dessa poster. Vilka anledningar finns det att uppta beloppen till den eller den siffran? Kan det inte tänkas att man genom en enkel korrigerings kan komma ganska långt?

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

Det har sagts att dessa skillnader i fråga om budgetberäkningar och budgetutfall ibland har rört sig om ett miljardbelopp, men i varje fall rör det sig år från år om flera hundra miljoner kronor. Ändå så anser man, att budgeten som nu föreligger kan bli nödlidande och behöver förstärkning för den händelse den inte för nästa budgetår får dessa ytterligare ungefär 200 miljoner kronor som det faktiskt gäller! Jag tycker att det fordras åtskilliga ansträngningar för att bibehålla det nödvändiga allvaret vid uttalandet av så djupa sanningar.

Sedan jag sagt detta vill jag inte påstå, att budgeten inte behöver förstärkas. Men det beror på *andra* omständigheter. Det beror på utgifter, som säkerligen kommer, men inte är redovisade i regeringens budgetförslag. Men de må väl behandlas den gång de kommer fram och utan att snälla, hyggliga människor redan på detta stadium lägger fram förslag om finansiering eller besparingar o. s. v. Jag kan inte hjälpa det, men jag undrar om inte sådana skatteförslag borde komma upp till behandling i samband med de utgifter som de verkligen behövs för.

Mig förefaller detta självklart. I den motion som jag har varit oförsynt nog att väcka har jag pekat på både tobak och sprit som saker och ting som borde kunna komma i fråga för budgetförstärkning. Till den senaste ärade talarren vill jag säga, att det där att ta sig ett bloss eller ett glas visserligen inte behöver vara någon stor förbrytelse, det må vara hänt. Men denna konsumtion hör till de umbärliga sakerna och därmed, såvitt jag kan finna, till skatteuppslag som det är rimligare att tänka på än perspektivet på en 12-procentig beskattning av för livsuppehållet nödvändiga varor, som vi skonjer bort vid horisonten.

Sedan har jag tagit mig friheten att peka på en annan sak när jag i motionen säger, att det hot mot samhällshushållet, som kan befaras komma från

den förda arbetsmarknadspolitiken, också ytterligare kan aktualisera frågan om återinförande av den extra bologsskatten, vars inflationsdämpande verkan och kraft att förmå företag till konsolideringsåtgärder prövats av regeringen tidigare. Det skulle ju också ge ett par hundra miljoner.

Ja, det var ju en gång i tiden, då man inte bollade med räntan som det blivit brukligt att göra nu. På den tiden ansågs det rimligt och riktigt att åstadkomma den konsolidering och konjunkturdämpning, som behövdes, *inte* genom den hoppande räntan, utan genom andra åtgärder. Jag tycker att den saken inte förlorat i aktualitet av att vi sedan från riksbankschefens sida har fått höra mycket allvarliga uttalanden i detta stycke.

En utgiftsanhopning av det slag, som vi har som perspektiv för det föreliggande budgetförslaget, måste innebära risker ur inflatorisk synpunkt. Då har man velat skjuta fackföreningsrörelsen framför sig och säga, att det är avtalsförhandlingarna som skapar den stora faran. En sak är alldeles säker, och det är att man kan överdriva avtalsrörelsens betydelse. Inom vissa delar av näringslivet har det faktiskt varit så att den avtalslutande parten på arbetstagsidan — alltså fackföreningarna — har haft svårt att följa med i löneglidningarna. Det har varit helt andra åtgärder, som fackföreningarna icke är ansvariga för, som har åstadkommit dessa ur inflationssynpunkt så riskabla löneglidningar. Jag vill konstatera detta, ty rätt skall vara rätt. Man skall inte driva en kritik mot fackföreningsrörelsen när det i själva verket är Kungl. Maj:ts sätt att handha arbetsmarknadspolitiken som är den verkligt pådrivande kraften och när fackföreningarna ibland förefallit ganska andfådda när det gällt att glida med.

Jag har ju redan snuddat vid att de ett par hundra miljoner som det här är fråga om knappast är av någon ofantlig betydelse för budgetbalansen nästa

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

år. När vi har att anvisa medel för stats-tjänarnas löner, när de åtgärder blir aktuella som måste vidtas för att hela de sår som spionaffären av allt att döma har vållat o. s. v., kommer det nog att visa sig att man behöver resurser av helt annan omfattning. Detta är emellertid, som jag bedömer saken, problem som kommer upp i ett senare skede.

Det föreliggande förslaget kan alltså inte sägas vara av den betydelse, att budgeten står och faller med detta. Där- emot förhåller det sig faktiskt så, att man här avser att vidtaga *provisoriska åtgärder på ett principiellt sett ömtåligt område* av såvitt jag förstår föga tvingande skäl. Jag har, herr talman, uppfattningen att man mycket väl kan diskutera en generell reform av mer ingripande betydelse än det nu föreliggande förslaget, men då man behåller avdragsrätten för kommunalutskylderna och således bibehåller denna principiella avdragsrätt innebär ett provisoriskt ruckande på en mindre del av detta system enbart ett onödigt lappverk.

Såvitt jag kan utläsa av reservationen framgår, att man mycket väl anser sig kunna avstyrka förslaget utan att man samtidigt anvisat medel för täckande av budgetens utgifter. Det är ett resonemang som är i full överensstämmelse med den motion som jag har väckt. Man skulle på detta sätt kunna nå fram till ett resultat av värde för den fortsatta budgetbehandlingen då man genom att rensa bort en olämplig skatt skulle befordra en fortsatt budgetbehandling inom utskottet. Detta är likaledes i överensstämmelse med intentionerna i den av mig väckta motionen.

Det har sagts att man har lagt fram förslaget därför att det vore nödvändigt att skaffa pengar — i den enklare agitationen har vi hört att det gäller att skaffa pengar till folkpensionärerna och till barnfamiljerna. Jag har den bestämda uppfattningen att när det gäller stödet till dessa båda kategorier är ännu mycket ogjort, men jag vill understryka, att föreliggande förslag betyder bra li-

tet därvidlag. I själva verket innebär denna taktik helt enkelt att man skjuter fram behjärtansvärda reformkrav och låter dem stå som en buffert för ett mindre behjärtansvärt skattehöjnings-förslag.

Detta är enligt min mening icke riktigt handlat. Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr GEIJER, LENNART, (s):

Herr talman! Herr Sträng framhåller i propositionen att en förstärkning av statens inkomster är ofrånkomlig. De flesta, som har yttrat sig, förefaller dela denna uppfattning, även om den närmast föregående ärade talaren inte gjorde det. Nu är det som vanligt oenighet om hur kostnaderna skall fördelas på olika grupper av medborgare. Folkpartiet vill höja folkpensionsavgiften, centerpartiet skatten på cigaretter, sprit och vin och kommunisterna vill bl. a. öka förmögenhetsskatten och genomföra skatteuttag på värdeökningen på aktier. Finansministern vill slopa avdragsrätten för folkpensionsavgiften.

Goda skäl kan anföras för vart och ett av dessa förslag, men skäl kan också anföras mot dem. Personligen har jag kommit fram till att mera talar för herr Strängs förslag än mot detsamma. Eftersom jag varken tillhör bevillningsutskottet eller är skattespecialist, skulle jag egentligen inte ha någon som helst anledning att yttra mig i denna fråga, om det nu inte varit av en speciell orsak. Denna orsak är att man i reservationen till bevillningsutskottets betänkande speciellt framhåvt ett kritiskt uttalande från den organisation där jag är anställd, d. v. s. från TCO.

TCO:s yttrande hänför sig till ett remsvar år 1960 över en statlig utredning om folkpensioneringens finansiering. I utredningen föreslogs bl. a. att avdragsrätten för folkpensionsavgiften skulle slopas. TCO ansåg att utredningens förslag karakteriserades av »en uppseendeväckande brist på logik». Skälet

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

härför var, som redan tidigare framhållits, att det beskattningsmässiga sambandet mellan avgift och förmån bröts. Enligt TCO:s mening borde folkpensionen finansieras i första hand genom höjning av folkpensionsavgiften och i andra hand genom en allmän varuskatt.

TCO:s kritik hänför sig alltså till 1960 års principförslag. Vad är det då som vi i dag har att ta ställning till? Är det ett principförslag om folkpensioneringens framtida finansiering?

Låt oss se hur herr Sträng motiverar sitt förslag i propositionen. Först och främst framhåller han att folkpensionsavgiften inte har karaktär av försäkringsavgift. Att folkpensionsavgiften skulle ha förlorat sin karaktär av försäkringsavgift verkar kanske vara ett väl kategoriskt påstående. Enligt vad som uppges utgår i varje fall en tredjedel av folkpensionen på grund av folkpensionsavgifterna. Hur det hänger ihop på den punkten, har jag inte kunnat få någon klarhet i. Kanske har herr Sträng rätt, kanske har han fel. Det är dock inte detta som är avgörande för mitt ställningstagande.

Herr Strängs andra motiv är att det inte gäller ett principiellt ställningstagande till frågan om folkpensioneringens finansiering. Han har i propositionen uttryckligen framhållit att det är fråga om ett provisorium, och detta är enligt min mening den springande punkten, som de flesta kritikerna har gått förbi. Men om man uppmärksam läser propositionen, finner man att där säges följande: »Partiella och till äventyrs tidsmässigt begränsade förändringar i huvudsak inom ramen för gällande regler beträffande folkpensionsavgiften torde inte hindra skatteberedningen att fullfölja sina överväganden eller statsmakterna att framdeles, i det större sammanhanget, fatta de beslut som då kan befinnas önskvärda.»

För dagen är det därför endast att ta ställning till ett praktiskt problem. Med hänsyn till det nuvarande skattesystemets karaktär av ett lappverk och den

snara reformering av systemet, som vi hoppas på, kan man ej av principiella skäl motsätta sig en provisorisk lösning. För skattebetalarna innebär herr Strängs förslag, såvitt jag kan bedöma, att skatteökningen fördelas på ett så rättvist sätt som möjligt. Jag anser det särskilt värdefullt att folkpensionärerna inte berörs av förslaget. Det hade visserligen för mig personligen varit mera tilltalande, om herr Sträng vid utarbetande av sitt provisorium tagit hänsyn till den opinionsyttring, som tjänstemannagrupperna gett uttryck åt, men jag kan inte finna att saken är av den storleksordningen, att det finns någon anledning för mig att lägga ner min röst.

Jag tycker att jag kan få avsluta mitt lilla anförande med att erinra om historien om den franske författaren, som under fastetiden tog sig det ordet före att förtära en omelett med fläsk i. Just när han höll på med denna trevliga men otillåtna sysselsättning, utbröt ett kraftigt åskväder. Författaren utropade då — som kammarens ledamöter erinrar sig — de bevingade orden: »Tant de bruit pour une omelette», d. v. s.: »Så mycket väsen för en omelett!» Jag tycker att finansministern i denna fråga kan liksom den franske författaren säga: »Så mycket väsen för ett så litet felsteg!»

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Det har talats åtskilligt om principer och om att man bryter en princip i våra beskattningsmetoder, om vi slopar rätten att göra avdrag för folkpensionsavgift. Några talare har sökt att visa det oriktiga i finansministerns metod som sagt att det inte finns något direkt samband mellan avgifterna å ena sidan och förmånen å andra sidan.

Det kan ha sitt intresse att erinra om vad folkpensioneringen kostar. För budgetåret 1963/64 beräknas totalkost-

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

naden uppgå till 4,2 miljarder kronor. Avgifterna från fysiska personer uppgår till 1,2 miljarder kronor, och är avgifterna avdragsgilla vid beskattningen beräknas nettotillskottet från dem som betalar avgifterna, d. v. s. från fysiska personer, till 900 miljoner kronor. Det är alltså här fråga om relationen mellan å ena sidan 900 miljoner kronor och å andra sidan 4,2 miljarder kronor. Jag vill inte bestrida att det kan föreligga ett samband i detta fall, och jag kan inte heller förneka att man avviker från en hittills gängse ordning, om riksdagen godkänner denna proposition.

Nu är det emellertid så att flertalet, som här har yttrat sig i frågan, erkänner att det budgetförslag, som ligger på riksdagens bord, är svagt. Varför kan ett budgetförslag karakteriseras på det sättet, när man ändå får in så mycket mer pengar genom att skatteunderlaget har ökat? Jo, det beror på att det föreslås utgifter, som jag förutsätter att riksdagen kommer att godkänna och som kostar mer än vad den inkomstökning uppgår till, som finansministern får. Om ett sammanhang mellan å ena sidan inkomsterna och å andra sidan utgifterna godkännes, är det naturligt att vi diskuterar olika alternativ, men jag har svårt att förstå att detta förslag skulle vara särdeles ogynnsamt för de inkomsttagare, som har små inkomster. Det kan ju inte förhålla sig på det sättet. Herr Yngve Nilsson sade att förslaget skärper progressionen ytterligare i beskattningen. Ja, det gör det. Men om så sker kan det väl inte vara fråga om att de lägsta inkomsttagarna drabbas hårdast. För dem är ju beskattningen proportionell.

När herr Sundin uttrycker sig på det sättet, att finansministern borde skaffa sig *redbara* inkomster, måste jag fråga: Är det mera redbart och ärligt att ta fram inkomsterna genom beskattning av tobak, sprit och vin? Skulle det vara mera redbart än att ta bort en avgift? Alla vet ju och kan räkna ut vad det senare innebär.

Det är klart att vi kan ha olika meningar om hur man bör förfara — vi vet ju att partierna har olika meningar om den saken. På vårt håll har vi nog den uppfattningen, att vi gärna vill ha de utgifter som höjda folkpensioner innebär, liksom högre barnbidrag och bättre studieunderstöd. Och då måste vi skaffa pengar. Dessa 250 eller 280 miljoner täcker inte det hela, och vi skulle ha velat ha mera, men jag vill nog ha sagt, att jag högaktar en finansminister, som vågar lägga fram även impopulära förslag. Det hade varit mycket värre om vi haft en finansminister, som saknat sådan vilja.

Här talas ofta nog om riskerna för inflation och penningvärdeförsämring och allt vad därmed sammanhänger. Det finns till och med de som säger, att vi talar så mycket om inflationen att vi glömmer bort att vidta åtgärder. Men det är utan tvekan så, att en sådan här åtgärd som att förstärka budgeten är ett steg i rätt riktning.

Det har sagts att förslaget är ett plotter, illa genomtänkt, onödigt. Man säger att det har aldrig hänt förr, att en regering lagt fram ett förslag när en utredning i samma ämne snart är färdig. Det dröjer bara ett par månader, sade herr Lundström. Det kan hända att allmänna skatteberedningen kommer med sitt förslag om ett par månader. Men det innebär ju inte att vi får ett beslut då, och det är ju här det reella.

Man säger att det skulle vara inkonsekvent att vi nu tar bort detta avdrag, som ju kommer tillbaka igen sedan. Jag känner mig tämligen lugn inför denna kritik. Vad är det som kommer att hända, förmodligen? Vi har fått en »förstärkning» av allmänna skatteberedningen de senaste veckorna genom att tre partiledare uppträtt och »hjälper» oss utreda och talar om för allmänheten hur vi kommer att göra. Det är någonting särdeles unikt, men det är väl tillåtet, kan jag tro, för partiledare och andra att tala om för allmänheten hur det kommer att bli redan innan de an-

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

svariga fattat sitt beslut. Men jag vet ju inte vad detta kan få för konsekvenser för utredningsväsendet i framtiden, om sådana metoder skulle slå igenom!

Men om nu också en ledamot i skatteberedningen skulle börja antyda någonting, så är det väl tämligen säkert att denna avgift för det stora flertalet betalare, d. v. s. för alla anställda, inte kommer att finnas på skattsedeln i framtiden. Om det förslag, som förmodligen kommer fram, blir bifallet, kommer arbetsgivarna att betala löntagarnas folkpensionsavgift. När man här talar om att återinföra avdraget gäller detta alltså endast det relativt lilla antal människor, som är egna företagare och som alltså får egenavgifter i ett nytt system. Såvitt jag vet är det ingen som ifrågasätter, att dessa kategorier inte skulle få behålla sin avdragsrätt. Kammarens ledamöter vet alltför väl att företagen har avdragsrätt för alla sina kostnader i dessa avseenden nu och i framtiden.

Det är alltså inget egendomligt förhållande, som vi står inför. Jag ser det tvärtom som en teknisk fördel att vi får bort ett avdrag på vår skattsedel. Och varför det? Jo, om vi strävar mot en definitiv källskatt, måste vi ta bort detta avdrag och många andra avdrag och få schabloner i stället. Vill vi få en definitiv källskatt — för alla löntagare i första hand — då måste vi bortse från millimeterrättvisan och tillämpa rent praktiska åtgärder för att göra systemet mera bekvämt och ändamålsenligt för den stora massan av skattebetalare. I det sammanhanget kan man ju också slopa de årligen förekommande självdeklarationerna.

Ur denna synpunkt finns det sålunda inga svårigheter för mig att biträda detta förslag — alldeles tvärtom. Å andra sidan är det naturligtvis klart att det rubbar hittills gängse metoder, det skall jag gärna erkänna. Men ofta måste vi göra avväganden mellan det ena och det andra. För den halva av utskottet som står för betänkandet har

det varit avgörande, att vi behöver en förstärkning av budgeten. Önskemålet att få en sådan till stånd har vägt över de eventuella betänkligheter av annat slag som vi kunde hysa.

Jag skall inte polemisera emot vad som här sagts med hänvisning till alla remissinstanser. Reservanterna hänvisar till ett antal sådana, men jag tror mig veta, att remissinstanser gärna avstyrker sådana här förslag. Man kan inte i alla sammanhang ta hänsyn till remissinstanserna.

Jag kan inte heller instämma med herr Lundström som säger, att bara de som yttrat sig har den verkliga sakkunskapen i dessa frågor. Men, herr Lundström, det är ju vi här i riksdagen som skall fatta beslut, och det är vår skyldighet att sätta oss in i ärendena så gott vi förmår. Vi kan inte helt lita till vad remissinstanser säger. Vi får ha ett eget omdöme, och vi får fatta de beslut som vi anser ändamålsenliga för landet i dess helhet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! »Alla vet ju vad detta kommer att kosta för skattebetalarna», säger bevillningsutskottets ärade herr ordförande.

Nej, det är jag inte övertygad om! Skall folk läsa propositionen och bevillningsutskottets betänkande — undantagandes reservationen — får de inte alls reda på det. De får reda på vad det kommer att kosta den enskilde skattebetalaren i olika inkomstlägen bara för den del av skattehöjningen, som går till staten. Om den delen som går till kommunerna får de ingenting veta, den finns inte med i denna redovisning.

Herr Ericsson säger, att han högaktar en finansminister som framlägger också en impopulär proposition. Jag delar hans mening och högaktar också en finansminister som kan stå för sin sak.

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

Men herr Sträng söker ju vilseleda läsarna av hans proposition genom att bara ge en tabell över hur skattehöjningen verkar för den del av skatten, som går till staten. Skattehöjningen är ju kännbar också för den del som tillfaller kommunerna.

Att det för första året inte alls kan bli fråga om några reduktioner av kommunalskatten har här visats under debatten. Hur det blir i fortsättningen, vet ingen människa, och även om det skulle ske reduktioner, så har herr Sundin visat hur dessa verkar.

Jag har inte sagt att den verkliga sakkunskapen finns hos remissinstanserna. Jag har däremot sagt, att riksskattenämnden torde veta vad den talar om när den avger ett utlåtande i en beskattningsfråga beträffande principerna för skattesystemets uppbyggnad o. s. v. Jag anser därför att det utlåtande, som har avgivits från riksskattenämnden, måste tillmätas en särskilt stor betydelse i detta fall.

Det är ju riktigt att vi inte kan fatta beslut om en ny skattelag redan om två, tre månader eller så när betänkandena avges från skatteberedningen. Men det kan ju inte dröja mer än ett eller annat år. För nästa års deklaration får man fortfarande göra halva avdraget, och året därefter skulle man icke få göra något avdrag. Det skulle alltså bli ett år när vi på den kolumn, där man nu är van att få skriva in som avdrag den summa som är folkpensionsavgift, i stället kommer att finna ett svart streck — ett förbudsstreck. Herr Strängs svarta streck! Jag förmodar att detta kommer att leva långt efter det denna avgift har försvunnit och övertagits av arbetsgivarna.

Herr Ericsson antydde, att man kunde vänta en fortsättning när det gällde att ta bort avdragsrätten. Jag vill erinra om att det finns flera olika avdragsrätter som är av ungefär samma innebörd som denna med pensionsavgiften. Det är t. ex. avgiften för sjukförsäkringen. Den är ju också maximerad och be-

talas inte över en viss gräns. Om finansministern vore logisk, skulle han naturligtvis fortsätta med att föreslå att också den avdragsrätten tas bort. Det skulle vara intressant att höra av herr Ericsson i Kinna om han är beredd att låta bevillningsutskottet tillstyrka också ett sådant borttagande, därest det skulle komma ett sådant förslag.

Detta skall vara ett provisorium, sägs det, och herr Geijer menar att de flesta förbisett detta förhållande. Nej, detta har man inte förbisett. Men skall man ha ett provisorium att gälla ett eller annat år, då förefaller det mig nog rimligare att fortsätta med det system som finns och inte bryta sönder det för denna korta period. Erforderliga inkomstökningar borde skaffas på något annat sätt än genom att bryta sönder det system som finns för ett par års tid och sedan återgå till förutvarande system!

Herr Ericsson säger, att i fortsättningen kommer arbetsgivarna att betala avgiften. Ja, för dem som har arbetsgivare. De som är sina egna måste betala avgiften själva, och jag förutsätter att också den avgiften blir avdragsgill. I så fall har vi ju det gamla systemet tillbaka.

Kan det vara rimligt att göra ett provisorium på det sättet? Det förstår åtminstone inte jag.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig allra först säga till bevillningsutskottets ärade ordförande, att det väl måste ha varit en felsägning när han ifrågasatte remissinstansernas värde i det här sammanhanget. Som jag ser remissinstanserna är de något av den demokrati, som vi har i vårt land. Olika organisationer skall få ha sin mening och även säga sin mening.

Sedan vill jag uttala min tillfredsställelse över att samme ärade talare på inlett sätt förnekade mina påståenden i mitt förra anförande om de kommunalskattepolitiska verkningarna. Det ger

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

mig ännu mer stöd för min uppfattning, att det är orättfärdigt att överflytta tyngdpunkten när det gäller den kommunala beskattningen till de människor som har minst råd att betala skatten.

Det som herr Ericsson sade om förhållandet mellan vad staten betalar för folkpensioneringen och vad som betalas med egenavgifter är riktigt — och det skulle bara fattas att det *inte* vore riktigt — men det förändrar inte på något sätt den principiella invändningen. Som jag sade i mitt förra anförande bör försäkringsmässiga kostnader för en skattepliktig, utfallande förmån vara avdragsgilla, och då har proportionerna i princip ingen som helst betydelse.

När det gäller budgetresonemanget vill jag upprepa att vi är ense om att budgeten är svag. När jag talar om en »redbar» inkomstförstärkning, herr Ericsson, tänker jag inte på de futtiga miljoner som vi behandlar i det här sammanhanget, utan jag tänker på dem som anser att budgetpolitiken bör vara även ett finanspolitiskt instrument. Det är i det sammanhanget jag anser att man skulle ha kunnat använda andra möjligheter än sådana som här över huvud taget har redovisats.

Låt mig sedan göra några frågor — även om de parlamentariska frågestunder som talmanskonferensen har behandlat inte är införda ännu, har vi ju ändå möjlighet att ställa oss frågande. Hela detta komplex med den provisoriska ändringen kommer att föra med sig rätt stora svårigheter under de närmaste åren. Låt mig då först fråga herr Ericsson, hur man har tänkt förfara med kommunernas andel i det här sammanhanget. Jag gör det av den anledningen, att en summarisk beräkning visar att herr Strängs nya förslag kommer att slå ut i sin helhet budgetåret 1969/70, då staten får in den nu beräknade verkliga inkomsten — under mellanåren kommer det att fluktuera rätt mycket.

Det vore intressant — fastän saken i och för sig inte berör det här budget-

året — att få ett svar från socialdemokratiskt håll om hur det kommer att bli med den provisoriska delreformen för kommunerna, om skatteberedningen skulle bli färdig så att vi fattar beslut här i riksdagen 1965 och det blir lag 1966. Då kommer det att bli en eftersläpning för kommunerna. Om vi inför en avdragsrätt även för de enskilda, kommer det att bli rätt svårt att se till att kommunerna får den rätt som de skall ha. Det är väl ändå inte meningen, hoppas jag, att inte kommunerna skall bli till fullo tillgododossedda när det gäller såväl förskotten som slutlikviderna, även om man genomför ett nytt system i år och fattar ett nytt beslut 1965.

Detta är, herr talman, i huvudsak de synpunkter jag vill anföra och de frågor jag vill ställa.

Herr NILSSON, YNGVE, (h) kort genmäle:

Herr talman! Bevillningsutskottets ärade ordförande nämnde att jag hade sagt, att om vi slopade den här avdragsrätten, så skulle progressionen öka. Det är alldeles riktigt: progressionen kommer att öka när det gäller den statliga beskattningen. Men jag skulle i det sammanhanget vilja ställa den frågan till bevillningsutskottets ärade ordförande, vem som har lättast att betala den ökade skatt som uppkommer: den som har 12 000 kronor i inkomst och får betala 115 kronor eller den som har 100 000 kronor i inkomst och får betala 369 kronor?

Sedan är det väl ändå så när det gäller den kommunala beskattningen, att de mindre inkomsttagarna kommer att drabbas mer. Man måste nämligen ta hänsyn till att skatteunderlaget för kommunerna ökar när avdragsrätten tas bort, och detta medför, som jag nämnde tidigare, att uttagningsprocenten kan sänkas. Man kan också uttrycka det så, att en höjning kan undvikas. Resultatet av det hela blir då, att den

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

som har det största antalet skattekröner kommer att tjäna på ändringen.

Med all sannolikhet kommer det sammanlagda skatteuttaget vid den kommunala och den statliga beskattningen efter de grunder som jag här har skisserat att bli sådant — och det kan jag verifiera med en tabell som är intagen i vår motion— att den ökade beskattningen hårdare drabbar de mindre inkomsttagarna än de större. Det kommer att resultera bl. a. i att medan den som har 10 000 kronor i inkomst får betala 111 kronor högre belopp i skatt, så kommer den som har 200 000 kronor i inkomst att få en betydande skattelättnad.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundström vill göra gällande att finansministern försöker dölja sammanhanget i sin proposition genom att inte redovisa effekten på kommunalskatten.

Nu är ju kommunerna suveräna och kan själva bestämma över de 200 miljoner som de får. Huruvida de kommer att göra på det ena eller andra sättet kan vi inte uttala oss om nu, men faktum är att det blir 200 miljoner kronor för kommunerna. Det brukar ju ofta sägas här i kammaren, att vi måste slå vakt om kommunerna och deras finanser. Här föreslås en åtgärd som innebär att kommunerna får större rörelsefrihet att sänka skatten eller hindra en annars nödvändig skattehöjning.

Eftersom skatten till staten är progressiv och skatten till kommunerna proportionell, är det uppenbart att verkningarna på den kommunala sidan blir de som herr Sundin påvisade — det skall jag inte förneka. Men att vi försöker dölja innebörden, som herr Lundström säger, måste vara fel efter den debatt som har förts under den senaste tiden.

Herr Lundström frågar, om jag äm-

nar fortsätta och föreslå att avdragen slopas. Ja, herr Lundström, i ett nytt system kommer jag att göra det, och det förmodar jag att också herr Lundström kommer att göra. För den enskilde är det nämligen en mycket större förmån att slippa betala avgift än att ha avdragsrätt. Om nu alla anställda får sina avgifter betalda av arbetsgivarna, måste det ju reellt innebära att de får motsvarande inkomsthöjning. Hur utgifterna sedan kommer att fördelas mellan de anställda och arbetsgivarna är en annan sak, men rent skattetekniskt behöver det inte bli något svart streck, som herr Lundström sade, helt enkelt därför att avgiften inte debiteras dessa kategorier.

Då säger herr Lundström att de egna företagen blir kvar. Ja, det sade jag också. Det går inte att tänka sig att genomföra definitiv källskatt för rörelseidkare, eftersom de har inkomster av varjehanda slag och likaså avdrag av varjehanda slag. För dem får man ha kvar det gamla systemet med deklaration, och de får betala sina sjukförsäkringsavgifter. Det är väl troligt att det i framtiden blir så som det är nu, att dessa avgifter får till fullo avdras vid beskattningen. Herr Lundström har väl inte glömt att vi har fått den rätten nyligen?

Herr Yngve Nilsson frågar vem som har svårast att betala avgiften, den som har 12 000 kronors inkomst eller den som tjänar 100 000 kronor. Ja, käre herr Nilsson, jag har agerat så länge i denna kammare, att alla vet vilken allmän inställning jag har, och herr Nilsson behöver alltså inte fråga. Men när vi talar om hur skatterna drabbar olika kategorier brukar herr Nilsson hänvisa till progressiviteten i vår beskattning och säga att vi måste beakta den när vi utmäter bördorna. Nu har herr Nilsson tillfälligt intagit en annan ställning, men det är väl övergående. Det är väl ett bevis för hur svårt reservanterna har att försvara sin mening.

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vad utskottsordföranden här på sitt trevliga om än kanske agitatoriska sätt säger om resultatet för den enskilde av grundskyddets finansiering vill jag lämna därhän i budgetsammanhanget. Även om det är mycket troligt att vi får det system som herr Ericsson i Kinna här talar om, så kommer ju avgifterna att bli avdragsgilla för såväl företagare som enskilda. Det innebär att systemet i stort sett inte kommer att verka annorlunda, eftersom man väl får tro att de avgifter som företagarna kommer att betala kommer att i viss mån övervältras vid löneförhandlingarna.

Sedan vill jag bara ta upp ytterligare en eller två saker. Utskottets ordförande frågade, om centerpartiets inkomstförstärkningar — som vi skall diskutera sedermera men gärna kan beröra kortfattat redan nu — är mer redbara. Vi har föreslagit, som herr Ericsson redan har refererat, att pengarna skulle tas ut på sprit, vin och cigaretter. Jag anser att det förslaget har en dubbel verkan. Utan att utveckla saken närmare vill jag påpeka att vårt förslag också har en nykterhetspolitisk verkan. Då kan man säga, som det har sagts gång på gång, att det bara är en liten grupp som får betala. Ja, det vore hållbart, herr Ericsson, om man skulle använda de spritskatter man får in enbart till att försöka få ett nyktrare tillstånd i vårt land. Men det allra mesta är ju pengar som går in i budgeten för att finansiera andra vällovliga ändamål och reformer i vårt samhälle.

Jag vill i detta sammanhang göra en parallell med riksdagens beslut om högertrafiken och därav föranledda kostnader. Vi beslutade de facto att bilismen skulle betala omläggningen. Det är väl under sådana förhållanden lika riktigt att man inte nu lägger kostnaderna på alla skattebetalare. Argumenteringen att man inte kan gå den vägen är, som jag ser saken, inte relevant.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ingen vet hur kommunerna kommer att handla, säger herr Ericsson i Kinna; kommunerna är ju suveräna. Det är riktigt. Men på vilket sätt de än handlar — antingen de bibehåller utdebiteringen eller sänker den — så innebär förslaget en skatthöjning för skattedragarna. Det finns tabeller som klart visar vad det kommer att innebära. Jag skall inte trötta med att här dra dem, men nog tycker jag att det kan vara av värde — det borde rent av ha stått i finansministerns proposition — att veta hur förslaget verkar både på den statliga och den kommunala sidan.

Det är riktigt att vi har uttalat oss för att kommunerna skall erhålla vissa lättnader. Speciellt har vi uttalat oss för att staten skall överta kostnaderna för förtidspensioneringen. Jag förutsätter att den saken kommer att ingå i den reform rörande skatteuttaget, som väl skall genomföras inom kort. En sådan reform blir — vilket denna reform inte blir — ett led i en stor och översiktlig skattereform, och den kommer in i sitt rätta sammanhang.

Herr Ericsson säger att det är klart att man i ett nytt system kan göra ytterligare avsteg från avdragsrätten. Det är möjligt att man för att åstadkomma vissa fördelar kan göra om skattesystemet — det vill jag inte yttra mig om — men det är inte det frågan här gäller! Här har vi inget nytt system, utan under de två sista åren, som det nuvarande systemet skall existera, bryter man sönder det och tar ut skatt på folkpensionsavgiften, och sedan skall man efter ett par år återgå till det gamla systemet. Detta tycker jag är fullständigt obegripligt, och jag noterar också att herr Ericsson i Kinna inte är villig att tillstyrka ett förslag från finansministern i samma riktning när det gäller försäkringsavgifterna, såvida det gamla systemet består som det nu är.

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Riksdagen behandlar nu ett förslag från regeringen om en avsevärd skattehöjning, genomförd på ett märkligt sätt. När jag säger behandlar bör ordet behandlar sättas inom citationstecken, eftersom frågan redan är avgjord, om inte influensaparlamentarismen gör sig gällande; sådan är ju ställningen i riksdagen från och med den 1 januari.

Den socialdemokratiska regeringen tänker med en rösts majoritet genomföra ett förslag som lider av brist på logik och som i starka ordalag har avstyrkts av betydelsefulla remissinstanser och som föregriper en skatteutredning, vilken kommer att lägga fram sitt betänkande inom kort. Detta får betecknas som en ganska stor maktfullkomlighet. Jag kan instämma i vad herr Ferdinand Nilsson tidigare sagt, nämligen att denna fråga, oavsett storleksordningen, är en av de mest omstridda vi har att ta ställning till. Det måste väl också betraktas som nonchalans att ingen av regeringens ledamöter hittills har haft tillfälle att delta i eller ens vara närvarande vid diskussionen.

Man kan inte påstå att den socialdemokratiska regeringens handlande präglas av någon särdeles stor logik och konsekvens. Tidigare har man avböjt mycket väl motiverade förslag med det argumentet att vi inte har råd. Nu har man emellertid i år lagt fram en svag budget, och när den skall förbättras vill man genomföra en skattehöjning, som är konstruerad på ett ovanligt sätt, såsom påpekats från olika håll. Detta förslag är illa genomtänkt och illa motiverat.

Herr Ericsson i Kinna, utskottets ordförande, sade att vi vinner en teknisk fördel genom att slopa avdragsrätten för folkpensionsavgifterna. Det vill jag helt instämma i, men det hade varit en annan sak om man tagit upp hela avdragsfrågan till behandling, således frågan om avdragsrätten för pensionsavgifterna över huvud taget. Då skulle det

kunna innebära en förenkling. Möjligheter att genomföra sparfrämjande åtgärder på annat sätt, t. ex. genom att höja den skattefria del som nu finns när det gäller förmögenhetsinkomster, finns ju också.

Jag anser att det föreliggande förslaget inte är motiverat, och jag instämmer i vad som tidigare sagts i kritiken mot förslaget.

Utskottets ordförande sade att man inte kan ta alltför stor hänsyn till remissinstanserna. Såsom påpekats i reservationen, har emellertid av 32 remissinstanser 25 med olika motiveringar avstyrkt förslaget; således är det inte bara några stycken utan mer än hälften som avstyrkt förslaget.

De alternativ som finns för att skaffa dessa inkomster skall inte diskuteras i dag, utan senare. Det har ändå inte kunnat undgås att man i debatten har kommit in på frågan om de budgetförstärkningar som man anser nödvändiga. Budgeten är svag, det har jag sagt tidigare. Jag vill uttryckligen också säga ifrån, att vi från centerpartiets sida på intet sätt vill skriva under finansministerns budgetförslag. Det har varit så stora felmarginaler tidigare, upp till en miljard, så det finns ingen anledning att tro att denna höjning skulle vara den absolut riktiga. Vi har emellertid av andra skäl ansett det önskvärt att föreslå vissa inkomstförstärkningar på grund av att budgeten är svag. Vi har gjort det på vin, sprit och cigaretter, d. v. s. rena lyxvaror som är umbärliga. Skattehöjningar på sådana varor är väl motiverade även ur andra synpunkter. En nykterhetspolitisk motivering kommer alltid att finnas för en spritskattehöjning. Ser man på hur denna fråga behandlats tidigare, så föreslog ju finansministern en mycket snålt tilltagen höjning på vin och sprit förra året. Där har vi nu redan halkat efter utvecklingen. Finansministern föreslog att vi skulle följa den allmänna prisutvecklingen, men han tog inte hänsyn till den snabba löneutvecklingen. Enligt kon-

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

junkturinstitutets beräkningar har priserna stigit med tre procent under förra året. Spritpriserna har inte följt med i utvecklingen. Enligt vad som nu beräknas blir det i år en ytterligare prishöjning med 2—3 procent. Därför finns det anledning att fråga finansministern om man tänker rätta till denna sak, eftersom finansministerns motivering ju var att priserna på sprit skall följa med andra prishöjningar. Då hamnar regeringen ungefär vid centerpartiets förslag till höjningar. Det kan bli ganska intressant att se hur detta kommer att utveckla sig under den fortsatta behandlingen av frågan.

På samma sätt är det med cigaretterna. Enligt de undersökningar som gjorts nyligen om cigaretternas skadlighet skulle en höjning av cigarettpriserna vara motiverad ur folkhälsosynpunkt för att åstadkomma en konsumtionsminskande effekt. Att det dessutom skulle ge staten inkomster är ju också i dagens situation önskvärt, eftersom budgeten, som jag tidigare har sagt, är svag.

Det har också anförts tidigare — något som herr Sundin bemötte — att det inte är rättvist att handla på det sättet, ty det skulle, påstår man, enligt centerpartiförslaget endast bli vissa grupper som finge betala skattehöjningarna. Det var herr Adolfsson som kom med det resonemanget såsom ett eko av finansministern. Finansministern tog upp denna fråga i ett framträdande i TV strax efter det att motionerna lagts fram. Hur har emellertid finansministern och herr Adolfsson ställt sig till tidigare skattehöjningar på vin och sprit? För att vara logisk skulle man ju säga, att vi inte bör ha någon skatt alls varken på vin, sprit eller cigaretter, ty det blir alltid en viss grupp som får betala. Kan den av oss föreslagna höjningen med ett par kronor per flaska verkligen innebära ett avsteg från logiken? Vad fanns det då för logik i den av finansministern föreslagna höjningen på sprit i fjol?

Jag ber, herr talman, bara att få ansluta mig till reservationens yrkande.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag skall inte ta upp tid med att upprepa de olika skäl som här har anförts för avslag på propositionen och bevillningsutskottets förslag. Jag skall ta fasta på vad bevillningsutskottets ärade herr ordförande nyss sade, att det är vi här i kammaren och riksdagen som skall ta ställning till detta och att vi har skyldighet att sätta oss in i frågorna, så att vi vet vad vi tar ställning till.

Jag skulle vilja ställa ett par frågor, som jag inte har kunnat få besvarade varken i propositionen eller i bevillningsutskottets betänkande. Om avdrag för pensionskostnaderna inte medges, måste ju det beskattningsbara beloppet till statlig inkomstskatt höjas. Detta måste i sin tur i flera fall medföra marginalproblem. Jag har från personer som har bostadsbidrag t. ex. mött frågan, hur det kommer att bli med detta bidrag om vederbörande befinner sig på inkomstgränsen mellan att få reducerat eller helt bostadsbidrag eller att inte få bidrag alls och hans inkomster nu stiger med 600 kronor.

Den andra frågan jag skulle vilja ställa, vilken jag inte heller har fått besvarad, hänger samman med en cirkulärkungörelse som vi statstjänstemän får varje år. Den heter Kungl. Maj:ts kungörelse angående kompensation till vissa statsanställda m. fl. för förhöjd folkpensionsavgift m. m. Statstjänstemännen får betala sin pensionsavgift som alla andra. De statsanställda har emellertid fått kompensation för den höjning som skett efter år 1957. Jag har betalat mina 600 kronor. I slutet av februari hade jag nöjet och glädjen att från statsverket få tillbaka 55 procent av denna summa, eftersom jag under år 1962 hade arbetat hela 12 månader. Det är ju en skala mellan 5 och 55 procent

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

efter antalet månader man tjänstgjort som reglerar hur mycket pengar man får tillbaka. De 330 kronor som jag fick för ett par veckor sedan är självklart skattepliktiga, men för de 600 kronorna har jag tidigare fått göra avdrag. Nu frågar jag mig: Om jag inte får göra avdrag för de 600 kronorna, hur skall det då bli med dessa 330 kronor? Skall jag skatta för dem? I så fall skattar jag ju faktiskt två gånger för samma pengar. Eller hur är det tänkt att saken skall ordnas? Jag känner på mig att svaret blir, att detta får ordnas förhandlingsvägen, och så får Kungl. Maj:t komma med en proposition som riksdagen har att acceptera. Men detta är i alla fall inte rätta vägen att lösa beskattningsfrågor och det är väl heller inte riktigt enligt grundlagens mening.

Detta är ett par frågor, bland andra, som gör att jag, herr talman, vill yrka avslag på propositionen och således bifall till reservationen.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Det finns många goda skäl för att avslå den proposition som vi nu håller på att behandla. Jag skall be att få något beröra tre av dem, som vart och ett skulle vara tillräckligt.

Det första är av allmän och principiell art och innebär att vårt skatte-tryck redan nu är alltför högt och att varje skärpning är skadlig och därför inte kan accepteras. Vi kan alltså inte acceptera ytterligare skatter.

Det är svårt att exakt jämföra situationen i olika länder, därför att själva skattesystemen delvis är olika, men även efter den reservationen vågar man nog påstå att vårt skatte-tryck är något av ett rekord. Det är inte bara den absoluta höjden som är anmärkningsvärd — lika allvarliga betänkligheter måste man hysa inför stegringsakten. Jag vill citera en uppgift ur en av de motioner som vi har att behandla här i dag. Det påpekas där att under den tid som socialdemokraterna suttit vid makten har

den direkta skatten, räknat i dagens penningvärde, mer än tjugudubblats. På det senaste dussinet år har skatterna stigit med 260 procent, medan nationalinkomsten stigit med 175 procent. Det är alltså ingalunda bara så att skatten ökar i takt med våra ökade inkomster, den ökar långt snabbare och tar alltså undan för undan en allt större andel av våra samlade intäkter. Man måste fråga sig: Hur länge skall detta få pågå och kunna pågå? Man spårar också allt ivrigare försök att med olika metoder dölja skatteuttagets verkliga storlek för allmänheten. Det är möjligt att man i viss grad kommer att lyckas med den dimbildningen — men skatternas faktiska storlek kan man icke påverka, och deras skadeverknings- ar kan man inte undanröja på det sättet.

Det andra starka skälet för ett avslag på propositionen är den ytterst egendomliga form som skattehöjningen tar sig. Om man anser att folkpensionernas ökade kostnader skulle behöva kompenseras, hade det varit naturligt att höja folkpensionsavgiften på det sätt som man tidigare varit ense om och också tillämpat. Om man anser att en sådan höjning av någon orsak inte är lämplig så har vi i vårt skattesystem en inbyggd metod för skatteförändringar, som är konstruerad och tänkt att bli använd då en ändring av skatten kan befinnas lämplig och som kan utnyttjas utan att de gällande principerna för beskattningen påverkas. Jag tänker på uttagsprocenten. Att ändra den hade varit bra mycket naturligare i ett läge som är så nära ställningstagandet till helt nya skatteregler som förhållandet är i dag. I stället väljer regeringen att ta upp ett förslag som diskuterades för några år sedan men som då efter en nedgörande kritik från remissinstanserna lades på hyllan. Det förslaget tas alltså upp i en situation då en av huvudorsakerna till kritiken — nämligen det väntade förslaget från skatteberedningen — ger kritiken långt

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

större eftertryck än vid den tidpunkt då den framfördes.

De många principiella och andra betänkligheter som måste hysas inför den väg som regeringen valt och den skärpning av progressionen som den innebär har herr Yngve Nilsson tidigare redovisat, och jag vill instämma med honom.

Jag vill därutöver bara ta upp till betraktande ett argument som framförts i propositionen och i utskottsbetänkandet, nämligen att folkpensionsavgiften skulle ha förlorat mycket av sitt samband med folkpensionen. Enligt min mening är sambandet alldeles uppenbart och fortfarande obrutet, inte bara därför att avgiften hittills har rubricerats och även såvitt jag vet i fortsättningen kommer att rubriceras som en folkpensionsavgift och regleras i lagen om finansiering av folkpensionen. Det har sagts att sambandet skulle avta därför att pensionsbeloppen höjts utan att avgiftens maximibelopp samtidigt skulle ha ökat. Nu är det emellertid inte bara maximavgiften som har betydelse i detta avseende utan också i hög grad ränteläget — det betyder nästan mer — och räntan har som alla vet stigit betydligt under senare år. Vidare har den allmänna inkomsthöjningen gjort att allt flera år för allt flera personer blir belastade med maximavgiften. Dessa omständigheter tillsammans gör att pensionsavgiften för många ingalunda kan sägas vara en underbetalning, privatekonomiskt och försäkringstekniskt sett, av folkpensionsförmånen.

Det tredje skälet till att man måste ställa sig starkt kritisk till regeringsförslaget ligger på ett något annat plan. Det rör sättet på vilket förslaget har presenterats. Redan i remissdebatten påpekades att statsverkspropositionens redovisning av detta förslag och dess verkningar var direkt vilseledande. Den nu föreliggande propositionen har i viss mån ändrat uttrycksätten, men framställningen är i vissa avseenden fortfarande ensidig och vilseledande.

Utskottsreservanterna påpekar detta och uttalar att förhållandet är anmärkningsvärt. Jag vill instämma i detta. Att uppgifter som lämnas i kungl. propositioner inte ger en objektiv bild av de verkliga förhållandena är anmärkningsvärt och otillfredsställande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr förste vice talman! När utskottet hade behandlat föreliggande proposition gick det ut en kommuniké, vilket brukar vara vanligt när det gäller större frågor som behandlas av utskottet. I folkpartipressen spred man i samband med denna kommuniké det uppseendeväckande meddelandet att socialdemokraterna inom bevillningsutskottet hade manövrerat bort oppositionen. Det rätta förhållandet var att propositionen föredrogs i vanlig ordning liksom också samtliga motioner som väckts i anslutning till propositionen. När realbehandlingen skulle börja hemställde representanter för folkpartiet, högern och centerpartiet i nu nämnd ordning att motionernas behandling skulle skjutas till ett senare tillfälle och att endast propositionen skulle bli föremål för utskottets behandling. Så, ärade kammarledamöter, låg det manövrerandet till! Jag kan försäkra er alla att oppositionens representanter varken var lejda eller mutade av socialdemokraterna för att komma med detta förslag.

Herr Lundström meddelade i sitt första inlägg att folkpartiet accepterade den budgetbedömning som finansministern gjort, men han sade samtidigt att det måste finnas mindre betungande sätt att skaffa fram de nödvändiga inkomsterna. Då ställer man sig frågan: Skulle de av oppositionspartierna föreslagna inkomstförstärkningarna vara mindre betungande? Ja, om man inför en ökad beskattning på cigaretter är det klart att det känns mindre betungande för dem som inte röker. Och inför

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

man en höjd spritskatt blir detta naturligtvis mindre betungande för dem som inte använder denna typ av drycker. Man måste dock ifrågasätta om detta är rättvist.

Herr Bengtson sade att man, om man skärper spritskatterna, vinner två syften: dels får man in pengar, dels tjänar man ett nykterhetspolitiskt syfte. Hur den ekvationen går ihop begriper jag inte. Skulle man vinna något nykterhetspolitiskt syfte måste väl drickandet minska, och då blir följderna mindre skatteinkomster. Jag tror inte att man kan vinna två så viktiga fördelar genom att gå den vägen.

Herr Yngve Nilsson och senast herr Virgin var inne på en beskrivning av det ständigt ökade skattetrycket. Herr Yngve Nilsson — om jag minns rätt — tog en tioårsperiod och beskrev med procenttal hur skattetrycket hade ökat både när det gäller de indirekta och de direkta skatterna. Jag är övertygad om att hans sifferserie var fullt riktig — det finns säkerligen ingen anledning att misstänka annat — men nog borde man väl, herr Yngve Nilsson, i ett sådant sammanhang även redovisa den procentuella ökningen av utgifterna. Vi beslutar ju inga nya skatter för skatternas egen skull, utan den församling som sitter här bestämmer utgifterna, och sedan är det i första hand finansministerns och sedan bevillningsutskottets uppgift att försöka till staten skaffa de inkomster som krävs. Jag är övertygad om att om man skulle ta samma period som herr Yngve Nilsson redogjorde för beträffande skattetryckets procentuella utveckling och plockade fram den procentuella stegringen av de tunga utgiftsposterna i budgeten kanske dessa siffror skulle bli större. Hur mycket har försvarskostnaderna ökat i procent under den här skattetryckstiden? Hur mycket har undervisningsutgifterna ökat? Förmodligen i procent uttryckt betydligt mer än vad skattehöjningarna har gjort. På det sättet kan man gå igenom alla utgiftsposter i budgeten. Då

frågar jag, herr Virgin: När nu ett av de skäl som herr Virgin redovisade för avslag på propositionen skulle vara att vi nu inte får gå längre på skattehöjningarnas väg, är det då inte riktigare att säga att vi nu inte får gå längre på utgifternas väg? Bör inte problemet angripas från den utgångspunkten i stället?

När statsutskottet nu under våren kommer med resultatet av sitt omfattande och digra arbete, är jag övertygad om att man där kommer att finna flera yrkanden och förslag om höjning av utgifterna än motsatsen; skulle riksdagen godkänna dessa förslag räcker såvitt jag förstår inte de pengar som vi nu beslutar om.

Sedan, herr talman, delar jag helt herr Sundins rent principiella budgetresonemang och hans bedömande att den framlagda budgeten är för svag. Jag kommer därför att dra konsekvenserna av mitt eget bedömande. Jag kommer att rösta för det förslag som föreligger i dag om avdragsrättens slopande. Jag kommer att gå emot finansministerns förslag om införande av det extra investeringsavdraget, och jag kommer mycket starkt att överväga oppositionspartiernas förslag om höjning av de traditionella indirekta skatterna. Jag är nämligen övertygad om att det behövs för att få en förstärkt budget, eller en budget som bättre passar i dagens konjunkturläge.

Herr Bengtson beskärnade sig nyss över att det nu föreliggande förslaget, om inte influensademokratien sätter in, kommer att avgöras med en rösts majoritet. Det är uttrycket för den verkliga politiska maktfullkomligheten, sade han. Det är, herr Bengtson, stora reformer som i detta hus genomförts med en rösts majoritet. Jag tar som exempel bara ATP-reformen. Herr Bengtson kan gå ut i årets valrörelse och roa sig med att presentera den som resultatet av politisk maktfullkomlighet. En god rekommendation!

Slutligen var det herr Skårman som misstänkte, att förslaget skulle vara

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

grundlagstridigt. Man kan, herr Skårman, tillmäta förslaget praktiskt taget alla brister, om man vill, men grundlagsstridigt är det i varje fall inte.

Herr **BENGTSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson ville göra gällande att centerpartiets förslag är en alltför enkel ekvation som inte går ihop. I och med höjningen av skatten på sprit, vin och cigaretter sjunker, sade han, konsumtionen, och det jämnar ut sig. Det är inte så stor anledning att bemöta detta påstående, ty herr Eriksson hade i slutet av sitt anförande glömt vad han sade i början — i slutet sade han att han eventuellt överväger att själv rösta med reservanternas förslag för att öka statens inkomster. Fastän jag inte skulle behöva bemöta vad herr Eriksson sade, vill jag hänvisa till att det ingalunda blir så, om man höjer skatten på vin, sprit och tobak, att konsumtionen minskar så mycket att staten får mindre pengar. Jag hänvisar till siffrorna för 1962 och 1963, när staten efter den då företagna höjningen trots spritstrejken fick in mera pengar på spriten. Det är en fullständigt felaktig ekvation som herr Eriksson ställde upp i sitt anförande, och man frågar sig: Menade han egentligen vad han sade i början eller i slutet av sitt anförande?

Herr **VIRGIN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson anmärkte på att vi från vårt håll när vi talade om det orimliga skattetrycket och de orimliga skattestegringarna inte samtidigt talade om den snabba utgiftsstegringen. Det brukar vi göra, och det har vi ingenting emot att göra. Det är uppenbart att utgifterna stiger, och visst är det detta som är orsaken till behovet av höjda skatter.

Ett av de exempel som herr Eriksson nämnde — försvarskostnaderna — är dock kanske inte det allra bästa, ty det är faktiskt en av de relativt få utgifts-

poster som hållit sig vid ungefär samma procent av nationalinkomsten. Andra utgiftsposter har emellertid fått sin andel betydligt stegrad. Herr Eriksson sade att man måste täcka behovet aningen med ökade skatter eller med besparingar. Jag delar den uppfattningen. Det är också därför som vi föreslår besparingar från vårt håll och kommer att undan för undan yrka på och motivera dessa under den kommande riksdagsbehandlingen.

Herr **SKÅRMAN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson ville lägga ordet grundlagsstridigt i min mun. Det sade jag aldrig. Däremot tycker jag att om vi går att besluta i denna fråga, skall vi veta vad beslutet innebär för flera hundratusen statstjänstemän, så att inte beslutet sedan behöver förtydligas genom förhandlingar, vilkas resultat riksdagen skall godkänna i andra hand.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte gjort mig skyldig till någon logisk kullerbytta. Det var herr Bengtson som sade att man genom höjd spritbeskattning vill nå två syften: vinna inkomster och vinna ett nykterhetspolitiskt syfte. Inte kan man vinna ett nykterhetspolitiskt syfte om konsumtionen består eller till och med ökar! Det är därför som jag överväger att rösta för centerpartiets motion om höjning av spritskatten — för att få ökade inkomster för staten och inte för att nå någon nykterhetspolitisk verkan.

Herr Virgin ansåg att jag hade tagit ett felaktigt exempel när jag nämnde försvarskostnaderna, när det gäller statens utgifter, ty det skulle vara en utgiftspost som följde ungefär nationalinkomstens utveckling. Ja, eftersom nationalinkomsten ökar, så ökar försvarsutgifterna, och följaktligen skall de täc-

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

kas med skattemedel. Då går det inte att dekretera skattestopp, eftersom vi utgår ifrån att vår nationalinkomst ständigt skall ökas. Jag vill minnas att enligt några siffror som jag hört, skulle under en viss period skattetrycket ha ökat med ungefär 60 procent och försvarskostnaderna med 72 procent. Det är fortfarande min uppfattning att när man anger skattetryckets procentuella utveckling måste man finna sig i att också ange utvecklingen av det som bildar grunden för skatterna, nämligen utgifterna. Utgifterna kommer vi aldrig ifrån — och därmed följer skatter.

Herr **BENGTSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Eriksson hade läst centerpartiets motion skulle han ha funnit att man i slutet av denna motion räknar med en konsumtionsminskning men likafullt får en avsevärd inkomstförstärkning. Man får således både en nykterhetspolitisk effekt och ökade inkomster för staten.

Eftersom herr Eriksson reser sig för att tala igen skall jag ställa en fråga till honom: Varför blev effekten sådan år 1963 då vi hade en prishöjning? Vi fick då i alla fall en inkomsthöjning för staten.

Herr **VIRGIN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Eriksson hade lyssnat litet uppmärksammare till mitt första anförande skulle han ha märkt att vad jag främst reagerar mot och finner allvarligt är att skatternas andel av vår bruttonationalprodukt ständigt stiger. Detta kan inte motiveras, såsom herr Eriksson gör, med försvarsutgifterna, ty deras andel har inte stigit. Däremot har skatteandelen av bruttonationalprodukten under senaste decenniet ökat med ungefär en procent om året, alltså med cirka 10 procent på 10 år.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag bekänner gärna att jag inte suttit och finstuderat motive-ringarna i centerpartiets motion och försökt suga ut något bedömande därur. Sådana karameller är inte särskilt goda att suga på. Yrkandet har jag däremot tittat på, och det överväger jag att ansluta mig till, ty jag anser att vi måste ha en förstärkning av budgeten.

Herr Bengtson ställde till mig nykterhetspolitiska frågor, som jag snarare borde ställa till honom, eftersom han är den verkligt monopolistiske exper-ten just för de nykterhetspolitiska be-dömningarna. Det gör jag inte anspråk på utan nöjer mig med att dricka.

I anledning av herr Virgins replik vill jag bara hänvisa till vad jag sade i mitt första anförande, nämligen att man skall ta hänsyn till de tunga ut-giftsposterna när det gäller statens ut-gifter. Då kan man inte komma ifrån försvarskostnaderna, ty de är bland de stora utgifterna, och de har mycket väl följt den procentuella utvecklingen av skattetrycket.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det sades i debatten att 280 miljoner kronor är en bagatellsumma. Nu har man kommit upp till de stora posterna i budgeten och talar om helt andra ting.

Jag vill i detta sammanhang erinra om en sak som man inte får glömma bort när man konstaterar att staten tar i anspråk en allt större andel av nationalprodukten. Vi är nu, ärade kammarledamöter, i färd med att göra ett nytt ingrepp, men staten behåller ju inte dessa pengar. Staten sänder dem vidare till olika kategorier av medborgare. Det är vad vi kallar transfereringsutgifter. Man skall inte jämställa dessa utgifter med sådana utgifter som stannar hos staten.

Jag är väl medveten om att det finns

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

de som menar att staten både tar in och ger ut för mycket pengar. Men från vårt håll hävdar vi att det är nödvändigt med dessa förbättringar, vilka gäller folkpensionärerna, barnfamiljerna, studiestöd o. s. v. Pengarna går direkt över till dessa ändamål. Den skillnaden är väsentlig, och man måste ta den i beaktande när man säger att skatteuttaget ökat så och så många procent från den och den tidpunkten.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande om avdragsrätt eller inte för pensionsavgifter har redan varit föremål för en lång debatt här i kammaren. Men detta ärende måste — även om varken propositionen eller utskottets betänkande är särskilt omfattande — betecknas som ett av de allra största ärendena, kanske det som hos allmänheten väcker den största uppmärksamheten och det största intresset vid årets riksdag. En lång debatt är av den orsaken motiverad. Frågan är så viktig att någon ursäkt knappast behöver framföras — som flera talare redan gjort — för att delta i debatten. Jag kunde för min del väl ha instämt med vad flertalet talare här sagt, men det kanske också kan tillåtas mig att säga några ord ytterligare.

Krav på betydande skattehöjningar röner alltid motstånd. Gäller det att ändra på en princip, som ingen trott skulle komma att ändras — i varje fall inte vid denna tidpunkt — väcker ett sådant ärende stor uppmärksamhet.

Jag skulle tro att alla tillgängliga argument redan har brutits mot varandra i denna debatt. Efter att ha lyssnat på diskussionen tror jag att man bestämt kan ifrågasätta, om det någonsin med sådan enighet har kunnat föras fram så många tungt vägande skäl mot ett förslag till en skattehöjning som fallet är denna gång.

Visst behövs det inkomster för att täcka utgifterna, men för min del vill jag även vid detta tillfälle konstatera att

vad man aldrig behöver ta fel på är att regeringen och finansminister Sträng har ett alldeles särskilt intresse att år efter år hitta på nya och höjda skatter. Det är för regeringen en ledstjärna, ett riktmärke, att man från den enskilde medborgaren skall ta en allt större del av hans inkomster och tillgångar. Det skulle vara intressant att veta målsättningen för ett totalt skatteuttag eller var gränsen kan gå för det allmännas delaktighet i den enskildes inkomster.

Det måste vara, som herr Virgin nyss framhöll, ytterst allvarligt att skatterna år efter år tar i anspråk en allt större del av bruttonationalinkomsten. Senast förra året, när beslutet om högertrafiken fattades, skulle till varje pris införas en ny skatt, en trafikomläggnings-skatt, som skulle läggas på motorfordonstrafiken. Herr Sundin har redan snuddat vid denna sak. Det är inte oundertaligt att det råder ett mycket starkt missnöje bland ägarna av motorfordon när denna trafikomläggnings-skatt nu för första gången har inkasserats. Detta missnöje är berättigat. Övergången till högertrafik borde och kunde ha finansierats på annat sätt än som förra året blev beslutat.

Nu skall, om det blir som utskottsmajoriteten föreslår, utöver den rent automatiska skattehöjningen på grund av en ständigt pågående inflation, plockas ut av skattebetalarna ytterligare omkring 500 miljoner kronor till följd av att avgifterna till folkpensionen inte längre skall vara avdragsgilla. Att det tack vare stigande inkomster och fortsatt inflation ständigt strömmar in ökade inkomster till statskassan förslår inte. Enligt regeringen och utskottet måste även nya skatter tillgripas.

Hur oändligt många gånger har inte här i riksdagen avstyrkts förslag därför att, som man brukar uttala, frågan är under utredning. Detsamma är förhållandet när det gäller nu föreliggande förslag, vilket ju redan påtalats av flera talare i denna debatt. Det måste anses vara ett ytterst egendomligt handlings-

Ang. slopande av avdragsrätten för folkpensionsavgift

sätt att vid det ena tillfället vara noga med att en fråga behandlas i en omfattande utredning och sedan av ett stort antal remissinstanser innan frågan framlägges för riksdagen, medan det vid ett annat tillfälle inte behövs någon utredning. Då är finansministern både utredningsman, remissinstans och den som framlägger förslaget.

Den utredning från 1960, som det talats så mycket om i debatten, kan väl knappast sägas vara aktuell.

Bevillningsutskottets ordförande har uttalat att man inte alltid kan rätta sig efter remissinstansernas uppfattning. När det således passar regeringen och regeringspartiet, tar man hänsyn till remissinstansernas uppfattning — men inte alltid. En sådan inställning gör remissförfarandet ganska meningslöst.

Om detta skattehöjningsförslag hade varit föremål för en aktuell remissbehandling, hade säkert skatteförslaget mött ett ännu mer kompakt motstånd än som kan redovisas från år 1960. Varför har inte den stora skatteberedningen fått säga sin mening? Det måste nog uppmärksammas att man i skatteberedningen under den gångna veckan — enligt alla uttalanden härom som förekommit i tidningarna, radio och TV — enades om att även folkpensionsavgiften skulle slås ihop med en rad andra sociala avgifter, som när det gäller anställda skall betalas av arbetsgivaren. Det måste då anses högst underligt, om riksdagen i denna vecka eller möjligen någon vecka senare skall fatta beslut om att pensionsavgiften inte skall vara avdragsgill. Allt talar för att ett bifall till utskottets förslag snart måste ändras igen — något som också redan sagts i denna debatt.

Bevillningsutskottets ordförande gjorde här ett uttalande om hur det skulle bli med pensionsavgifterna för framtiden. De skall framdeles försvinna från skattsedlarna, när allmänna skatteberedningens förslag blir genomfört. Han lovade att det framdeles skulle bli ett mycket bättre tillstånd när avgifterna beta-

lades av arbetsgivaren. Jag fattade för min del dessa uttalanden från bevillningsutskottets ordförande som argument för att nu ha kvar avdragsrätten, när vi inom en icke alltför avlägsen framtid — enligt det löfte vi fått — skall få ett mycket bättre tillstånd.

I propositionen har sagts att invändningen, att skatteberedningen sysslar med frågan om socialförsäkringsavgifter, inte kan vara avgörande. Utskottet säger att det nu framlagda förslaget får ses som en tillfällig åtgärd. Jag vill för min del instämma i vad som här uttalats, nämligen att det inte vittnar om stabilitet att så oförberett som här gripa till en skattehöjning på cirka 500 miljoner kronor. Det vittnar inte om stabilitet i skattesystemet och i den statliga verksamheten om man under beskattningsåret — som nu blir fallet — skall behöva byta skattetablell vid uttagandet av källskatt. Om det nu är så nödvändigt med en inkomstförstärkning som här har gjorts gällande på olika sätt, inte minst i dagens debatt, borde man för genomförande av denna inkomstförstärkning ha valt ett annat sätt. Därvidlag hade det funnits andra och bättre möjligheter — såsom också framhållits flera gånger. Jag tror för min del att framtiden kommer att utvisa att denna skattehöjning, eller inkomstförstärkning, inte var så nödvändig som man här har försökt göra gällande.

I någon av de avslagsmotioner, som väckts och som är refererade i utskottets betänkande, har framhållits att provisoriekaraktären i en så viktig principfråga som denna verkar stötande. Jag anser att det finns anledning att stryka under detta uttalande.

Jag ber, herr talman, även jag att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning
 förevarande betänkande gjorda hemställen samt därefter, om så erfordrades, särskilt angående motiveringen.

I fråga om utskottets hemställen i punkten A gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till densamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställen, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 10 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 72.

Rörande punkten B, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt, dels ock, under förutsättning av bifall till reservationen under punkten A, bifall till motionerna I: 369 och II: 447, såvitt nu vore i fråga. Emellertid, anförde nu herr talmannen, torde sistnämnda yrkande hava fallit, varför nu endast kvarstode yrkandet om bifall till vad utskottet hemställt.

På gjord proposition bifölls utskottets i punkten B gjorda hemställen.

Slutligen yttrade herr talmannen, att ett av herr *Adolfsson* framställt yrkande angående motiveringen i reservationen torde få anses hava fallit genom kammarens redan fattade beslut.

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckta motioner angående förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 19, av herr *Mattsson m. fl.*, och II: 24, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte

1) antaga i motionerna infört förslag till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

2) antaga i motionerna infört förslag till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning;

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att skyndsamt utredning måtte företagas om möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand måtte prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, samt att förslag i detta syfte snarast måtte föreläggas riksdagen; samt

II) motionen II: 374, av fru *Kristensson* och herr *Björkman*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av frågan om progressionsutjämning vid

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning beskattning av fysiska personer med på längre sikt starkt ojämn inkomstfördelning.

Det i motionerna I: 19 och II: 24 framlagda förordningsförslaget om rätt till förlustutjämning avsåg, att såsom villkor för rätt till förlustavdrag skulle gälla, att deklarationsskyldighet förelåg för förluståret eller för något av de två beskattningsåren omedelbart före förluståret. Därjämte hade föreslagits sådana ändringar i förordningen om förlustutjämning, att i fråga om fåmansbolag hinder för förlustavdrag icke skulle möta, därest skiljaktighet i ägarförhållandena betingades av att aktier, som övergått till annan på grund av arv, testamente eller bodelning, överfördes å tidigare ägare av aktier i företaget. Vidare hade motionärerna förordnat, att ett av 1957 års skatteutredning framlagt förslag till förordning om rätt till utjämning av statlig inkomstskatt å merinkomst i vissa fall skulle — med vissa ändringar — antagas av riksdagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 19, av herr Mattsson m. fl., och II: 24, av herr Nilsson i Svalöv m. fl., angående resultatutjämning vid beskattningen, samt

2) motionen II: 374, av fru Kristensson och herr Björkman, om progressionsutjämning vid beskattning av fysiska personer,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Yngve Nilsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Billman, Sundin, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Christenson* i Malmö och *Eriksson* i Bäckmora samt fru *Kristensson*, vilka — under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 19,

av herr *Mattsson* m. fl., och II: 24, av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl., — ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna och sålunda under 1 hemställa, att riksdagen måtte

a) antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst,

b) antaga det vid motionerna fogade förslaget till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning, ävensom

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand borde prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, samt att förslag i detta syfte snarast måtte föreläggas riksdagen;

2) av fru *Kristensson* och herr *Björkman*, vilka — under återopande av innehållet i motionen II: 374 — ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till densamma och sålunda under 2 hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om progressionsutjämning vid beskattning av fysiska personer med på längre sikt starkt ojämn inkomstfördelning.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA, (h)**:

Herr talman! De motionsvis framförda yrkanden som behandlas i bevillningsutskottets betänkande är inga nyheter på kammarens bord. De har årligen vägt på guldväg av bevillningsutskottet. Det ena året har yrkandena vunnit bevillningsutskottets gillande — för all del med lottens hjälp, så var fallet i fjol — det andra året har utskottet gått yrkandena emot. Det kan förefalla som om vi i utskottet var vankelmodiga av oss, men det har berott på att vi stått tio mot tio; lotten har ingen egen övertygelse.

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning

Tyvärr har riksdagen konsekvent ställt sig negativ och avslagit motionerna.

Det är fem olika problem som omfattas av utskottsbetänkandet. Först kommer motionsyrkandena om ändringar i förlustutjämningsförordningen. Det gäller inte några större saker. Enligt förordningen skall deklarationsskyldighet ha förelegat för förluståret för att förlustavdrag skall kunna ifrågakomma. Yrkandena går här ut på att som villkor för förlustavdraget i stället skall gälla att deklarationsskyldighet förelegat antingen för förluståret eller för något av de två beskattningsåren omedelbart före förluståret. Reservanterna anser att den nuvarande begränsningen är alltför rigorös och leder till orättvisor och därför förordas motionsyrkandet. Sådana orättvisor kan föreligga vid sjukdom eller för studerande som det ena året haft inkomst och det andra inte. Då har vederbörande inte kunnat tillgodogöra sig de allmänna avdragen.

Den andra frågan avser ett motionsyrkande som går ut på att bestämmelserna om förlustavdrag vid överlåtelse skall kompletteras så att rätt till förlustutjämning skall kvarstå om den som övertagit aktierna på grund av arv, testamente eller bodelning överlåter dessa till tidigare ägare av aktier i företaget. Det är alltså fråga om aktier som övergår till annan i samma familj. Ej heller detta är någon stor sak, men den nuvarande ordningen lär i vissa fall ha lett till obilliga resultat. Ur kontrollsynpunkt bör heller inte hinder möta för den föreslagna ordningen, som reservanterna ansett sig böra förorda.

Beträffande de återstående frågorna om införande av progressionsutjämning i skattesystemet så har man genom förordningen om taxering av medel som insatts på skogskonto, om ackumulerad inkomst och om förlustutjämning brutit mot den tidigare heliga principen om beskattningsårets enhet och slutenhet. Det är emellertid bara en partiell lösning av frågan som därmed åstadkom-

mits. 1957 års skatteutredning som sysslade med dessa problem, framlade ett förslag om öppen resultatutjämning genom rätt till utjämning av statlig inkomstskatt i vissa fall — s. k. progressionsutjämning. Den var begränsad till en inkomstvariation på 12 000 kronor. Den upptogs emellertid inte i propositionen till riksdagen. Det är detta förslag av 1957 års skatteutredning som motionsyrkandena har upptagit. Motionärerna har satt minimibeloppet till 10 000 kronor. Jämförelsen är här begränsad till två på varandra följande år. Reservanterna har ansett det vara en allvarlig brist i skattesystemet att en öppen resultatutjämning mellan olika beskattningsår saknas.

Det fjärde problemet, som behandlas i betänkandet, är ett mycket stort problem, nämligen om progressionsutjämning vid beskattning av fysiska personer med på längre sikt starkt ojämn inkomstfördelning. Effekten av den progressiva beskattningen framträder här med stor styrka. Särskilt drabbar den sådana kategorier som exempelvis akademiker med lång studietid och låga inkomster i början av sin yrkesverksamhet samt relativt höga inkomster under en kort senare period av sitt yrkesverksamma liv. De får för sin totala inkomst i livet betala en avsevärt högre sammanlagd skatt än andra skattebetalare som haft samma totalinkomst men som haft den jämnare fördelad på ett större antal år. Det är också att observera att avdragsrätten för amorteringarna å studieskulder saknas.

Den nuvarande ordningen framstår såsom en orättvisa. En viss utjämning borde kunna ske. Reservanterna har tillstyrkt motionsyrkandena om utredning.

På grund av någon form av olycksfall i arbete saknas bland reservanterna jag själv och herr Yngve Nilsson. Vi skulle ha varit med. Jag kan nämna att jag själv förra året talade för denna sak i kammaren.

Slutligen avser det femte problemet

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning
frågan om utredning om allmän öppen resultatutjämning genom s. k. skattefria avsättning på särskilt konto. Det är den s. k. kontometoden, hämtad från förordningen om skogskonto. Reserverna har här tillstyrkt den av motionärerna begärda utredningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till såväl reservationen 1 av herr Yngve Nilsson m. fl. som reservationen 2 av fru Kristensson och herr Björkman.

Häri instämde herr *Mattsson* (cp).

Herr **WARBERG** (s):

Herr talman! Först vill jag instämma med herr Jacobsson att det är gamla bekanta motioner vi behandlar och att några nya argument egentligen inte har kommit fram, varför vi bara kan upprepa vad vi tidigare har sagt här i kamraren i minst fyra år.

Vad först gäller förlustutjämningen anser utskottet att man bör ha deklarerat för förluståret och alltså haft någon form av förvärvsverksamhet för att man skall kunna få åtnjuta förlustutjämningen. Enkelhet i beskattningen kräver klara regler, varför deklarationsskyldigheten för oss i utskottsmajoriteten varit en självklar anknytning.

Herr Jacobsson nämnde ett par saker som kan inverka orättvist, bl. a. sjukdom som kan ha gjort att man inte haft någon inkomst och därmed ingen deklareringsplikt, eller studier som kan ha haft samma inverkan. Det är ju riktigt — man måste ju tjäna 2 400 kronor eller ha viss förmögenhet för att ha deklareringsplikt. Men vi anser nog ändå inom utskottet att man bör gå på linjen skatt efter bärkraft och skatt för det beskattningsår det gäller. Om en person ett år inte haft högre inkomst än 2 400 kronor, så måste det ha varit något alldeles särskilt som föranlett detta, exempelvis sjukdom eller arbetslöshet. I det läget har vederbörande med stor säkerhet haft olika former av skattefria inkomster, och då behövs inte den utjämning det här gäller.

Med det system reservanterna föreslår kan det bli en form av missbruk som inte är särskilt tilltalande. En studerande i mycket unga år kan ju ha ferieinkomster under 2 400 kronor ett par år innan hans verkliga inkomst sätter in, och han skulle då kunna utnyttja detta för förlustavdrag. Vi anser att detta vore felaktigt, och att man bör anknyta det hela till deklarationsskyldighet för det år som man vill utnyttja för förlustutjämning.

Att arvingarna i familjebolag skulle få utnyttja förlustavdrag efter avliden person, anser utskottets majoritet att det kan finnas skäl för under vissa förhållanden. Vi är på det klara med att här finns stora risker för missbruk, som vi på allt sätt vill försöka förebygga. Vi känner alla till hur man köper förlustbolag från varandra för att kunna utnyttja skatteavdrag på vinster i ett annat bolag. För att få ett stopp på detta krävs hårda regler, och det kan inte hjälpas att detta i någon mån drabbar arvingarna i ett s. k. fåmansbolag. Men det har ju till och med gått så långt att TV anlitat en känd advokat för att upplysa om de kryphål som finns när det gäller att köpa förlustbolag.

När det gäller progressionsutjämningen har utskottet inte velat vara med på att bryta sönder beskattningsårets slutenhet genom att införa en öppen resultatutjämning, som reservanterna vill ha för att nå en större progressionsutjämning. Ej heller vill utskottet införa en sådan utjämning med någon ny form av kontometod. Motiveringen härför är att skatt skall betalas, som jag förut sade, efter bärkraft det år inkomsten förvärvas. I den mån inkomsten fördelas på flera år finns det att tillgå lagstiftningen om beskattning av ackumulerad inkomst eller möjligheten till avsättning till skogskonto, för att nämna ett par möjligheter. Dessa frågor gäller ju i första hand företagare — inkomstolikheterna mellan ett par år måste ju vara 10 000 kronor. De flesta företagare har dessutom möjlighet till pro-

Ang. förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning
gressionsutjämning genom avskrivningar på lager och inventarier, och en del andra förskjutningsposter.

En liten förändring av ställningarna föreligger i förhållande till förra året. Herr Jacobsson nämnde om att det var olycksfall i arbetet som gjorde att han inte stod med som reservant i frågan om progressionsutjämning för fysiska personer med på längre sikt stark ojämn inkomstfördelning. Jag trodde nog att det var en tillnyktring som skett inom högerpartiet, så att det bara var motionärerna själva som reserverat sig, men nu får jag alltså höra att herr Jacobsson och Yngve Nilsson skulle ha varit med bland reservanterna. Jag finner detta naturligtvis beklagligt, men de andra borgerliga partiernas representanter har i alla fall upplevt denna tillnyktring, såvida inte också de råkat ut för samma olycksfall i arbetet. Förra året var samtliga borgerliga ledamöter för fru Kristenssons och herr Björkmans motion om progressionsutjämning.

Jag trodde att denna tillnyktring skett på grund av den utredning som SACO har verkställt och som är avsedd att vara ett stöd för fru Kristenssons och herr Björkmans motionsyrkande. Jag finner den i stället vara stöd för rakt motsatt uppfattning.

Jag kan inte neka mig nöjet att läsa upp litet ur motionen, som åberopar SACO:s utredning. Utredningen talar om att en civilekonom inte har mer än 39 yrkesverksamma år på sig, om han inte drabbas av sjukdom o. s. v., medan exempelvis en konduktör har 48 yrkesverksamma år. Ja, det är alldeles riktigt. Då får alltså civilekonomen betala 83 000 kronor mer i skatt än om inkomsten varit fördelad jämnt över 50 år, medan konduktören slipper undan med litet över 7 000 kronor. Det är alldeles riktigt.

Men nu kommer jag till en sak som motionärerna inte trycker på. Om man lägger ihop livsinkomsten under 39 år för civilingenjören och under 48 år

för konduktören eller metallarbetaren och drar ifrån skatten, skall man finna att civilingenjören har mer än dubbelt så stor livsinkomst sedan skatten är frändragen. Samma är förhållandet med en tandläkare: han har nära dubbelt så stor livsinkomst sedan skatten är avdragen. Vidare finns hela skalan däremellan, och naturligtvis finns det också de som ligger lägre än konduktören och metallarbetaren. Jag vågar alltså påstå, att det vid lönesättningen tas mycket stor hänsyn till skatteprogressionen.

Jag vill inte föra in debatten på arbetsvärdering eller frågan vem som gör mest nytta, men det kanske också skulle höra hit. Naturligtvis kan man föra in studiekostnaderna i bilden, men att studiekostnaderna för en tandläkare skulle uppgå till 600 000 kronor, som är skillnaden mellan hans livsinkomst och metallarbetarens, tvivlar jag på. Dessutom utgår litet större pensionsförmåner än till metallarbetaren, även om de är spårade uppåt.

Jag trodde det var läsandet av de här siffrorna som hade gjort att fru Kristensson och herr Björkman blivit ensamma om reservationen.

Utskottet har påpekat att det snart finns möjlighet att ta upp hela denna fråga till omprövning, eftersom det bara dröjer några månader tills allmänna skatteberedningens förslag föreligger, då vi får ta ställning till skatteskalornas utformning och progression. Det ger mig ytterligare en anledning att yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan i dess helhet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de beträffande punkten 1 framkomna yrkandena propositioner, först

Ang. ändrade bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall

på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 12 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 68.

I vad gällde punkten 2, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av fru *Kristensson* och herr *Björkman* vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse proposi-

tionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 12 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru *Kristensson* och herr *Björkman* vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 113;

Nej — 26.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. ändrade bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, I: 339, av herrar *Gösta Jacobsson* och *Yngve Nilsson*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att 2 § i 1952 års förordning med bestämmelser om begränsning

Ang. ändrade bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall

av skatt i vissa fall skulle erhålla så-
dan ändrad avfattning, att villkoret att
förmögenhetsskatt icke finge nedbring-
as till lägre belopp än som motsvarade
skatten på 50 procent av den skatte-
pliktiga förmögenheten borttoges.

Utskottet hade i det nu föredragna
betänkandet på anförda skäl hemställt,
att motionen I: 339, av herrar Gösta Ja-
cobsson och Yngve Nilsson, om viss
ändring i förordningen med bestäm-
melser om begränsning av skatt i vissa
fall, icke måtte föranleda någon riks-
dagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar
*Yngve Nilsson, Elofsson, Gösta Jacobs-
son, Magnusson* i Borås och *Björkman*,
vilka av angivna orsaker ansett, att ut-
skottet bort hemställa, att riksdagen i
skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla,
att motionen I: 339, av herrar Gösta
Jacobsson och Yngve Nilsson, måtte
överlämnas till allmänna skattebered-
ningen att tagas i beaktande vid full-
görandet av beredningens uppdrag.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Den motion som be-
handlas i bevillningsutskottets betän-
kande nr 14 går ut på en mindre änd-
ring i skattelagstiftningen med syfte att
göra den s. k. 80-procentregeln vid in-
komst- och förmögenhetsbeskattningen
effektiv. Denna regel innebär i princip
att den skattskyldige är berättigad till
avkortning av skatten respektive resti-
tution, om den statliga inkomst- och för-
mögenhetsskatten samt allmän kommun-
alskatt, landstingsmedel och tingshus-
medel överstiger 80 procent av den
taxerade inkomsten. Med hänsyn till de
olika skatternas sammanlagda stora
höjd har alltså statsmakterna fixerat
ett maximibelopp för skatterna vid 80
procent av den taxerade inkomsten. Syf-
tet är att den skattskyldige i princip
alltid skall få behålla 20 procent av in-
komsten för egen räkning.

I verkligheten händer det emellertid
ibland att trots detta maximum 80-pro-

centregeln överskrids och att veder-
börande får betala skatt därutöver. Det-
ta sammanhänger med att bestämmel-
serna innehåller en supplementär regel,
enligt vilken den statliga förmögenhets-
skatten aldrig får nedbringas till lägre
belopp än som motsvarar den skatt som
skall utgå på 50 procent av den skatte-
pliktiga förmögenheten. Denna regel
lägger hinder i vägen för 80-procent-
regelns effektivitet när det är fråga om
förmögenheter med låg avkastning, t. ex.
jordbruksfastigheter med låg avkast-
ning. Det är att märka att 80-procent-
regeln kan bli aktuell redan vid så mått-
liga inkomster som 50 000 kronor —
den inträder alltså inte bara vid mil-
joninkomster.

Det förefaller vara en inkonsekvens
att 80-procentregeln inträder vid för-
mögenheter med god avkastning, medan
den däremot inte blir effektiv vid för-
mögenheter med dålig avkastning. Skat-
ten kan i det senare fallet till och med
överstiga 100 procent av inkomsten.
Inkomsttagare med låg avkastning på
förmögenheten blir med andra ord i
vissa fall hårdare beskattade än in-
komsttagare med hög avkastning i stäl-
let för motsatsen.

Motionärerna vill slopa villkoret att
förmögenhetsskatten inte får nedbringas
till lägre belopp än som motsvarar skat-
ten på 50 procent av den skattepliktiga
förmögenheten. Det är ett ganska mo-
dest önskemål, tycker jag, som har rests.

När utskottet avstyrkt motionen har
det i huvudsak stött sig på två skäl. Det
ena av dessa skäl är lagstiftningstek-
niskt-formellt: utskottet säger att ett bi-
fall till motionen skulle leda till att
grunderna för förmögenhetsskatten rub-
bades. Jag tycker nog det är ett ganska
svagt skäl. Hindrar bestämmelserna i
sin utformning statsmakternas syfte
d. v. s. att skatten inte skall överstiga
80 procent av inkomsten, vilket är ett
ganska högt maximum, så bör väl grun-
derna ändras.

Utskottets andra skäl, att förmögenhet
som sådan ger en viss skattekraft obe-

Ang. ändrade bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall

roende av inkomst, är i och för sig ganska diskutabelt, eftersom förmögenhetens värde väl ligger i avkastningen därav. I den mån förmögenheten är bunden i nyttigheter, t. ex. i en lantbruksegendom eller ett företag med byggnader och maskiner, så är det väl inkomsten som skapar skattekraften, inte förmögenheten som sådan. Det låter sig inte så lätt göra att mobilisera förmögenhetsvärden för att betala skatten. Jag vill i detta sammanhang peka på att staten vid arvsbeskattningen ju omsider tar sin beskärda del av förmögenheten.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen av herr Yngve Nilsson, m. fl.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten delar i huvudsak reservanternas och motionärernas uppfattning, att om vi i vårt skattesystem har infört en reduktionsregel, så bör den naturligtvis så långt möjligt bli effektiv. Det är den nu i praktiskt taget alla fall. Det är bara i några undantagsfall som regeln inte är effektiv. I de fallen kan det bli fråga om en sådan skattebelastning som herr Gösta Jacobsson nyss talade om, och det gäller sådana extrema fall då man har en dålig avkastning på sin förmögenhet, företrädesvis på fastighet.

Nu är emellertid både majoritet och reservanter överens om att uppdraget om en översyn av förmögenhetsbeskattningen ingår i direktiven för den allmänna skatteberedningen, och reservanternas förslag innebär ju ingenting annat än att riksdagen inbjudes att skriva till Kungl. Maj:t och meddela dessa synpunkter till den beredning, som sysslar med dessa spörsmål. Om nu direktiven ålägger skatteberedningen att även se på denna del av förmögenhetsbeskattningen, finns det enligt utskottets mening ingen anledning att öppna en brevväxling med allmänna skatteberedningen via Kungl. Maj:ts kansli. Därför har utskottet yrkat avslag på motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 28.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 5, i anledning av framställning av fullmäktige i riksgäldskontoret angående medgivande för riksgäldskontoret att lämna dagslån, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om riktlinjer för lokaliseringsspolitiken

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om riktlinjer för lokaliseringsspolitiken.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 208 i första kammaren av herr *Hjalmar Nilsson m. fl.* och nr 254 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att proposition med förslag till målsättning och riktlinjer för lokaliseringsspolitiken i nära överensstämmelse med de av kommittén för näringslivets lokalisering framlagda förslagen måtte föreläggas innevarande års riksdag.

Vidare hade i två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 377 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 450 i andra kammaren av herrar *Nilsson* i Gävle och *Hermansson*, yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag inför årets riksdag i anledning av lokaliseringssutredningens framlagda förslag och att därvid vederbörlig hänsyn skulle tagas till de riktlinjer för lokaliseringsspolitiken, som utvecklas i dessa motioner.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1) att motionerna I: 208 och II: 254 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Om riktlinjer för lokaliseringsspolitiken

2) att motionerna I: 377 och II: 450 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Mattsson* och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen i anledning av motionerna I: 208 och II: 254 samt motionerna I: 377 och II: 450 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att proposition i anledning av de av kommittén för näringslivets lokalisering framlagda förslagen måtte föreläggas innevarande års riksdag;

b) att motionerna I: 208 och II: 254 samt motionerna I: 377 och II: 450 i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Vi skall väl inte här ta upp någon allmän debatt om riktlinjerna för lokaliseringsspolitiken. Det är väl känt vilken inställning centerpartiet har till denna fråga, och anledningen till att från vårt håll vid årets riksdag inte har väckts någon motion i frågan är väl också känd.

Anledningen till att jag tillsammans med herr *Hansson* i Önnarp har fogat en reservation till bankoutskottets utlåtande i anledning av motionerna I: 208 och II: 254 är närmast den att inte mindre än 35 medlemmar av regeringspartiet tydligen inte litar på att det skall komma någon proposition i denna viktiga fråga vid innevarande års riksdag.

I reservationen har understrukits angelägenheten av att en proposition i frågan verkligen avlämnas. Vi tror att om riksdagen gör ett uttalande därom, så kan vi också lita på att en proposition avlämnas i ärendet. Det är väl anledning att förvänta och hoppas att denna proposition också avlämnas senast i början av maj månad, så att vi, innan vi skiljs åt för sommaruppehåll, kan

Om riktlinjer för lokaliseringpolitiken

få tillfälle att taga del av propositionens innehåll.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till reservationen av undertecknad och herr Hansson i Örnarp.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Får jag kanske göra det påpekandet att det finns en viss skillnad mellan centerpartiets reservation, som det nu har argumenterats för, och innehållet i vår motion — den kommunistiska. Gemensamt för bägge är att ett förslag i lokaliseringsfrågan skall föreläggas årets riksdag. Reservationen vill alltså göra ett uttalande härom, medan utskottet tror att förslag kommer riksdagens påstötning förutan. Men sedan skiljer vi oss ganska väsentligt genom att centerpartiet i sin reservation synes anse lokaliseringskommitténs förslag fullt tillräckliga och i allt väsentligt också riktiga, medan vi däremot anført en del egna synpunkter i vår motion om hur lokaliseringpolitiken bör bedrivas. Vi önskar att hänsyn skall tas till dessa våra synpunkter, när propositionen, som vi hoppas, i vår utarbetas. Det är alltså fem stycken vad vi kallar grundelement, som vi anser bör bli bestämmande för lokaliseringpolitiken i nuvarande skede. Jag får väl avstå från att redovisa dessa nu och ber endast att i det avseendet få hänvisa till vad vi har skrivit i motionen II: 450. I likhet med vad herr Mattsson nyss sade, så måste också min utgångspunkt vara att vi senare under våren får en lokaliseringsdebatt i riksdagen. Av den anledningen får jag begränsa kommentarerna i övrigt och hoppas kunna återkomma vid detta senare tillfälle.

Får jag ändå bara notera att den ensidighet i lokaliseringpolitiken som mycket länge kunnat iaktas har utgjort en stor tragedi för stora befolkningsskikt i vårt land och även lett till stora samhälleliga svårigheter. Landsområden som rimligtvis borde

haft utvecklingsmöjligheter har tvingats över i törnrosasömn och kanske i vissa fall rena döden, medan andra områden fullkomligen storknar i en mängd problem, som en alltför omfattande och alltför snabb industrialisering och kommersialisering har skapat i dessa områden. Därvidlag kan jag i högsta grad också tala med hänsyn tagen till förhållandena i min egen hemort. Vi storknar fullkomligen. Det går så när de fria krafternas spel får spela alldeles fritt. Härtill har också förekommit att statliga resurser ställts till förfogande för en sådan snedvriden lokaliseringpolitik, vilket lett till avsevärda skadeverkningar för stora delar av vårt land. Som jästen efter brödet i ugnen har man sedan slängt in vissa marknadspolitiska åtgärder, vilka dock tyvärr i betydande grad har koncentrerats till att flytta arbetskraften till de nya arbetstillfällena i koncentrationsområdena i stället för att inriktas på att i görligaste mån skapa arbetstillfällen, där arbetskraften redan finns.

Innan jag avslutar detta resonemang vill jag också tillägga att lokaliseringstredningen nu säger, att fram till år 1970 borde man kunna åstadkomma att ungefär hälften av den s. k. överflödiga arbetskraften, sammanlagt 25 000 personer, skulle beredas försörjningsmässiga möjligheter att bo kvar inom utvecklingsområdena. Hälften av dem skulle kunna få stanna kvar men inte flera. Vi i det kommunistiska partiet ser absolut inte någon realism i eventuella krav på att upprätta en industri i varje by, men vi kan inte heller acceptera en målsättning som går ut på att hälften av den s. k. överskottsarbetskraften i utvecklingsområdena skall tvingas flytta till andra landsdelar, där man redan har den motsatta svårigheten. Hur blir det i dessa utflyttningsområden? Hur går det med skatteunderlaget, och hur skall man klara av kommunikationer, kulturella anordningar och sociala institutioner och allt annat som bör stå till människornas

förfogande? Hur blir det i koncentrationsområdena som redan håller på att spricka?

Såsom vi säger i vår motion bör det finnas en väg mellan den nuvarande ensidiga koncentrationen och kravet på en industri i varje by. Vi har försökt att ge några anvisningar om hur det enligt vår åsikt bör gå till, och i detta avseende skiljer vi oss alltså från centerpartiets reservation. En av uppgifterna bör vara att upprätta statsföretag i utvecklingsområdena, naturligtvis framför allt i Norrbotten men också i andra delar av vårt land.

Ja, herr talman, jag har tillåtit mig ge några allmänna synpunkter på problemet för eventuellt beaktande vid avfattandet av den proposition i frågan som vi hoppas skall komma under våren. Under hänvisning till detta vill jag yrka bifall till reservationen, punkten a, som en opinionsyttring för att saken inte skall försummas under våren. Beträffande utskottets hemställan i övrigt vill jag yrka bifall till våra motioner I: 377 och II: 450, vilka är likalydande.

Herr **MATTSSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Adolfsson att vi inte har skrivit under på att vi till alla delar är belåtna med lokaliseringsutredningens betänkande, men vi väntar med att ta ställning till de olika punkterna till dess propositionen är lagd. Jag vill också understryka vad vi i reservationen uttryckligen har sagt, nämligen att man vid skrivandet av propositionen vederbörligen beaktar vad remissinstanserna har kommit fram till. Jag tycker att detta borde räcka. Det viktigaste för oss är, vilket jag vill framhålla, att propositionen lämnas och ovillkorligen kommer senast i mitten av maj månad.

Herr **NILSSON, HJALMAR**, (s):

Herr talman! Bakgrunden till att jag jämte åtskilligt flera av kammarens le-

Om riktlinjer för lokaliseringpolitiken
damöter har väckt denna motion är att det i den förteckning över väntade propositioner som riksdagen fick i början av året beträffande inrikesdepartementet står att det i maj eventuellt skulle komma en proposition. Eventuellt i maj — det innebär alltså att man vid riksdagens början inte visste huruvida denna fråga skulle avancera så långt inom regeringen att man var redo att avlämna en proposition till riksdagen.

Man kan väl säga att det för närvarande sker ett famlande i lokaliseringsfrågan. Det vidtas provisoriska åtgärder på olika områden för att i någon mån avhjälpa de brister som är rådande när det gäller lokaliseringpolitiken, inte minst den industriella lokaliseringen. Det är klart att det måste vara en fastare hand över lokaliseringpolitiken både centralt och regionalt. Under sådana förhållanden ansåg vi att vi skulle väcka denna motion för att försöka påskynda frågans lösning, ty man kan ändå inte låta allt detta vila i avvaktan på att det eventuellt skall komma en proposition.

Utskottet har när det yrkat avslag på motionen hänvisat till att det i statsverkspropositionen finns en redogörelse om att en proposition eventuellt skulle komma och har även hänvisat till ett interpellationssvar, som inrikesministern lämnade här i vintras. Om man läser igenom både interpellationssvaret och statsverkspropositionen finner man att ingenting finns som säger att det skall komma en proposition i denna fråga. Det står att en proposition eventuellt kan komma eller kanske med en ännu mjukare skrivning.

Eftersom utskottet har gått på direkt avslag med hänvisning till dels statsverkspropositionen, dels interpellationssvaret, skall jag be att få rikta den frågan till utskottets representanter här i första kammaren: Har utskottet erhållit försäkringar från inrikesdepartementet att det verkligen kommer en proposition under innevarande vårriksdag?

Om riktlinjer för lokaliseringpolitiken

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Vi har i bankoutskottet ägnat denna fråga mycket stort intresse, och det är väl ganska naturligt, därför att frågan i sig själv är mycket stor och viktig. Den är inte bara en isolerad norrlandsfråga, utan den omsluter stora delar av vårt land, och det är ju tillräckligt underlag för att frågan måste omfattas med ett stort intresse. Utskottet har avstyrkt yrkandet i motionerna med hänsyn till de uppgifter som vi fått och som klart tyder på att det skall komma en proposition under årets riksdag. Vi räknar med att denna proposition skall kunna läggas fram redan under vårriksdagen. De informationer som lämnats i utskottet, ger oss alltså full anledning att uttrycka oss på det sättet att en proposition kommer att avlämnas.

Under sådana omständigheter, herr talman, finns det ingen anledning att ta upp någon saktidiskussion i denna stora fråga i dag, utan jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MATTSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade talesman säger att man inom utskottet har fått uppgifter som tyder på att en proposition skulle läggas fram under vårriksdagen eller i varje fall under innevarande års riksdag. Jag har dock inte fått så säkra uppgifter att jag vågar skriva under på det. Vissa uppgifter måtte ha tillhandahållits bara utskotts-majoriteten och inte minoriteten i utskottet.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag vill deklarerera att jag såsom ledamot av kommittén för näringslivets lokalisering naturligtvis ser det som ytterst angeläget att de förslag till åtgärder som kommittén har lagt fram också snarast möjligt kommer under riksdagens prövning. Som

kammarens ärade ledamöter väl känner till, är lokaliseringpolitiken en av de större inrikespolitiska frågorna. Den frågan har ägnats mycket stort intresse och många anföranden i denna kammare. I år ägnades en stor del av remissdebatten i denna kammare just åt lokaliseringsfrågan, och nu återkommer den i motioner som gått genom bankoutskottet. Jag vill understryka att jag finner det vara angeläget att den här frågan snarast kommer under realbehandling, så att det blir mera klarhet i frågan och det blir ett fast grepp om problemen och att alla spörsmål som kommit fram under diskussionen blir behandlade och besvarade.

Jag är av den uppfattningen att det inte nu har funnits möjligheter att sakbehandla den här frågan i bankoutskottet. Som bankoutskottets ärade talesman också har deklarerat, finns det mycket starka skäl att anta att propositionen kommer redan under vårriksdagen, och jag hoppas att så skall kunna ske. Jag anser att det hade varit olämpligt om bankoutskottet hade tagit upp till realbehandling de spörsmål och förslag som framförs i motioner, när man vet att just under bankoutskottets behandling av motionerna kommitténs betänkande har varit föremål för remissbehandling och att regeringen efter remissbehandlingen kommer att snabbbehandla frågan för att sedan lägga fram förslag.

Herr talman! Jag vill än en gång poängtera, att jag finner det ytterst angeläget, att den här frågan snarast kommer under riksdagens behandling. Naturligtvis anser jag också att så många som möjligt av de förslag, åsikter och synpunkter som läggs fram i kommittébetänkandet också bör tas upp av regeringen och återkomma i den proposition som vi har att vänta.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Som en av medmotionärerna till herr Hjalmar Nilsson vill jag

instämna i vad han har anfört här, men i dagens läge skulle jag vilja tillägga följande.

Tisdagen den 3 mars i år, alltså i förra veckan, besvarade inrikesministern en interpellation i andra kammaren, och han yttrade följande:

»Herr Nilsson i Gävle har frågat om regeringen avser att redan vid denna riksdag framlägga några förslag till åtgärder för att bereda norrlandslänens befolkning möjligheter att stanna kvar i sin hembygd.

Som svar vill jag meddela, att remissbehandlingen av det betänkande, som kommittén för näringslivets lokalisering avgivit, helt nyligen avslutats. Betänkandet aktualiserar som bekant såväl olika stödåtgärder som frågor beträffande organisationen av planerings- och lokaliseringsspolitiken. Av de inkomna remissyttrandena framgår att meningar om de framlagda förslagen går starkt isär. Det är sålunda fråga om synnerligen komplicerade ställningstaganden. Jag räknar trots detta med att propositionen skall kunna framläggas till innevarande års riksdag.»

I dag, herr talman, har jag fått bekräftelse på att en proposition kommer att lämnas till årets riksdag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt i vad avsåge fråga om avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Beträffande utskottets hemställan i vad gällde fråga om avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till denna hemställan, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen, punkten a.

Om riktlinjer för lokaliseringsspolitiken

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mattsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 i vad avser fråga om avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen, punkten a.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mattsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 35.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om utskottets hemställan i övrigt gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt, vilket i denna del vore av samma innebörd som reservationen, samt vidare på bifall till motionerna I: 377 och II: 450 i övrigt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholm

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om anordnande av statlig verkstadsindustri i Norrbotten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholm

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholm.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 580 i första kammaren av herr Lager samt nr 703 i andra kammaren av herrar Hagberg och Hermanson, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära åtgärder i syfte att förstatliga de privata kollektivtrafikföretagen i Storstockholm för att därmed underlätta samtrafik och enhetliga, för trafikanterna ekonomiskt rimliga taxor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 580 och II: 703 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LAGER (k):

Herr talman! För snart ett år sedan hade vi en interpellationsdebatt i samma fråga som aktualiserats i vår motion, nämligen frågan om att åstadkomma samtrafik och enhetliga, för trafikanterna ekonomiskt rimliga taxor i storstockholmsområdet. Motionen har nu med sedvanlig rutinmässig hänvisning till sittande utredningar avstyrkts av bankoutskottet. Jag tar mig i alla fall friheten att göra några kommentarer till denna fråga, som är av mycket stor betydelse för Storstockholms befolkning.

I det interpellationssvar som statsrådet och chefen för kommunikationsde-

partementet lämnade i maj föregående år utlovade han att en särskild tjänsteman skulle avdelas för att försöka finna en lösning på trafikproblemet i Storstockholm. Denne man har nu utsetts. Det enda vi hittills märkt av hans verksamhet är att den segslitna frågan om Värmdövägens sträckning blivit löst eller, kanske rättare, kommit litet närmare sin lösning. Jag vill inte alls förringa betydelsen av den saken, men den är endast en mindre detalj i hela detta omfattande problemkomplex som gäller om och hur huvudstaden och dess närmaste omgivningar skall fungera.

I ett sådant område som Storstockholm spelar nämligen de kollektiva trafikmedlen en mycket stor roll. Bilismen kan inte och bör inte få ersätta den kollektiva trafiken. Både de spårbundna trafikmedlen och busstrafiken kommer att också i framtiden vara huvudådrorna för persontrafiken inom området.

Nu växer storstockholmsregionen ihop. Den inre ringen av förortskommuner och städer smälter samman med det område som ligger under Stockholms kommunala styre. Många och långa diskussioner förs redan om att skapa en kommunal enhet av detta område, som rymmer gott och väl en sjundedel av landets befolkning och är huvudstad i vårt rike. Men i trafiken är det ett visst kaos. Tre stora företag och ytterligare några småföretag söker var för sig att lösa trafikproblemen. Och än värre, de tre stora trafikföretagen drivs efter helt olika principer.

Stockholms spårvägar lägger sociala synpunkter på sin taxepolitik. Spårvägen går med förlust, cirka 40 miljoner kronor om året. Jag tror emellertid att det är en riktig politik att med skattemedel subventionera trafiken, så att taxorna kan hållas nere. Genom den anordningen får ju nämligen också juridiska personer, skattskrivna i Stockholm, hjälpa till med att betala för en trafikordning som är ofrånkomlig, om staden skall fungera. Enskilda han-

Om förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholmen — för att ta ett exempel — som inte gärna kan åka spårvagn eller buss får nu vara med och ge sin tribut för att Enskilda bankens anställda skall kunna resa till och från sin arbetsplats för en rimlig kostnad.

Det andra stora trafikföretaget är statens järnvägar. Om Stockholms spårvägar driver en taxepolitik för att förlora pengar, så driver väl SJ en politik för att slippa förlora pengar. SJ:s ledning stöds i detta hänseende av statsmakternas företrädare, så långt man kunnat förstå av uttalanden från kanslihuset. Där anses att den av SJ drivna trafiken i storstockholmsområdet ekonomiskt skall gå ihop. För att uppnå ett sådant resultat har beslutats om investeringsstopp och en del inskränkningar av resenärernas förmåner. Låt mig bara nämna ett exempel. För några år sedan kunde en sundbybergsbo, utrustad med månads- eller veckokort från SJ, fritt välja mellan SJ-bussen och tåget. Den valfriheten finns inte längre i valfrihetens samhälle. Investeringsstoppet skall kvarstå, har det sagts, till dess att SJ-trafiken ekonomiskt går ihop. Det tycker jag är en helt oriktig förutsättning.

Det tredje stora trafikföretaget i Storstockholmsregionen är Wallenbergsföretagen Björknäsbolaget, Södertörnsbolaget, Mälaröarnas bussbolag och Saltsjöbadsbanan. Dessa företag drivs inte bara för att gå ihop, utan för att ge profit åt ägarna på det ena eller andra sättet eller, kanske bättre, på både det ena och det andra sättet.

Det förefaller mig omöjligt att lösa de storstockholmska trafikproblemen på ett riktigt sätt, när de tre huvudintressenterna i denna trafik har så skilda målsättningar för sina insatser. Det betraktelsesätt som Stockholms stad anlägger på trafiken måste vara det enda riktiga och vettiga. Statens järnvägars ledande herrar kan väl också övertygas om det vettiga i att anlägga liknande synpunkter på problemet. I varje fall kan de av statsmakterna tvingas att göra det. Men med Wallenbergsföretagen är

ju detta inte möjligt. Det återstår alltså bara följande alternativ: antingen bygger Storstockholms kommuner gemensamt upp ett nytt trafikföretag, subventionerar det och konkurrerar ut SJ och Wallenbergarna, eller också bringas SJ till en annan taxepolitik och Wallenbergsföretagen inlöses av de andra intressenterna, staten, Stockholms stad och dess närmaste grannkommuner. Den senare utvägen förefaller att vara den mest tilltalande, så som frågorna nu ligger till. Det är detta som vi framhållit i den motion som bankoutskottet här har behandlat och yttrat sig över.

I utskottets avstyrkande utlåtande hänvisas till det arbete som pågår för »att uppnå en lösning som innebär en fullgod trafikservice inom området till lägsta samhällsekonomiska kostnad». Utskottet anser att det inte är ändamålsenligt att då bryta ut frågan om äganderätten till vissa trafikföretag ur det stora sammanhanget och behandla dessa var för sig. Jag tycker att utskottet här har kapitalt fel. En grundläggande förutsättning för att Storstockholms trafikproblem skall kunna lösas på ett riktigt sätt är just att alla de väsentliga trafikmedlen lägges under allmän ägo och drivs efter socialt försvarbara principer. Wallenbergarna anlägger inte sådana synpunkter, och det vore kanske orimligt att begära att privata företagare, vilkas intresse inte i första hand är att betjäna allmänheten utan att tjäna pengar, skall kunna anlägga sådana synpunkter.

Jag har all aktning för den tillsatte utrednings- och förhandlingsmannen och hans insatser. Jag tvivlar inte på att han kommer att göra sitt bästa för att lösa de svåra problem som han måste ge sig i kast med. Men jag tror att han kommer att stöta på det problem som jag tagit upp i motionen 580 i denna kammare, så snart han lämnar frågan om Värmdövägens sträckning och ger sig in på problemen om busstrafiken på samma Värmdöväg. Riksdagen försvårar inte, utan underlättar och möj-

Om förstatligande av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholm

liggörs den tillsatte utrednings- och förhandlingsmannens arbete genom att bifalla den nämnda motionen.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motionsparet 580 i första kammaren och 703 i andra kammaren.

Herr PALM (s):

Herr talman! Det är kanske ganska onödigt att resonera så mycket om denna fråga. Utskottet har ju för vana att skriva kort och koncist. Det är vad som också har skett i detta sammanhang. Jag skulle inte heller ta kammarens tid i anspråk för att gå in på denna fråga närmare, om det inte förhöll sig så att herr Lager vid ett par tre tillfällen under de senaste åren tagit till orda i samma fråga och då drivit samma meningar.

Först bara några sakupplysningar i sammanhanget. Så sent som den 19 december 1963 fick statssekreteraren i kommunikationsdepartementet i uppdrag att ta itu med samordningsuppgifter för storstockholmstrafiken och granska investerings-, drift- och taxepolitik i syfte att uppnå en fullgod trafikservice.

Det eniga utskottet har ansett det väsentliga vara att det alltså redan pågår en översyn för närvarande.

I herr Lagers motion tas ju även upp ägandefrågorna, men man kan ju inte veta någonting i dag om hur de framtida ägandeförhållandena kan ställa sig för de bussföretag som herr Lager har i tankarna. Det kommer att föras resonemang mellan samordningsmannen och berörda parter — framför allt, förmodar jag, med berörda kommuner. Vad som sedan kan hända kommer i hög grad att bero på kommunernas intresse för en lösning av denna fråga.

Alldeles nyss gavs i denna talarstol en dagsaktuell upplysning om vad som håller på att ske. Jag kan också ge ett dagsaktuellt tillägg till vad som skrivits i utskottsutlåtandet, nämligen att det för närvarande sitter fyra experter i

kommunikationsdepartementet inkopplade på denna fråga. Experterna företräder bl. a. SJ, Stockholms spårvägar och departementet. Vi tar detta som intäkt för att statsmakterna menar allvar med vad som uttalades i den stora trafikproposition som bifölls av riksdagen strax före julhelgen.

Jag skulle vidare vilja anknyta några reflexioner till herr Lagers inlägg. Han förefaller inte själv vara riktigt på det klara med var man kan hamna. Om vi går tillbaka till vad herr Lager yttrat i denna fråga de senaste åren så finner vi att han nu upprepat vad han yttrat tidigare. I anslutning till ett interpellationssvar av kommunikationsministern den 28 maj 1963 yttrade herr Lager bl. a., att Stockholms stad är vid-synt och alldeles riktigt betraktar trafikmedlen i huvudstaden som en social angelägenhet. Herr Lager fortsatte med att säga att däremot statens järnvägar tycks vackla mellan den sociala synpunkten och den affärsmässiga med övervikt för den senare. Herr Lager kom sedan fram till något som liknar en slutsats: »Så långt jag begriper finns det bara en lösning på problemet med den interna trafiken inom Storstockholm, nämligen att all kollektiv trafik samlas under en hatt och att det betraktelsesätt som Stockholms stad tillämpar beträffande den kommunala spårvägs- och busstrafiken blir riktningsgivande för detta företags verksamhet.» Detta yttrades alltså på våren i fjol.

Så hade vi den stora trafikdebatten den 11 december, och då konstaterade herr Lager, som i stort sett tillstyrkte propositionens förslag, att Stockholms stad har en väsentligt sundare syn på dessa frågor än vad de statliga organen och myndigheterna har. Detta är, herr Lager, en av de frågor som samordningsmannen skall diskutera med kommunerna. Vi tycker att hela detta resonemang visar hur nödvändigt det är att man sätter sig ner och reder ut problemen och försöker komma över-

Om förstatligande av läkemedelsindustrien**Ang. utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten**

ens om hur man vill ha problemen lösta. Kan det gagna det stora medborgarfertalet och är det ett kommunalt intresse, kan ägandefrågorna givetvis föras in i denna diskussion, men vi tycker från utskottshåll, att detta i första hand är en regional fråga, som arbetsgruppen i kommunikationsdepartementet får syssla med.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder framkomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om en statlig marklånafond, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om förstatligande av läkemedelsindustrien

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om förstatligande av läkemedelsindustrien, m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 430 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 519 i andra kammaren av fru *Ryding m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta giva Kungl. Maj:t i uppdrag *dels* att skyndsamt utreda och inkomma med förslag i syfte att förstatliga läkemedelsindustrien, *dels* att skyndsamt utreda frågan och inkomma med förslag i syfte att få till stånd en samhällelig kontroll och centralisering av droghandeln, *dels*

ock att utreda möjligheterna att snarast fortsätta på den inslagna vägen, att sjukvårdens huvudmän finge ökat inflytande över detaljistledet i fråga om läkemedlen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 430 och II: 519 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ADOLFSSON** (k):

Herr talman! Med hänvisning till den mycket utförliga motiveringen i våra motioner med förslag om läkemedelsindustriens förstatligande och annat ber jag helt kort att få yrka bifall till motionerna I: 430 och II: 519.

Herr **STÄHLE** (s):

Herr talman! Jag ber att få komplimentera herr Adolfsson med att säga att med hänvisning till utskottets utförliga motivering och till den stora utredning som pågår i ämnet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner angående utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 379 i första kammaren av

Lagförslag om kommunal beredskap

herrar Lager och Adolfsson samt nr 252 i andra kammaren av herr Hermansson m. fl., hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till regeringen hemställa, att en utredning måtte tillsättas med uppgift dels att förbereda förslag till en utveckling av den ekonomiska statliga verksamheten i syfte att trygga full sysselsättning, ett rationellt utnyttjande av landets resurser i fråga om råvaror, arbetskraft och kapital, en bättre lokalisering av näringslivet och en snabbare och planerad utvecklingstakt, dels att utforma konkreta förslag till samordning av den statliga ekonomiska företagsamheten i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att motionerna I: 379 och II: 252 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LAGER (k):

Herr talman! I detta lilla paket med avslagsyrkanden, som bankoutskottet presenterar riksdagen vid dagens sammanträde, finns också ett yrkande om avslag på ett motionspar som rör den statliga ekonomiska företagsamheten i syfte att trygga full sysselsättning och ett rationellt utnyttjande av landets resurser av olika slag.

Jag skall inte komma med någon längre argumentering utöver vad jag nu anför, utan ber kort och gott att få yrka bifall till detta motionspar.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Då en del av de spörsmål som berörts i motionerna med största sannolikhet kommer att behandlas i anslutning till den stora lokaliseringsfrågan och med hänvisning i övrigt till vad bankoutskottet skrivit, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hem-

ställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigshjälp, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Lagförslag om kommunal beredskap

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunal beredskap m. m.

Genom en den 19 december 1963 dagtecknad proposition, nr 4 år 1964, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om kommunal beredskap,

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1. lag om skyldighet att upplåta inkvarteringsbostad i krig m. m. och
2. lag om ändring i civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74).

Det i propositionen framlagda lagförslaget om kommunal beredskap avsåg att reglera de uppgifter inom totalförsvaret, som skulle fullgöras av kommunerna och som icke voro specialreglerade i särskild lagstiftning. Uppgifterna hänförde sig främst till sådana verksamhetsområden, vilka vid avgränsningen åren 1959 och 1960 av civilförsvarets uppgifter överfördes från detta till de ordinarie samhällsorganen. Omhändertagande i olika hänseenden av utrymd eller krigsdrabbad befolkning efter det inkvarteringen genomförts av

civilförsvaret reglerades härvid som en kommunal beredskapsuppgift. Tidpunkten för ansvarsövergången från civilförsvaret till inkvarteringskommunen skulle bestämmas närmare. Såsom en kommunal uppgift hade upplagits att registrera befolkning, som tvingats lämna sin bostad.

Vidare hade föreslagits skyldighet för kommun att lämna annan kommun bistånd under civilförvarsberedskap, dels i form av förberett bistånd av utrymningskommun åt inkvarteringskommun, dels såsom improviserat bistånd mellan närbelägna kommuner i situationer med akuta svårigheter.

Skyldighet hade föreslagits åvila kommunerna att redan i fredstid planlägga och på annat sätt förbereda verksamheten i krig eller vid krigsfara, bland annat att förbereda reparation av kommunaltekniska anläggningar efter krigsskador. Planläggningsskyldigheten skulle gälla generellt och för alla kommunala verksamhetsområden av betydelse för totalförsvaret. Efter länsstyrelsens förordnande skulle planerna redovisas.

Särskilda regler hade föreslagits för den kommunala organisationen i krig eller vid krigsfara, vilka skulle ge kommunstyrelsen möjligheter att omfördela kommunens personella och materiella resurser och att ge direktiv för inriktningen av fackorganens verksamhet.

I fråga om kostnaderna hade föreslagits, att kommun skulle vara berättigad till statsbidrag med minst två tredjedelar av kostnaden för särskild anordning, som kommunen efter länsstyrelsens beslut ålagts vidtaga för att bland annat trygga de inkvarterades vattenförsörjning. Statsbidrag med skäligt belopp hade vidare föreslagits skola utgå för planläggningsskostnaderna, om planerna godkänts av länsstyrelsen och kostnaderna voro att anse som betungande. Kostnader i verkställighetsskedet

Lagförslag om kommunal beredskap för omhändertagande av inkvarterad befolkning liksom kostnader för lämnat bistånd åt annan kommun hade föreslagits skola helt ersättas av staten.

Förslaget till lag om kommunal beredskap var i nedan angivna delar så lydande:

6 § andra och tredje styckena

Kommun, som ombesörjer distribution av gas, värme, vatten eller elektricitet eller ombesörjer renhållning eller ansvarar för samfärdsleder, kommunikationer eller avlopp eller som utövar annan därmed jämförlig verksamhet, skall även vidtaga förberedelser för att verksamheten i erforderlig omfattning skall kunna återupptagas efter krigsskador.

Efter länsstyrelsens förordnande är kommun skyldig att vidtaga med hänsyn till planlagd inkvartering i kommunen erforderliga särskilda anordningar eller förberedelser för vattenförsörjningen och den allmänna hälsovården.

15 §

För kostnad som kommun fått vidkännas för åtgärd enligt 6 § tredje stycket äger kommunen erhålla statsbidrag med två tredjedelar eller den större del av kostnadens belopp som Konungen medger, allt i den mån kostnaden kan anses skälig.

Innan medel finnas tillgängliga för beräknat statsbidrag, må skyldighet för kommun att vidtaga åtgärd enligt 6 § tredje stycket ej göras gällande mot kommunen.

16 §

Har kommun jämlikt 7 § upprättat särskild plan, som godkänts av länsstyrelsen, och äro planläggningsskostnaderna att anse som betungande för kommunen, utgår ersättning av statsmedel med skäligt belopp.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

Lagförslag om kommunal beredskap

1) de likalydande motionerna nr 216 i första kammaren av herr *Enarsson* och nr 270 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Tumhult *m. fl.*, samt

2) de likalydande motionerna nr 648 i första kammaren av herr *Gustafsson*, *Nils-Eric*, *m. fl.* och nr 787 i andra kammaren av herr *Johansson* i Dockered *m. fl.*

I motionerna I: 216 och II: 270 hade yrkats, att riksdagen skulle antaga det vid proposition nr 4 fogade förslaget till lag om kommunal beredskap med följande ändringar:

15 §

För kostnad som kommun fått vidkännas för åtgärd enligt 6 § tredje stycket äger kommunen erhålla statsbidrag med 90 procent eller den större del av kostnadens belopp som Konungen medger, allt i den mån kostnaden kan anses skälig.

Innan medel — — — mot kommunen.

16 §

Har kommun jämlikt 7 § upprättat särskild plan, som godkänts av länsstyrelsen, äger kommunen erhålla statsbidrag med 90 procent eller den större del av kostnadens belopp som kan anses skälig.

I motionerna I: 648 och II: 787 hade hemställts, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 4, förslag till lag om kommunal beredskap, måtte besluta, att statsbidrag skulle utgå med 90 procent eller större del av kostnad, som kommun fått vidkännas för särskild anordning, som erfordrades för i 6 § andra stycket angivet ändamål, samt för åtgärd enligt 6 § tredje stycket, allt i den mån kostnaden kunde anses skälig.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen, med avslag å följande motioner, i vad de gällde 15 § för-

slaget till lag om kommunal beredskap, nämligen

1) motionerna I: 216 och II: 270 samt

2) motionerna I: 648 och II: 787,

måtte bifalla förevarande proposition, nr 4, i motsvarande del;

B. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 216 och II: 270, i vad de gällde 16 § förslaget till lag om kommunal beredskap, måtte bifalla propositionen i motsvarande del;

C. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 648 och II: 787, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till sådana författningsändringar, som erfordrades för överförande av regleringen beträffande kommunernas uppgifter i fråga om reservanordningar för kommunalteknisk verksamhet från civilförsvarslagen till lagen om kommunal beredskap;

D. att motionerna I: 648 och II: 787, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om kommunal beredskap — måtte för sin del antaga nämnda förslag, utom i vad det avsåge de delar, som behandlats i utskottets hemställan under A och B, med de ändringar, att 1 och 6 §§ erhöles i utlåtandet angiven lydelse;

F. att riksdagen måtte bifalla propositionen i vad den avsåge förslag till lag om skyldighet att upplåta inkvarteringsbostad i krig *m. m.* och förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen.

De av utskottet föreslagna ändringarna i 1 och 6 §§ förslaget till lag om kommunal beredskap inneburo

ett tillägg till 1 § om att kommun på grund av vad i samma lag stadgades ej vore skyldig att till inkvarterad befolk-

ning från annan kommun utgiva fredsmässig social kontantförmån, samt

ett tillägg till 6 § första stycket om att kommun skulle vidtaga förberedelser för att kunna upprätthålla eller utöva även sådan för totalförsvaret viktig kommunal verksamhet, som bedrevs utan att det ålåg kommunen enligt särskild lag eller författning.

Reservationer hade avgivits

I., vid utskottets hemställan under A, av fru *Hamrin-Thorell*, herrar *Eric Carlsson*, *Edström*, *Hübinette*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, fru *Gunne* samt herr *Wahrendorff*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen, med bifall till följande motioner, i vad de gällde 15 § förslaget till lag om kommunal beredskap, nämligen

1) motionerna I: 216 och II: 270 ävensom

2) motionerna I: 648 och II: 787, samt med avslag å förevarande proposition, nr 4, i motsvarande del, måtte för sin del antaga nämnda paragraf i den lydelse, som angivits i reservationen;

II., vid utskottets hemställan under B, av fru *Hamrin-Thorell*, herrar *Eric Carlsson*, *Edström*, *Hübinette*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, fru *Gunne* samt herr *Wahrendorff*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 216 och II: 270, i vad de gällde 16 § förslaget till lag om kommunal beredskap, samt med avslag å propositionen i motsvarande del, måtte för sin del antaga nämnda paragraf i följande lydelse:

Har kommun jämlikt 7 § upprättat särskild plan, som godkänts av länsstyrelsen, äger kommunen *erhålla statsbidrag med 90 procent eller den större*

Lagförslag om kommunal beredskap del av planläggningskostnadens belopp som Konungen medgiver, allt i den mån kostnaden kan anses skälig;

III., vid utskottets hemställan under C, av herr *Axel Svensson*, fru *Carlqvist*, herrar *Lars Larsson* och *Dahlberg*, fröken *Sandell*, herrar *Johansson* i Södertälje och *Fredriksson* samt fru *Eriksson* i Ängelholm, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del samt utskottets hemställan under C bort utgå.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Andra lagutskottets utlåtande nr 11 baserar sig på proposition nr 4 och i anslutning därtill väckta motioner. Det gäller här frågan om kommunal beredskap — en beredskap som kan medföra omfattande förpliktelser för kommunerna. Detta blir särskilt fallet vid krig eller krigsfara, men även under fredstid blir förberedelse- och beredskapsåtgärderna betydande.

I detta förslag gäller det bl. a. frågan om planeringen för omhändertagande i en kommun under civilförsvarsberedskap av befolkning från annan kommun som till följd av krigsskada eller utrymning eller sådana förhållanden inkvarterats inom kommunen. Det har därvid fastslagits att det är en kommunal beredskapsuppgift att göra en sådan planering. Vidare framlägges förslag om att det skall vara en kommunal uppgift att registrera den befolkning, som på detta sätt tvingas lämna den kommun där den är bosatt. Dessutom föreslås skyldighet för utrymningskommunen att bistå inkvarteringskommunen på olika sätt under civilförsvarsberedskap.

Bakom detta förslag ligger stora och omfattande problem, som måste lösas om vi skulle råka i den situationen att syftet med den planering, som skall ske, skulle bli verklighet. Det innebär inte bara stora problem för kommunerna, utan även bekymmer och problem för de enskilda människorna, d. v. s. för de människor som skall evakueras

Lagförslag om kommunal beredskap

från sina hem och från sin bostadsort. Jag tror också att det innebär stora problem för de människor, som i sin hemort skall ta emot den evakuerade befolkningen. Vi brukar här i riksdagen ibland diskutera frågan om människornas rättsskydd, och vi är ganska känsliga på den punkten, ty detta skydd tillhör ju våra uråldriga rättigheter. Men man kan inte värja sig för tanken att det här inte bara blir fråga om ett rättsskydd för dem som skall evakueras och få inkvartering på annat håll än i bostadsorten utan också om ett rättsskydd för dem som skall upplåta sina fastigheter och som skall ta emot de evakuerade människorna. Jag har, herr talman, under behandlingen av detta ärende frågat mig, om rättsskyddet för dem som skall ta emot den evakuerade befolkningen är tillräckligt beaktat i detta sammanhang.

Jag skall inte fördjupa mig i den problematiken utan vill bara framhålla att vi hoppas att den planering, som här skall göras, aldrig skall behöva tillämpas i praktiken utan att vi även i framtiden skall få leva i en fredlig värld. Behandlingen av denna fråga inom utskottet har gett oss en inblick i vilka oerhörda problem som följer i krigets spår inte minst för civilbefolkningen.

Det har inte rätt delade meningar i större utsträckning i utskottet om att dessa åtgärder måste genomföras och att vi behöver en planering. Däremot har det uppstått delade meningar om kostnadens fördelning *dels* för denna planeringsverksamhet och *dels* även för de speciella åtgärder som vissa kommuner måste vidtaga. Dessa frågor angående planering och erforderliga åtgärder har utretts av kommunalrättskommittén. Den har lagt fram förslag som vi reseranter har kunnat ge vår anslutning till. Vi har gjort det därför att Kungl. Maj:t i sin proposition tyvärr inte har följt kommunalrättskommitténs förslag.

Vi reseranter har den uppfattning-

en, och jag skulle tro att i realiteten även utskottsmajoriteten har samma uppfattning att utgifterna för totalförsvaret, till vilka både civilförsvaret och liknande utgifter får räknas, rent principiellt sett bör åvila staten. Det är en statens angelägenhet och en statens uppgift att svara för försvarskostnaderna. Det kan från dessa utgångspunkter ifrågasättas om staten i denna fråga har tagit på sig en tillräcklig andel av civilförvarsutgifterna och om kommunerna över huvud taget skall åläggas kostnadsförpliktelser för den civila beredskapen. Skall kommunerna åläggas att bestrida viss del av dessa kostnader bör denna del vara starkt begränsad och bestämmelserna utformas på ett sådant sätt, att ingen ojämn eller oskälig fördelning av kostnaderna uppkommer mellan kommunerna emellan.

Som ett skäl för att kommunerna skall påtagas sig vissa kostnader för civila beredskapsåtgärder har det åberopats, att kommunens invånare har ett eget intresse av att dessa åtgärder vidtages. Ett sådant skäl ger dock ingen vägledning för hur stor den kommunala kostnadsandelen bör vara, och framför allt saknar den relevans i de fall en kommun vidtager beredskapsåtgärder till förmån för andra än sina egna medlemmar. Det förslag rörande kostnadsfördelningen som framlagts i propositionen kan enligt vår mening inte anses stå i god överensstämmelse med de principer jag har nämnt här.

Enligt den föreslagna lagen kommer många kommuner att få vidtaga betydande beredskapsåtgärder, som gäller andra än kommunens egna medlemmar. Främst gäller detta inkvarteringskommuner, som åläggs att vidtaga inkvarteringsåtgärder för att i krig eller under krigsfara ta emot befolkning från andra kommuner. Dessa inkvarteringskommuner är ofta kommuner med svag skattekraft och med svag ekonomi, ty det är ju de stora tätorterna som skall utrymmas och befolkningen flyttas över till dessa glesbygdskommuner. Vi har

då sagt oss, att det inte kan vara riktigt att inkvarteringskommunerna skall bära kostnaderna för sådana inkvarteringsåtgärder som inte ligger i deras eget intresse.

Det är mot denna bakgrund som vi, herr talman, antecknat reservationer till detta utskottsutlåtande under punkt A, nämligen reservation nr I, där vi menar att kommunerna bör erhålla statsbidrag med 90 procent eller den större del av kostnadens belopp, som Konungen medger.

Jag vill erinra om att denna reservation gäller under sådana förhållanden att vederbörande länsstyrelse har förordnat att kommunerna skall vidtaga särskilda anordningar för vattenförsörjning och hälsovård. Då länsstyrelserna har givit ett sådant åläggande menar vi att det inte kan vara rätt att kommunerna inte får full kostnadstäckning härför. I varje fall menar vi att kommunerna bör garanteras minst 90 procent i statsbidrag.

Reservationen under punkten B gäller frågan om kostnader för upprättande av planer för beredskapsutgifterna, omfattningen och betydelsen av dessa. Vi anser för vårt vidkommande, att det måste vara rimligt att staten principiellt sett betalar hela kostnaden, men att kommunerna under alla förhållanden garanteras 90 procent av kostnaden för planläggningen.

Mot den bakgrunden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till dessa båda reservationer, nr I och II, båda av fru Hamrin-Thorell m. fl. I övrigt, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Svanström* (cp).

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Jag kan till alla delar instämma med herr Eric Carlsson, men jag vill därutöver särskilt understryka vissa punkter.

Lagförslag om kommunal beredskap

Först skulle jag vilja beröra det förhållandet, att civilförsvarskostnader enligt den uppdelning mellan stat och kommun av samhällsutgifterna, som vi för närvarande har, alltid räknas till klart statliga kostnader. Därför bör ur principiell synpunkt utgifterna för totalförsvaret enligt denna proposition helt bäras av staten. Endast i den mån som kommunerna kan ha någon fördel eller något intresse av de åtgärder, som företages med anledning av den här berörda kommunala beredskapen, bör det vara berättigat att kommunerna i någon mån bidrager till utgifterna.

Propositionen innebär enligt min mening ett försök att övervältra kostnader från stat till kommuner, en övervältning som principiellt ej är berättigad.

Detta gäller även i fråga om de förberedande planerna. Det gäller ju här en befolkning som inte tillhör kommunen själv utan som kommer dit som evakuerad eller som flyktingar, och då kan man inte förstå att kommunen skall behöva få så stora kostnader för sådana icke till kommunen själv hörande människor. Detta måste vara mera en statens angelägenhet.

Med anledning av vad jag här anfört vill jag i likhet med herr Eric Carlsson yrka bifall till reservationerna I och II, båda av fru Hamrin-Thorell m. fl.

När det gäller det tredje avsnittet i denna fråga måste jag påpeka att lotten har fallit olika — den föll ogynnsamt för oppositionen då det gällde första och andra punkterna, däremot gynnsamt då det gällde den tredje punkten. Därför är slutet av utskottets skrivning oppositionens skrivning, och här vill jag alltså yrka bifall till utskottets förslag.

Kommunalrättskommitténs förslag till kostnadsfördelning mellan stat och kommun är som jag ser saken, då det gäller de här berörda kostnadsfrågorna, det riktigaste. Kommittén föreslog att kommunernas skyldigheter i fråga om reservanordningar för gas, vatten och elektricitet skulle överföras från ci-

Lagförslag om kommunal beredskap

vilförsvarslagen till lagstiftningen om kommunal beredskap, varigenom mer automatiskt skulle följa att statsbidraget skulle kunna utgå med annan procent, här lägst 90 procent av kostnaderna i stället för lägst de två tredjedelar av kostnaderna som utgör civilförsvarslagens kostnadsfördelningsprincip.

Utskottet föreslår alltså, att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t framlägga förslag om överförande av regleringen av kommunernas uppgifter för dessa reservanordningar för kommunalteknisk verksamhet från civilförsvarslagen till lagen om kommunal beredskap. Det är den saken jag yrkar bifall till och icke den reservation på denna tredje punkt, som här föreligger.

Jag yrkar alltså bifall till reservationerna I och II samt i övrigt till utskottets hemställan.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Jag kan till fullo instämma i vad herrar Eric Carlsson och Edström framfört. Har de inte redan sagt det, kan jag kanske tillägga, att jag tycker att det en kommun inte får vara med och bestämma om, det skall kommunen heller inte betala. Dessa uppgifter får betraktas som en rent statlig angelägenhet, vilket herr Edström framhöll, och om staten bestämmer, skall kommunerna inte svara för kostnaden.

Vissa uppgifter inom civilförsvaret förmedlas och ombesörjes dock av kommunerna, och det är därför vi gått med på att man skulle kunna tänka sig en tioprocentig medverkan. Departementschefen har i alla fall uttalat, att principen skall vara att staten svarar för hela kostnaden.

Med detta, herr talman, kan jag till fullo instämma i de yrkanden som övriga reservanter gjort, nämligen bifall till reservationerna under A och B, men under C bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman! Det finns ett gammalt svenskt ordspråk som säger: En olycka kommer sällan ensam. Jag betraktade det som en olycka när man på sin tid beslöt, att kostnaderna för civilförsvaret skulle med två tredjedelar gäldas av staten och en tredjedel av kommunerna. En riksdag fattar naturligtvis aldrig något oklokt beslut — i varje fall skall inte jag säga det. Däremot betraktas ofta ett beslut som prejudicerande, även om det tillhör sådana områden där det inte borde vara det.

I kommunalrättskommittén diskuterade vi ingående detta spörsmål, och vi företrädde samtliga den uppfattningen, att i princip borde staten gälda kostnaden för totalförsvaret, ej blott för det militära försvaret. Men det fanns de som åberopade den tidigare antagna civilförsvarslagen och ansåg det mer eller mindre utsiktslöst att komma fram med ett annat förslag nu. Jag beklagar att de fått rätt.

När vi stannade för linjen, att staten skulle betala 90 procent av kostnaderna, var det egentligen en kompromiss. Somliga hävdade att man principiellt borde gå på 100 procent, medan andra menade att någon del av kostnadsansvaret borde läggas på kommunerna. Till slut stannade man vid en överenskommelse om 90 procent, och på den punkten var man enig.

Det är mycket svårt att gå ifrån en sådan tankegång. De i och för sig behövliga åtgärder, som här görs till föremål för lagstiftning, kommer såvitt man nu kan bedöma att i långt högre grad belasta landsbygdskommunerna än städerna. I varje fall kommer de att belasta inkvarteringsorterna, och det förvånar mig, att detta i så ringa grad har beaktats av dem som företräder dessas intressen. Jag tyckte för min del, när vi behandlade frågan i kommunalrättskommittén, att det var en rättfärdighetsåtgärd att man här om möjligt såg till, att dessa kommuner inte blev

hårt belastade. Vi tyckte att det räckte med 10 procent av kostnaderna.

Nu säger utskottet: »Vad först gäller kostnader för särskild anordning enligt 6 § tredje stycket, vilka regleras i 15 §, har departementschefen uttalat, att full ersättning i regel bör utgå men att kommun själv bör bära en del av kostnaderna i den mån anordningen är till nytta även för kommunen. Häri instämmer utskottet. Den maximering av kommunandelen till en tredjedel som föreslagits i propositionen finner utskottet väl avvägd.»

På vilka grunder är den väl avvägd? Är det någonting som säger att det är rättvist att en kommun skall bära en tredjedel av kostnaderna, vilket innebär att man värderar nyttan för kommunen till en tredjedel av kostnaderna? Var finns det något belägg för detta? Det finns inte någon medelproportional angiven. Detta är ingenting annat än teori, eftersom man — som väl är, för resten — ännu inte har någon möjlighet att bedöma sakfrågan. Vad är det som säger att kommunen skall bära en tredjedel, och hur kan man säga att det är väl avvägt? Man kunde ha tagit vilken annan siffra som helst. Detta är ett antagande och ingenting annat. Det finns inget som helst belägg för att siffran är riktig. Utskottet kunde ha tagit precis vilken siffra det velat och med samma sakkunskap sagt att den varit väl avvägd.

När det nu inte finns någon avvägning gjord, utan endast ett antagande, att man kan lägga över en tredjedel på kommunen och låta staten betala två tredjedelar — varför säger man då inte detta och nöjer sig med att säga det? Det är möjligt att det är väl avvägt, men jag kan inte finna ett enda belägg för att så är förhållandet. Man bör utgå från att kostnaderna för totalförsvaret skall betalas av staten men att en kommun skall betala en del av kostnaden, om det kan påvisas att en anläggning är till nytta för kommunen, men jag tycker inte man bör hugga en siffra i luf-

Lagförslag om kommunal beredskap

ten. Jag förstår mycket väl att man bygger på det tidigare prejudikatet, enligt vilket kommunen betalar en tredjedel och staten två tredjedelar och att man tycker att det är en riktig avvägning, men jag kan inte finna att det är riktigt.

Jag har velat anföra dessa synpunkter, som kom fram i kommunalrättskommittén. Jag anser att det gäller inte bara att få en rättvis avvägning, utan också att se till att belastningen på landsbygdskommunerna inte blir oskäligt hög. Det blir den enligt detta förslag.

Häri instämde herr *Gustafsson, Nils-Eric*, (cp).

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Förslaget till lag om kommunal beredskap innebär i huvudsak en lagreglering av de uppgifter som i och med att civilförsvaret trädde i kraft undantogs från civilförsvaret och överfördes till de ordinarie samhällsorgan där uppgifterna även under normala förhållanden hör hemma. Vidare regleras närmare i den föreslagna lagen när vissa uppgifter som åvilar civilförsvaret under krig eller krigsförhållanden skall överföras till och åvila kommun.

I detta sammanhang kommer inkvarteringskommunernas roll med särskild styrka in i bilden. Detta framgår kanske bäst om jag nämner, att enligt upprättade planer utrymning kan komma att omfatta totalt 3,2 miljoner människor, vilket innebär att den berör huvuddelen av den civila befolkningen.

Alldeles bortsett från den rent mänskliga aspekten i en sådan olycklig situation, så innebär en utrymningsaktion även i begränsad omfattning ekonomiska påfrestningar för de mottagande kommunerna. Det nu aktuella lagförslaget bör därför till sina ekonomiska konsekvenser bedömas även mot bakgrund av förslaget till lag om krigshjälp, vilket kammaren alldeles nyss

Lagförslag om kommunal beredskap

godkände. Det är att hoppas att de här lagarna inte skall behöva tillämpas i hela sin vidd, men om det vet vi ingenting, och därför måste förberedelserna göras så noggranna som det över huvud taget är möjligt.

Andra lagutskottet har i huvudsak kunnat ansluta sig till propositionens förslag med undantag av ett par smärre tillägg i förtydligande syfte i 1 och 6 §§.

Meningsskiljaktigheterna inom utskottet berör i huvudsak frågan om fördelningen av kostnaderna för de åtgärder som kommunerna i enlighet med förslaget har att vidta redan under fred — det har med all tydlighet framgått av de inlägg som redan har gjorts i den här debatten. Det gäller dels planlägningsarbetet och dels de särskilda anordningar eller förberedelser för vattenförsörjningen och den allmänna hälsovården som kan behöva vidtas i inkvarteringskommunerna och som regleras i lagförslagets 6 §, tredje stycket.

Utskottet har ingen annan uppfattning än den, att åtgärder som är att hänföra till kostnader inom totalförsvarets ram bör bestridas av staten — jag tror vi är fullständigt överens på den punkten — men vad det nu är fråga om är kommunala insatser i beredskapssyfte inom vattenförsörjningens och den allmänna hälsovårdens område, där åtgärderna även under fredstid kan vara till nytta för den egna kommunens befolkning. Det har under sådana förhållanden ansetts skäligt att kommunen bidrar med en viss del av kostnaden.

Kommunalrättskommittén har sagt att kommunen bör betala 10 procent av kostnaderna. Herr Eric Carlsson refererade till detta och sade, att reservanternas hade anslutit sig till kommunalrättskommitténs uppfattning. Det har reservanternas i själva verket inte gjort, eftersom de har maximerat kommunandelen till 10 procent, under det att den alltid skulle vara 10 procent enligt kommunalrättskommitténs förslag, vil-

ket var en kompromiss, såsom herr Carl Albert Anderson framhöll.

Det är alltså så, att departementschefens förslag innebär att den kommunala andelen skall begränsas till högst en tredjedel. Nu skall emellertid huvudregeln vara den att full ersättning av statsmedel bör utgå. Det är ett uttalande av departementschefen som utskottet har understrukit.

Denna huvudregel överensstämmer också med den principiella uppfattningen inom utskottet, att försvarsförberedelser är en gemensam angelägenhet för hela folket och att kostnaderna bör bestridas med statsmedel. Endast i de fall då anordningarna är till nytta även för kommunen bör en fördelning av kostnaderna ske.

Till detta säger nu någon av reservanternas talesmän, att de genom sitt förslag vill motverka att en ojämn eller oskälig fördelning av kostnaderna mellan kommunerna uppstår. Också jag tycker att det är riktigt att man skall ha en lagstiftning i detta avseende, som medverkar till att kostnaderna såvitt det är möjligt fördelas rättvist mellan stat och kommun i de fall då kommunerna har egen nytta av anläggningarna. Om man då begränsar den kostnadsram, som man har att röra sig inom vid förhandlingar om statsbidrag, till 10 procent, så är man ju bunden vid denna snäva ram, vilket enligt min uppfattning inte garanterar en jämn och skälig fördelning kommunerna emellan. Det kan ju leda till att en kommun, som faktiskt har större nytta av anläggningar som byggs, än en annan kommun, får en större andel av kostnaden betald av staten än den andra kommunen får. Därför finns med den spännvidd på en tredjedel, som det är fråga om i propositionen, större möjligheter att komma om inte till det rätta, så i varje fall närmare en riktig avvägning av kostnaderna.

Vad sedan angår planlägningskostnaderna föreslår utskottet även där bifall till propositionen. Det innebär att

statsbidrag skall kunna utgå till kostnaden för planlägningsarbetet, förutsett att länsstyrelsen fordrat att plan skall upprättas och att kostnaden anses betungande för kommunen. Nu finns, anser jag, ingen anledning att skriva in en detaljreglering därvidlag som reservanternas föreslår. Dels är kostnaderna inte av en sådan storleksordning, och dels — vilket är det viktigaste — är de heller inte lätt urskiljbara och bör därför inte göras till föremål för särskilda regler utöver propositionens förslag.

Allra sist, herr talman, vill jag säga som också herr Edström påpekar — att genom lottdragningen i utskottet har utskottets borgerliga hälft kunnat skriva in det stycke i utskottets utlåtande som utmynnar i förslag om att hos Kungl. Maj:t hemställa att de förpliktelser, som nu åvilar kommunerna beträffande reservanordningar för vatten-, gas- och elektricitetsförsörjning, skall överföras från civilförsvarslagen till lagen om kommunal beredskap. Då de uppgifter det nu gäller är av sådan natur att de tryggar kommunalteknisk beredskap, i en verksamhet som kommunerna bedriver redan i fred, finns det enligt departementschefens uppfattning inte skäl att företa den ifrågasatta lagändringen. Dessutom gör den inställning som utskottet intagit i övrigt att vi, som i det här avseendet representerar reservanternas, inte funnit anledning att av ekonomiska skäl tillstyrka förslaget.

Av det nu sagda, herr talman, framgår att jag yrkar bifall till utskottets hemställan utom i vad det gäller reservation III, där jag yrkar bifall till reservationen.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i den här debatten, men när min gamle vän Carl Albert Anderson höll sitt anförande kände jag mig föranlåten att säga några ord.

Det är inte första gången som vi träffar på det förhållandet, att folk som har

Lagförslag om kommunal beredskap
suttit i en utredning håller på sin uppfattning där. Det ligger alltså en fara i att man som utredningsman biter sig fast vid det som utredningen har kommit fram till.

Såsom herr Lars Larsson säger innebär kommitténs förslag en fastläsning vid 90 procent, medan propositionens formulering innebär att regeln, som det har sagts här, skall vara 100 procent. Det är från utgångsläget 100 procent, som man skall värdera de åtgärder som har vidtagits av kommuner och som de blivit ålagda att vidtaga på grund av att de skall ta emot evakuerade människor. Får kommunen nytta av anläggningen, skall ersättningen från staten varieras från utgångsläget 100 procent; dock får man icke underskrida två tredjedelar. Det måste således vara landsortskommunerna, som herr Carl Albert Anderson ömmar för i dag.

Om ni har läst propositionen så har ni funnit hur välskriven den är. Det går som en röd tråd genom hela propositionen, att vi på bästa sätt skall skydda människorna om kriget skulle komma över oss. Man har planlagt vart de skall resa som skall evakueras. Man har ålagt dem som bor i kommunen att se till att de får tak över huvudet i den mån fastigheterna står hela. Det skall betalas hyror för de lägenheter eller rum, där man bor. Kommunerna skall över huvud taget hjälpa alla dessa evakuerade.

Jag hoppas innerligt att denna förnäma planläggning håller, om oväldret bryter loss över oss. Men kan vi vara övertygade om det? Är vi övertygade om att vi alls kan evakuera folk just till de platser som nu planläggs? Det där är enbart hypoteser. Det kan hända att de som evakueras blir tvungna att fara till en helt annan plats i landet, där ingenting är planlagt. Den enda säkerhet vi har är att utrikesministern kan se till att man i Förenta Nationerna får en konvention om hur kriget skall gå, om det drar fram över något land. Annars håller ju inte planläggningen.

Lagförslag om kommunal beredskap

Jag tror att vi gör klokt i att inte stirra oss blinda på att denna ritning håller, om någonting allvarligt inträffar. Av de krig vi har upplevt, är det inte två som har gått till på samma sätt. Jag tycker därför inte att man skall förstora frågan om hur betalningen från staten skall ske, eller tala om rättssäkerheten på det sätt som herr Eric Carlsson gjorde. Finns det någon annan rätt under ett krig än den som kanonerna skipar? Får vi inte ta vara på oss själva och andra så gott vi kan? Det är väl den allmänna regel vi har att gå efter, beroende på det läge vi befinner oss i under ett krig.

Jag tycker man ser alldeles för allvarligt på denna fråga, trots att frågan i sig själv är allvarlig. Att göra det till en huvudfråga om kommunerna skall ha två tredjedelar, 80 procent eller 90 procent när vi över huvud taget inte vet var våra tillgångar kan vara eller hur stora de är i det ögonblicket, måste vara fel. Det kan hända att vi blir tvungna att hjälpas åt allesammans med det lilla vi har för att göra det bästa möjliga för människorna i ett dylikt läge.

Jag tycker därför det är oriktigt av herr Carl Albert Anderson att här alludera på känslorna bland landsbygdens representanter, när det gäller att ta ställning till denna lilla detalj i kostnadsfrågan. Jag förstår honom emellertid som utredningsman, då han håller på sin utredning och vad som har kommit fram i den. Det har han rätt att göra. Däremot anser jag inte att han har rätt till en sådan motivering för att vinna sitt syfte, att utredningens resultat skall var det allena saliggörande och gå igenom i svensk riksdag.

Nu är det så, som man har sagt, att vi har knäsat procenttalet i samband med civilförsvarslagen, och det skulle se underligt ut om vi här skulle ta en annan procentsats än den som motsvaras av två tredjedelar. Men så säger departementschefen, att här är det i alla fall fråga om utgifter som är annorlun-

da än de som vi tog ställning till när det gällde civilförsvarslagen. Därför har hans tolkning den hundraprocentiga kostnaden som utgångspunkt med en avvägning av procenttalet ned till två tredjedelar, allt i den mån som nyttigheten kan vara till gagn för kommunen under den tid vi lever i fred. Jag anser att kommunen inte borde ha något emot att betala en del, ty det kan ju hända att den behöver bygga exempelvis en vattentäkt. När kommunen gör det, kanske den vill göra några tilläggsanordningar för att kunna använda anläggningen på ett riktigt sätt i kommunen under fredstid. Jag anser att kommunerna skall ha rätt att diskutera sådant med länsstyrelsen, men man skall då också betala någonting för den nyttighet, för vars kostnader man kan få två tredjedelar i statsbidrag.

Jag har velat nämna detta för att problemet inte skall te sig så stort, ty det är det inte. Vad vi kan hoppas är att hela detta problem och vad därmed sammanhänger aldrig behöver uppstå! Det bör vara vårt rättesnöre, ty då får vi inga utgifter alls, och vi behöver inte föra något resonemang om procentsatsen och kostnaderna.

Jag ber att få instämna i det yrkande som herr Lars Larsson har ställt.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT,
(s):

Herr talman! Jag skall säga endast ett par ord. Om herr Axel Svensson har läst propositionen, så finner han att det icke är fråga om åtgärder endast i krig. Det är också åtgärder för planeringen och förberedelsen för de förhållanden som kan uppkomma. Det är med andra ord fråga om en fredsplanering. Förberedelserna är något som kommer att röra oss omedelbart och inte vad vi har att vänta oss när kriget kommer. Väntar vi så länge är vi för sent ute.

Jag vill också säga till herr Svensson att jag har suttit i många utredningar, där man har fått ge vika vid

behandlingen längre fram på grund av att starkare synpunkter än ens egna har framkommit. Det tillhör den ordnade parlamentarismens lag, liksom utredningarnas lagar. Jag är dock mycket tacksam för erkännandet av herr Svensson att det inte var något fel att hålla på utredningens förslag i ett sådant sammanhang som detta. Jag förstår, herr Axel Svensson, att spörsmålet är litet besvärande ur landsbygdssynpunkt. Jag kan emellertid inte följa honom i hans eleganta matematik, när han kommer fram till att propositionen och utskottets förslag är bättre för landsbygdskommunerna än vad kommitténs förslag är. Enligt kommunalrättskommitténs förslag skall kostnaderna för kommunernas deltagande maximeras till 10 procent. Enligt förslaget, som herr Svensson här tillstyrker, minimeras de till 33 1/3 procent men kan bli högre. Det är länge sedan jag gick i skolan och läste matematik. Trots detta har jag svårt att komma ifrån att den senare tankegången inte kan vara mera ekonomiskt fördelaktig för kommunerna än den första är. Men jag kanske har fel på den punkten, och då ger jag mig. Det sker också så mycket nytt nu för tiden, så det kanske är oriktigt att tänka på det gamla sättet.

Herr SVENSSON, AXEL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Med matematik kan man bevisa allting, det är en gammal sats. (Herr Anderson, Carl Albert: Jag har märkt det!) Vi kommer dock inte ifrån, herr Anderson, att kommittén har spikat 90 procent och ingenting mer. Propositionen går på 100 procent som regel. Det måste väl, herr Anderson, vara 10 procent mer. Att inte alla kommuner kan få bidrag med 100 procent, beror på att nyttigheten skall värderas.

Jag är fullt införstådd med att detta inte skall behöva göras när kriget kommit, men både herr Carl Albert An-

Lagförslag om kommunal beredskap

derson och jag har väl som gamla kommunalmän varit med om att åstadkomma nyttigheter med hjälp av statsbidrag, vilka vi behövt även i fredstid och vilka vi varit tacksamma för att ha fått statsbidrag till. I annat fall har vi inte handlat »för kommunens väl», som det ibland heter på valsedlarna.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet när herr Axel Svensson talade om hur välskrivna propositionen var. Jag vill erinra herr Axel Svensson om att även solen har fläckar, och att riksdagen väl bör ha någon funktion att fylla. Jag vill också erinra herr Axel Svensson om att utskottet varit enigt beträffande att göra ett par ändringar i det förslag till lagtext som Kungl. Maj:t lagt fram. Det senare måste väl ändå betyda att propositionen inte var fullt så välskrivna på de punkterna.

När det gäller den ekonomiska sidan av frågan, vilken herr Svensson ansåg vara »en liten detalj», vill jag i likhet med herr Carl Albert Anderson framhålla, att det inte är någon liten detalj utan en mycket viktig sida, som berör oss alla omedelbart. En mängd åtgärder skall vidtagas utan dröjsmål; inte minst har landskommunerna att se till att inkvarteringarna ordnas. Det gäller här stora pengar, många miljoner kronor. Det är riktigt att Kungl. Maj:t kan göra en välvillig prövning, men det måste ändå vara bättre att staten har skyldighet att bidra åtminstone med 90 procent av kostnaderna än med bara lägst 66 2/3 procent.

Jag anser att herr Carl Albert Andersons matematik var något överlägsnare herr Svenssons.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag tänkte faktiskt inte komma igen mera i debatten, men efter herr Axel Svenssons anförande har jag

Lagförslag om kommunal beredskap

inte funnit det möjligt att avstå från att säga några ord.

Herr Svensson hoppas att denna lagstiftning aldrig skall behöva träda i tillämpning. Får jag bara understryka, att en planering skall ske redan i fredstid, och att den saken kostar pengar bör väl stå alldeles klart.

Herr Svensson ansåg också att propositionen var välskriven. Det är hans bedömning. Får jag till detta säga, att det i propositionen har skrivits rätt mycket om rättssäkerheten för de evakuerade och om deras möjligheter. Jag har redan tidigare påpekat att motsvarande rättssäkerhet bör finnas också för de människor som skall ta emot de evakuerade. Jag anser att det borde finnas utrymme också för den saken. Det gäller att ge rättvisa åt människorna på alla håll, och rättvisesynpunkten kommer också in i bilden när det gäller frågan om ersättning till kommunerna för planeringsverksamheten. Därvidlag har kommunalrättskommittén gått längre än propositionen och kommit fram till en linje, som det varit tacknämligt om propositionen följt.

De reservationer, som fogats till utskottsutlåtandet, ger betydligt större rättvisa åt kommunerna än vad utskottets ställningstagande gör.

Slutligen vill jag till herr Svensson säga, att denna dag förvisso är en märklig dag. I en tidigare debatt har vi fått höra att remissyttranden är sådant som man inte skall ta alltför stor hänsyn till. Herr Svensson säger, att om man bundit sig i en utredning så är det klart att man har låst sig fast vid en viss uppfattning. Jag har lärt mig, herr Svensson, att om man suttit i en utredning, så har man kommit in i frågorna på ett sådant sätt att man kan bilda sig en klar uppfattning i dem.

Om emellertid, herr Svensson, utredningar inte har något värde, frågar jag mig av vilken anledning herr Svensson oupphörligen hänvisar till utredningar när i och för sig förnuftiga motioner skall avslås.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Vi kanske inte skall glömma bort en sak i detta sammanhang. Herr Edström säger att en mängd landsbygdskommuner i regel de s.k. inkvarteringskommunerna, omedelbart får vidtagna åtgärder som kommer att draga stora kostnader. Det är emellertid inte riktigt att kommunerna omedelbart skall sätta i gång med åtgärderna, inte ens efter det att planläggningen är klar. I 15 § andra stycket i lagen om kommunal beredskap står det ordagrant: »Innan medel finnas tillgängliga för beräknat statsbidrag, må skyldighet för kommun att vidtaga åtgärd enligt 6 § tredje stycket ej göras gällande mot kommunen.» Detta reducerar frågan avsevärt.

För att ge ytterligare ett förtydligande skall jag be att få läsa upp vad kommunalrättskommittén har föreslagit i 21 § av sitt förslag. Kommittén säger där ordagrant: »För kostnader, som kommun fått vidkännas för inrättande av särskild anordning enligt 6 § andra stycket» — som det i det sammanhanget gällde — »äger kommun erhålla statsbidrag med 90 procent av kostnadens belopp, i den mån kostnaden kan anses skälig.»

Mot detta skall ställas den huvudregeln att hel täckning för den skäliga kostnaden skall utgå av statsmedel, såvida inte kommunen för egen del under fredstid har någon nytta av anläggningen. Jag kan då inte komma ifrån att propositionens förslag är rättvisare gentemot kommunerna än det förslag som reservanterna lägger fram.

Vi kan ta det exemplet, att det finns två inkvarteringskommuner, vilkas egna investeringsbehov i vattenförsörjningsavseende uppgår förslagsvis för kommun A till 3 miljoner kronor och för kommun B till 1 miljon kronor, men vilkas totala investeringar för att klara de uppgifter lagen om kommunal beredskap föreskriver för vardera uppgår till 10 miljoner kronor. Kommunerna får alltså investera för 10 miljoner

kronor var. Kommun A, som själv då sannolikt är den större och har ett eget behov av 3 miljoner kronor för att bygga ut sitt vattenverksnät, får i detta sammanhang enligt reservationens förslag betala maximalt 1 miljon kronor, vilket också blir fallet för kommun B. Det betyder att staten i detta exempel har betalat 2 miljoner kronor för vattenförsörjning till kommun A, som har större behov av utbyggnad av sitt vattenverk och är i bättre ekonomisk situation än kommun B.

Om detta är rättvisa eller inte får vi väl kanske fortsätta att tvista om. Jag tycker det inte. Jag tycker att propositionens förslag i detta fall ger utrymme för en riktigare avvägning.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill säga som en upplysning till herr Larsson, att lagen skall träda i kraft redan den 1 juli i år. Det är väl inte meningen, att den skall bli en lag bara på papperet utan att den skall bli en lag i verkligheten. Beträffande investeringarna, som herr Larsson talade om, vill jag påpeka, att länsstyrelserna enligt lagen alltid skall kontrollera, att utgifterna är skäligen, då det gäller kommunernas anspråk på staten i dessa stycken.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen

Lagförslag om kommunal beredskap

på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Edström begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 71.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Edström begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna, med II be-tecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 72.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

I vad gällde punkten C, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Axel Svensson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Axel Svensson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 71.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagit, att de avstode från att rösta.

Herr *Hansson, Nils*, anmälde, att han vid den nu företagna voteringen avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt båda voteringsknapparna.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna D—F hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om ersättning för vissa resor enligt lagen om allmän försäkring, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 600 i första kammaren av herr *Carlsson, Eric*, samt nr 719 i andra kammaren av herr *Gustavsson* i Alvesta.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i ersättning för utgifter för tandläkarvård i samband med havandeskap och nedkomst skulle ingå ersätt-

Om ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård
ning för kostnader för resor enligt de grunder, som gällde för sådan ersättning vid besök hos läkare.

Utskottet hade i det nu ifrågasvarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 600 och II: 719, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Eric Carlsson*, *Erik Filip Petersson* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 600 och II: 719, måtte för sin del antaga i reservationen införda förslag, nämligen

1. förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 kap. 5 § lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring; och

2. förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 25 maj 1962 (nr 385) angående ersättning för sjukresor enligt lagen om allmän försäkring (sjukreseförordning).

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Till andra lagutskottets utlåtande nr 14 finns antecknad en reservation av mig, herr Erik Filip Petersson och herr Gustavsson i Alvesta. Denna reservation grundar sig på motionerna nr 600 i denna kammare och nr 719 i andra kammaren. Frågan gäller ersättning för resor till tandläkare i samband med havandeskap, alltså bestämmelserna i fråga om moderskapsförsäkringen.

Det skedde en ändring av lagstiftningen i det här avseendet år 1962, när man byggde ut denna ersättning högst betydligt. I moderskapshjälpen ingår också tandvård, och vi reserverar oss, att när tandvården ingår som en del av moderskapshjälpen så är det rimligt att den som har resekostnader för att komma i åtnjutande av denna

tandvård också får ersättning för dessa resor, liksom fallet är vid sjukdom. Det ger rättvisa och likställighet människorna emellan, oavsett var någonstans de bor. Det kan *inte* vara riktigt att den som bor i en glesbygd och har långt till tandläkare skall ha extra kostnader för att komma i åtnjutande av denna tandvård inom moderskapshjälpens ram. De extra resekostnaderna innebär ju att alla *inte* har samma ställning och samma möjligheter inom moderskapshjälpen.

De besvärliga förhållanden som råder på en del håll har ytterligare accentuerats av att folktandvården, som ju skall täcka in bygderna någorlunda hjälpligt har brist på tandläkare. Vi vet att det knappast finns tandläkare i glesbygderna — de finns i regel där befolkningsunderlaget är större. Om folktandvårdsklinikerna *inte* är besatta med tjänsteinnehavare, blir resekostnaderna extra betungande.

Utskottet har för sitt vidkommande hänvisat till en pågående utredning angående tandvården inom sjukförsäkringens ram. Låt mig säga, att denna utredning gäller andra saker än det är fråga om nu. Vår reservation gäller tandvård inom moderskapshjälpen, alltså en sak som redan finns. Den utredning som pågår och som man hänvisar till gäller frågan om all tandvård skall ingå som en del i sjukförsäkringen, alltså någonting helt annat. Vi motionärer och reserverar menar mot den bakgrunden, att det är rimligt att det utgår ersättning också för resorna för den tandvård som redan finns. Det skulle, som jag sagt här, skapa likställighet mellan människorna i denna fråga.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till den reservation som fogats till andra lagutskottets utlåtande nr 14.

Fru CARLQVIST (s):

Herr talman! Denna motion har väckts flera gånger förut under de år som gått, och den är faktiskt föremål

Om ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård

för en utredning av särskilda sakkunniga. När riksdagen år 1962 antog Kungl. Maj:ts proposition nr 90 om förbättrad mödrahjälp och moderskapspenning beslöts också en förbättring av tandvårdsersättningen för de blivande mödrarna. Detta beslut hälsades med stor tillfredsställelse och gav åt de blivande mödrarna en ännu större rätt till fri tandvård än som förekommit tidigare.

Att i dag, som herr Eric Carlsson vill, föreslå en ändring av lagen om vidgad rätt till fria resor när den utredning som vi väntar på säges snart vara klar, vill inte utskottets majoritet vara med om. Ej heller har man någon som helst vetskap om vad kostnaderna för detta skulle bli.

Jag finner det därför ganska onödigt att på nuvarande ståndpunkt medverka till en lång debatt. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag skall be att få stryka under att jag tillhörde dem som med glädje hälsade proposition nr 90 som bifölls vid 1962 års riksdag. Den innebar nämligen en väsentlig förbättring. Men det fanns en skönhetsfläck i det förslaget, en skönhetsfläck som vi redan då ville ta bort och som vi fortfarande vill ta bort. Enligt propositionen skulle nämligen de som hade resekostnader för att komma till tandläkare vara i ett sämre läge än de som bodde på orter där det finns tandläkare.

År 1962 sade utskottet, att man skulle låta beslut om bifall till motionen anstå i avbidan på någon tids erfarenhet. År 1963 kom man fram till att denna fråga var under utredning. Det är emellertid en utredning som sysslar med helt andra saker, och den utredningen hänvisar utskottet till i dag.

Herr talman! Visserligen har utskottet gått från klarhet till klarhet så till vida, att det från början ville vinna mera erfarenhet och nu hänvisar till en

utredning, men jag menar, att vi nu skall ta bort denna skönhetsfläck inom moderskaps hjälpen. Från den utgångspunkten finns det all anledning att bifalla reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 27.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om skyddsbestämmelser avseende kemiska preparat inom industrien, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner angående byggnadsstadgans bestämmelser om avstånd mellan byggnad och tomtgräns, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 382 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 456 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle och fru *Ryding*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte yrka på sådan lagändring i nu gällande lagstiftning, att kommunerna garanterades förköpsrätt till all tomtmark för bostadsbebyggelse, att marken betraktades som kommunens egendom från det datum markägaren bekommit kommunens framställning och anspråk på densamma, samt att ersättning för tomtmark fastställdes enligt normen: vad den tidigare markägaren lagt ner i kostnader för ifrågavarande markområde.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 382 och II: 456, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ADOLFSSON** (k):

Herr talman! Vi lider under en viss tidsnöd för ögonblicket i kammaren, och jag skall göra åtminstone ett försök att med anledning därav yttra mig kort i denna fråga. Jag tycker dock att ämnet i och för sig inte motiverar en sådan återhållsamhet.

De frågor vi tagit upp i denna motion bedömer vi nämligen som ytterst viktiga för bostadsförsörjningen och för samhällsbildningen. Det ena förslaget är, att kommunerna genom lag skall tillförsäkras den mark de behöver för bygandet. Det andra är att uppskörtningarna i fråga om tomtpriser äntligen skall stävjas, också detta genom lagstiftning.

Den metod som vi föreslår är enkel, och vi tror att den på sikt skall vara effektiv. Markägaren får vid kommunens övertagande av jordstycket nöja sig med vad han lagt ner i kostnader för den mark han ägde. Vi tror att ett sådant system mycket snabbt skulle sätta p för den många gånger häpnadsväckande tomtprisuppskörtning, som vi fått bevittna och som i samband med koncentrationstendenserna i fråga om industrialiseringen i landet blivit synnerligen markant under de senaste åren.

Vi tycker oss faktiskt också — åtminstone i princip — ha stöd av inrikesministern när det gäller frågan om kommunernas prioritet för markförvärv. Han har i något sammanhang uttalat sig mycket klart i denna riktning och även om åtgärder för att markpriset skall bli skäligt i fortsättningen.

Ja, detta är huvudärendet i vår motion om lagstiftning för att man skall kunna uppnå just denna prioritet och ett skäligt markpris. Men ett skäligt markpris är naturligtvis ett mycket diffust begrepp, och diket mellan de olika bedömningarna om vad som är ett skäligt markpris är ju mycket djupt och mycket brett, och ibland förefaller det helt enkelt oöverkomligt.

Vi för vår del kan inte sträcka oss längre i »skälighet» än till att markägaren skall få alla sina kostnader för

Om förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse

den genom åren mycket fördyrade marken täckta. Det tycker vi är ett generöst bedömnings sätt i denna fråga.

Tredje lagutskottet svarar nu på vår motion, att 1963 års markvärdeskommitté torde komma att behandla de frågor som vi aktualiserat i motionen. Jag tillåter mig säga, att också jag tror att kommittén med all sannolikhet kommer att beröra dessa frågor. Utskottet och dess eventuella talesmän får dock ursäktas att vår motion ger uttryck för otålighet i dessa frågor. Det är nämligen snart en hel mansålder — närmare bestämt något över 50 år — som man hållit på att knäpa med dessa spörsmål utan att nå några påtagbara resultat. Särskilt gäller detta markvärdestegringen, ett område där man i stort sett inte har kunnat upptäcka något resultat alls. Det är, som man brukar säga, mycket vatten som hunnit rinna under broarna under detta halvsekel av utredningar. Många människor har blivit miljonärer genom tomtspekulationer. Tomtpriserna har skjutit i höjden som raketer, och den generöst tilltagna friheten att profitera på människornas bostadsbehov och på kommunernas markbehov har kommit att utgöra ett allvarligt hinder för en god bostadspolitik och en sund samhällsuppbyggnad. Det är hinder som har tornat upp sig allt högre under åren. Jag måste därför säga att utskottet verkligen får försöka att ursäktas vår otålighet. De utredningar som har pågått i det oändliga under ett halvsekel har ju, som nämnts, inte lett till några egentliga resultat. Nu föreslår vi en skrivelse till regeringen med yrkande om sådan lagändring att frågan kan lösas.

Med denna motivering och med hänvisning till motiveringen i motionerna ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 382 och II: 456.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Problemet rörande den oförtjänta markvärdestegringen har,

som herr Adolffsson framhållit, varit föremål för utredningar i många sammanhang och under lång tid. Det har i stort sett förelegat enighet om att man bör göra vad man kan för att komma till rätta med detta problem, men det har visat sig så svårlöst att de uppslag till lösningar, som har kommit fram i olika sammanhang, inte har varit genomförbara. Det är väl riktigt, som herr Adolffsson säger, att det förslag till lösning som framlägges i motionerna är enkelt. Jag menar nog att lösningen är kanske litet för enkel. Vi lär inte kunna undgå att avvakta resultatet från den kommitté som nu arbetar just med denna fråga. Att döma av direktiven kan man utgå ifrån att kommittén just med hänsyn till frågans svårighetsgrad inte kommer att sikta till någon generell lösning utan kanske mer till genomförbara delreformer. Jag tror att man har anledning att anta att någonting skall komma ut av denna utredning, och jag är övertygad om att man för att komma någon vart med detta problem måste vänta på vad utredningen kan lägga fram för förslag.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Utskottets talesman förklarar nu att vårt förslag är alldeles för enkelt. Erfarenheten visar dock att man oavbrutet försökt krängla till denna fråga så att inget resultat uppnåtts. Vårt enkla förslag medger att man kan lösa frågan så att markägarna rimligtvis bör kunna bli tillfredsställda — naturligtvis inte de som räknar med att kunna fortsätta att spekulera i mark på samma sätt som hittills. Vi föreslår ju att markägarna skall få ersättning för alla de kostnader som de haft för marken.

Utskottets talesman hänvisar vidare till den pågående utredningen och att man inte bör föregripa denna. Vi kän-

ner ju till utredandet, men vi har i detta fall blivit mycket skeptiska mot den kringelkrokandets väg som man vandrat under nära 50 år. Vi anser att ett halvt sekels utredningsarbete bör kunna räcka. Utskottets hänvisning till pågående utredningar är en gammal bekant, som man inte alltid tycker om att träffa på nytt. Bland annat avstyrktes år 1960 motioner om åtgärder mot tomtspekulation med hänvisning till expropriationsutredningen. Var det nu så korrekt att hänvisa till denna utredning? Det visade sig i fjol att expropriationsutredningen inte var rätt forum för denna frågas behandling. Därför tillsattes markpolitiska utredningen vid sidan av expropriationsutredningen. Vi får nog därför ta dessa hänvisningar till utredningar med en nypa salt. I varje fall visar det sig i denna fråga gång på gång att utredningsförslagen inte leder till någonting. Det har varit avgörande för den otålighet som vi nu har visat och för att vi i våra motioner har begärt en lagstiftning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner om befrielse från skyldigheten att underrätta grannar m. fl. om byggnadslov; och

nr 9, i anledning av väckta motioner angående nedsättningen hos KB av expropriationsersättning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ett enhetligt register för landets fastigheter

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om ett enhetligt register för landets fastigheter.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade likalydande motioner, nr 304 i första kammaren av herr *Skårman* och nr 391 i andra kammaren av herr *Antby*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till systematiskt uppbyggande av ett enhetligt och aktuellt register för redovisning av landets fastigheter i enlighet med i motionerna anförda riktlinjer och syften.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 304 och II: 391, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag har inte något yrkande i denna fråga — jag skulle tvärtom vilja rikta ett tack till tredje lagutskottet för den utförliga motivering utskottet givit sitt förslag om att motionerna icke skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

Denna fråga är ju utpräglad teknisk, och jag skall därför inte trötta kammaren med någon längre utläggning i denna sak. Jag vill bara erinra om att den sammanhänger i viss mån dels med en fråga som varit föremål för interpellation angående den ekonomiska kartans utgivning, dels med ett förslag som så småningom kommer att framläggas för kammaren från jordbruksutskottet med begäran om ett ytterligare anslag på 200 000 kronor i syfte att påskynda den ekonomiska kartan. Det förefaller, som om detta förslag huvudsakligen skulle gälla Jämtland, men man får ju en snabbar karta över hela Sverige, om den kan forceras för ett område.

Om ett enhetligt register för landets fastigheter

Jag sade att detta är en teknisk fråga, men vår fastighetsregistrering är också en fråga som av historiska och traditionella skäl redan från början kommit på fel bog. Min motion föranleddes framför allt av att det i 1954 års fastighetsbildningskommittés förslag — som framlades i höstas — klart utsagts beträffande motiveringen till 1 § 19 kap. i lagen om fastighetsbildning, att »något nytt register icke skall uppläggas och att de hittillsvarande fastighetsregistren skola kunna bibehållas och utgöra sådant fastighetsregister, som avses i denna lag». Jag tycker att det skulle vara mycket beklagligt, om vi för all framtid skulle låsas fast vid de tunga, mycket byråkratiska och med många fel behäftade register som vi för närvarande har.

Jag skall, herr talman, avslutningsvis bara lämna ett par exempel från en mycket näraliggande tid på hur det hela kan verka.

Det gjordes ett ecklesiastiskt köp av jord. Vederbörande utgick från jordregistrets uppgifter, och köpet hade till och med passerat en stadsingenjör, kammarkontoret, drätselkammaren och värderingsmyndigheterna. När vi i drätselkammaren fick yttra oss över köpet tyckte jag av ren intuition att det verkade, som om arealen var för stor, och gjorde en undersökning. Då visade det sig att registret inte redovisat och dragit ifrån expropriationer på 4,5 har. Om detta gått igenom utan att felet upptäckts, skulle det medfört att staden hade fått betala 66 000 å 67 000 kronor för mycket.

I ett annat ärende hade en konsultbyrå i en av våra storstäder gjort en arealutredning. Det förhandlades och avtalades om köp i enlighet med den utredningen. Säljaren tyckte dock — även om han hade mycket svaga motiv här för — att arealen verkade för liten. Jag fick i uppdrag att göra en undersökning. Det visade sig då att konsultbyrån utgått från taxeringsarealen och sedan dragit ifrån vad som avstyckats

och sålts. Arealen var ungefär 10 har för stor. Det skulle med ett medelpris av 1 krona 50 öre å 2 kronor per kvadratmeter medfört en felaktig köpeskillning på mellan 150 000 och 200 000 kronor.

Sådana fel är icke ovanliga, och de beror på att det finns fastigheter som ännu icke är kartlagda.

Vad som här behövs är att vi får fram den ekonomiska kartan. Vi får därigenom ingen exakt arealuppgift, men vi får någorlunda riktiga uppgifter. Kunde vi sedan utnyttja detta material till att lägga upp ett ordentligt och enhetligt register, skulle även en vanlig människa av ett jordregisters- eller fastighetsregistersutdrag kunna läsa sig till vad han innehar, säljer eller köper — så kan för närvarande icke ske.

Nu har en utredningsman tillsatts. Den positiva skrivning, som tredje lagutskottet gjort med anledning av motionen, kommer säkert att påverka utredningsmannen så att han icke bara lägger om registreringen från ett fast jordregister till ett register med skruvligarsystem eller lösbladssystem, utan verkligen ser till att registreringen reformeras från början. När riksdagens tredje lagutskott nu uttalat sig så positivt i frågan bör vi ha möjligheter att få det hela på rätt bog redan från början.

Jag tackar, herr talman, för utlåtandet och har inte något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber få meddela, att gemensam votering i anledning av att kamrarna i dag fattat skiljaktiga beslut beträffande bevillningsutskottets betänkande nr 10 avses äga rum efter påskuppehållet onsdagen den 1 april klockan 14.00.

Interpellation om förbättrade studie- och arbetsbetingelser vid konsthögskolan, m. m.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 81, angående uppsättande av en svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst m. m.

Interpellation om förbättrade studie- och arbetsbetingelser vid konsthögskolan, m. m.

Herr KÄLLQVIST (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I den allmänna konstdebatten har även frågan om utbildningen tagits upp och under den sista tiden inlagt en alltmer dominerande ställning. Det gäller särskilt förhållandena vid konsthögskolan i Stockholm, varvid uppmärksamheten framför allt riktats på arbetsvillkoren och undervisningen vid denna utbildningsanstalt. Allvarliga missförhållanden har redovisats och påtalats, vars orsak till viss del tillskrives otillräckliga anslag från statens sida.

Att döma av kritiken måste förhållandena beträffande lokaler vid konsthögskolan betecknas såsom närmast olidliga för både lärare och elever. För närvarande är lokalerna förlagda dels till det gamla Akademihuset vid Fredsgatan och dels till kasern 2 vid Skeppsholmen. Vid Fredsgatan råder »vidriga hygieniska förhållanden», uppger eleverna vid skolan. Tillgången på lämpliga arbetslokaler är så begränsad att fullkomlig trängsel tycks råda inom vissa sektioner. Så får enligt uppgift tjugo grafiker dela på en ateljé om tre gånger tre meter. Under de första studieåren har målare och skulptörer ingen egen ateljé, utan måste arbeta ett flertal i samma lokal, vilket måste verka störande och hindra samling kring uppgiften. Det måste vara ytterst svårt — för att inte säga omöjligt — att under sådana yttre betingelser få den arbets- och studiero som är nödvändig för ett fritt och självständigt skapande.

Egen ateljé åt varje elev är ett absolut krav från elevhåll.

Även på material- och verktygssidan är konsthögskolans resurser underdimensionerade. Möjligheterna för de studerande att lära känna och arbeta med nya material betecknas såsom minimala.

Det måste anses ofrånkomligt att lokaler och material ställes till elevernas förfogande, så att de beredes tillfälle att effektivt utnyttja den dyrbara studietiden. Minst lika angeläget är det att lärarna vid konsthögskolan erhåller nödvändiga resurser för att de skall kunna fullgöra sin betydelsefulla uppgift som handledare och rådgivare. Tillskapas dessa möjligheter kan man också fråna det allmännas sida förvänta sig innehållsrik undervisning och effektivare utnyttjande av studietiden.

Förhållandena vid konsthögskolan har uppmärksamrats av Konstnärernas riksorganisation (KRO). I en skrivelse till Kungl. Maj:t begär föreningen snabbutredning med uppgift att undersöka hur den högre undervisningen för här åsyftade studerande skall kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt. I skrivelsen understrykes starkt behovet av skyndsamma åtgärder för att råda bot på nuvarande missförhållanden.

Missnöjet bland både lärare och elever över de rådande förhållandena förefaller utbrett och synes vara i stigande. Det är angeläget att ge eleverna vid konsthögskolan samma studiemöjligheter som andra högskolestuderande åtnjuter. Samhället har även på detta område sitt stora ansvar för att ge konsthögskolan resurser att bedriva värdig undervisning och utbildning.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande interpellation:

Är herr statsrådet beredd att medverka till att studie- och arbetsbetingelserna vid konsthögskolan snarast möjligt förbättras, i första hand genom att lo-

Interpellation om förbättrade studie- och arbetsbetingelser vid konsthögskolan, m. m.

kal-, material- och verktygsbristen vid högskolan bringas att upphöra, och att den högre konstundervisningen i övrigt erhåller bättre villkor?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades en av herr *Augustsson* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom och herr *Karlsson, Helge*, underteck-

nad motion, nr 665, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 58, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.36.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 13 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1964 den 12 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse riksdagens justitieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr f. d. lagmannen Tor Alfred Bexelius med 41 röster.

Axel Landgren Bertil von Friesen
G. Ivar Virgin Ferdinand Nilsson

År 1964 den 12 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 68 riksdagsordningen utse en ställföreträdare för riksdagens justitieombudsman; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd:

herr lagmannen Bengt Gustaf Theodor Sandström med 40 röster.

Axel Landgren Bertil von Friesen
G. Ivar Virgin Ferdinand Nilsson

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av protokollet skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 17 mars till och med den 3 april 1964 med anledning av en tjänsteresa till UNRWA i Mellersta Östern samt till Egypten samma tid.

Stockholm den 12 mars 1964

Ulla Lindström

Till riksdagens första kammare

Med anledning av utrikes resa på inbjudan av UNRWA får jag härmed hemställa om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 17—den 20 mars 1964.

Stockholm den 13 mars 1964

Ivar Johansson

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 88, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigshjälp; och

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunal beredskap m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Interpellation om vissa spörsmål rörande den nordsvenska hästrasen

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 81, angående uppsättande av en svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionen nr 665.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 71, angående omorganisation av statens bilinspektion, m. m.; och

nr 106, angående anslag till markförvärv för övningsfält m. m. för budgetåret 1964/65 m. m.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare hos kammaren, den 11 mars 1964.

Herrar deputerade beslöto att i erforderlig utsträckning skulle anställas tillfällig skrivhjälp, och skulle härtill anlitas den talmannen i samråd med kammarens sekreterare anställde.

År och dag som ovan.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Interpellation om vissa spörsmål rörande den nordsvenska hästrasen

Herr ISACSON (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Renavelsarbete med nordsvenska hästar har bedrivits sedan sekelskiftet. På grund av den nordsvenska hästens av naturen stora rörlighet har denna häst förutom som skogs- och jordbrukshäst också kommit att utnyttjas inom travsporten. Överväganden har

med anledning härav vid olika tidpunkter gjorts att dela den nordsvenska hästrasen i en brukshästgren och en travargren. Emellertid har man varje gång denna diskussion varit uppe kommit till klarhet om att nackdelarna av en rasdelning skulle komma att vara avsevärt större än fördelarna, och någon rasdelning har av denna anledning ej kommit till stånd.

Diskussionen kring de nordsvenska hästfrågorna har fått förnyad aktualitet under den sista tiden, bl. a. med anledning av upprepade gånger konstaterat fusk med travhästhärstamningar m. m. Förhandlingar mellan två särskilt utsedda representanter från vardera Föreningen Nordsvenska hästen och Svenska travsportens centralförbund angående en effektivare kontroll av de nordsvenska travhästarnas härstamningar genom någon lämplig form av stamboksföring av dessa har pågått och pågår. Föreningen Nordsvenska hästen, som är landets största och mest aktiva hästavel förenings på rikspanet med 2 300 medlemmar, har, ej minst med hänsyn till de förödande verkningar för skogshästtillgången en rasklyvning i dagens hästavelssituation skulle få, bestämt motsatt sig en sådan klyvning av den nu numerärt lilla nordsvenska rasen.

Enligt lantbruksstyrelsens protokoll av den 15 februari 1964 (D:nr H 214/64) har styrelsen beslutat klyva den nordsvenska hästrasen i en brukshäst och en travare, vilka båda skulle premieras och stamboksföras var för sig som olika raser.

Med anledning av det anförda anhåller jag att till herr statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

Har Kungl. Maj:t enligt gällande hästpremieringsreglemente lämnat lantbruksstyrelsen sådan fullmakt, att styrelsen mot landets största hästavel förenings enhälligt och bestämt uttalade uppfattning kan fatta beslut om klyvning av en hästras och av denna göra två raser?

Interpellation om vissa spörsmål rörande den nordsvenska hästrasen

Anser herr statsrådet att frågan om att klyva en hästras i nuvarande situation är så angelägen och brådskande, att den icke utan olägenhet kan hänskjutas till den arbetande 1963 års hästutredning för prövning?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälde och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifter för budgetåret 1964/65 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å kapitalbudgeten för budgetåret 1964/65 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner angående uppsägningstiden för medel å skogskonto;

nr 8, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag för kostnader för täckdikningsanläggningar och skogsvägar, m. m.;

nr 13, i anledning av väckta motioner om den allmänna varuskatten;

nr 17, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för pensionskostnader;

nr 19, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av fastighetsförsäljning i vissa fall; och

nr 21, i anledning av väckta motioner om ändrade avskrivningsregler för byggnad som ingår i rörelse eller jordbruk;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjölagen m. m.;

nr 9, i anledning av dels väckta motioner angående statens skadeståndsansvar i visst hänseende, dels ock väckta motioner angående statens skadeståndsansvar vid olyckor inom försvaret, m. m.;

nr 10, i anledning av väckta motioner om arvsrätt för kommun i vissa fall; och

nr 11, i anledning av väckt motion om åtgärder för att sprida kännedom om riksdagens uttalanden i samband med tillkomsten av ny lagstiftning;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 16, i anledning av väckt motion om fri etablering av radio- och televisionsanläggningar;

nr 17, i anledning av väckta motioner angående återbetalningen av fastighetsägarbidrag till skyddsrum; och

nr 19, i anledning av väckta motioner om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen till alkoholmissbrukare;

tredje lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande virkesmätning; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner om stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål;

nr 4, i anledning av väckta motioner om utredning angående arbetsvärdering inom den statliga sektorn; och

nr 5, i anledning av väckta motioner om en förbättrad personalvård inom arbetslivet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.13.

In fidem

Fritz af Petersens